

Zavod MISSS,
Mladinsko informativno svetovalno središče Slovenije
Kunaverjeva 2, SLO - 1000 Ljubljana, Slovenija
Tel/fax: +386 01 510 16 70
E-mail: misss@guest.arnes.si
Http:// www.miss.org

POTREBE MLADIH PO INFORMACIJAH IN PARTICIPACIJI NA OBMOČJU LJUBLJANE Z OKOLICO

(Poročilo raziskave)

Nosilec raziskave: RAIČEVIČ, Ljubo

Avtorici poročila: ŽAVBI, Alenka in VIPAVC BRVAR, Irena

Ljubljana, december 2004

Za sodelovanje pri raziskavi se zahvaljujemo:

OŠ Trzin, OŠ Hinka Smrekarja, OŠ Ledina, OŠ Miška Kranjca, OŠ narodnega heroja Maksa Pečarja, OŠ Livada, OŠ Brezovica pri Ljubljani, OŠ Preska, Srednji ekonomski šoli Ljubljana, Srednji šoli za gostinstvo in turizem Ljubljana, Srednji poklicni in strokovni šoli Bežigrad, Šolskemu centru Rudolfa Maistra Kamnik, Gimanziji Šentvid, Uradu za delo Ljubljana, ki so nam omogočili izvedbo anketiranja na želeni cilji populaciji.

Anketarjem za korektno opravljeno delo: Anici Slatenšek, Mateji Urbanc, Teji Zupančič, Maji Kovač, Poloni Fakin, Silvi Mikuš, Aniti Kokovnik, Tini Tivadar, Sabini Fridl, Katji Sivka, Maji Pipan, Agi Grebenc ter Tini Šterk, ki je koordinirala skupino anketark.

Za pomoč pri pridobivanju dodatnih podatkov, pomembnih za primerjavo in analizo rezultatov se zahvaljujemo gospodični Zdravje iz Prvega študentskega servisa, Andreju Haraminu iz oddelka za statistiko dela pri Statističnemu uradu RS, resorjema za OŠ in SŠ na Ministrstvu za šolstvo, znanost in šport ter Jožetu Bogataju, glavnemu inšpektorju za varstvo osebnih podatkov.

Posebej se zahvaljujemo Uradu RS za mladino za finančno pomoč.

VSEBINA

1 SPREMNA BESEDA	1
2 UVOD V RAZISKAVO	2
2.1 MLADOST V INFORMACIJSKI DRUŽBI	2
2.1.1 Od tradicionalnega poimenovanja mladosti do modernih socioloških razlag	2
2.1.2 Vpliv novih komunikacijskih tehnologij na mladostnike - čakanje na »veliki preobrat«	4
2.2 INFORMATIVNO-SVETOVALNA DEJAVNOST ZA MLADE	10
2.2.1 Opredelitev informativno-svetovalne dejavnosti za mlade	10
2.2.2 Trenutna slika informativno-svetovalne dejavnosti za mlade v Sloveniji	15
2.3 PARTICIPACIJA MLADIH KOT POTREBA, PRAVICA, PRILOŽNOST ALI PRETVEZA.....	17
2.3.1 Razlogi za participacijo mladih kot obliko dela z mladimi	17
2.3.2 Od »skrbstva« za mlade do »sodelovanja« za vključevanje mladih v družbo	18
2.3.3 Definicija participacije	19
2.3.4 Dileme participacije	23
2.3.5 Sodoben tip mladosti in participacija mladih?.....	26
3 OZADJE RAZISKAVE	28
3.1 NAMENI IN CILJI RAZISKAVE.....	28
3.2 METODOLOGIJA	29
3.2.1 Ciljna populacija.....	29
3.2.2 Vzorec in njegova uresničitev	30
3.2.3 Izvedba ankete.....	31
3.2.4 Merski instrument.....	31
3.2.5 Metode obdelave podatkov.....	32
3.3 OSNOVNE ZNAČILNOSTI VZORCA.....	33
4 REZULTATI S KOMENTARJEM	36
4.1 ZANIMANJE MLADOSTNIKOV ZA INFORMACIJE IN NJIHOVA INFORMIRANOST	36
4.2 VIRI INFORMACIJ AKTUALNI ZA MLADE	44
4.3 UPORABA INFORMACIJSKO KOMUNIKACIJSKIH TEHNOLOGIJ	49
4.4 PROSTI ČAS MLADIH IN PROJEKTI PROSTOVOLJNEGA DELA	62
5 ZAKLJUČEK	73
6 LITERATURA IN VIRI	78
PRILOGE	82

SEZNAM GRAFOV

Skica 2.1: Linearno in krožno razumevanje vplivov IKT	9
Skica 2.2: Pallashev model razumevanja dela z mladimi z dodatkom informiranja in svetovanja (Kobolt, 1997).....	11
Tabela 2.3: VIRI POMOČI, Golan (v Sugarman, 1993).....	13
Skica 2.4: Oblike participacije (Mungra in ostali, 1997).....	22
Graf 3.1: Realiziran vzorec po šolah (N=760)	31
Graf 3.2: Izobrazba staršev oz. skrbnikov.....	34
Graf 3.3: Viri dohodkov anketiranih (v odstotkih)	34
Graf 4.1: Zanimanje mladostnikov za informacije	36
Graf 4.2: Vir informacij o dejavnostih povezanih s preživljanjem prostega časa	38
Graf 4.3: Pogostost spremljanja dela in odločitev vlade (Vir: Politbarometer, 2004) ..	39
Graf 4.4: Zanimanja mladih za informacije glede na spol	41
Graf 4.5: Povprečna seznanjenost s področji.....	42
Graf 4.6: Povprečna seznanjenost s področji glede na šolo.....	43
Graf 4.7: Izražena želja po več informacijah razvrščena po najmanjši seznanjenosti s posameznim področjem.....	44
Graf 4.8: Viri informacij glede na določen tip informacij (1)	46
Graf 4.9: Viri informacij glede na določen tip informacij (2)	47
Graf 4.10: Viri informacij glede na določen tip informacij (3).....	48
Graf 4.11: Pogostost uporabe informacijskih tehnologij	49
Graf 4.12: Pogostost uporabe informacijskih tehnologij po spolu	50
Graf 4.13: Pogostost uporabe informacijskih tehnologij glede na šolo, ki jo anketiranci obiskujejo	50
Graf 4.14: Namen uporabe mobilnega telefona	51
Graf 4.15: Uporabniki interneta po starosti (Vir: Statistični urad RS, 2004).....	52
Graf 4.16: Spretnosti na internetu glede na šolo, ki jo obiskujejo	53
Graf 4.17: Lasten elektronski naslov.....	54
Graf 4.18: Dostopnost interneta v šoli	54
Graf 4.19: Vir dostopa do interneta.....	55
Graf 4.20: Vir spoznavanja interneta	55
Graf 4.21: Deleži zavodov glede na število računalnikov, ki jih uporabljajo učenci, z dostopom do interneta - primerjava RIS 2000, RIS 98 in RIS 99 (Vir: Lozar, 2001) ..	56
Graf 4.22: Odstotek šol v Evropi z dostopom do interneta (Vir: Lozar, 2001).....	57
Graf 4.23: Pogostost uporabe interneta po namenu.....	58

Graf 4.24: Pogostost obiskovanja spletnih strani z informacijami in nasveti za mlade .	58
Graf 4.25: Pogostost ukvarjanja z dejavnostjo	62
Graf 4.26: Pogostost opravljanja posamezne dejavnosti.....	63
Graf 4.27: Razlogi za vključitev v prostočasno dejavnost.....	67
Graf 4.28: Vpliv sodelovanja v prostočasnih aktivnostih	69
Graf 4.29: Vpliv sodelovanja v prostočasnih aktivnostih glede na šolo, ki jo anketiranci obiskujejo	69
Graf 4.30: Sodelovanje v prostovoljnih dejavnostih.....	70
Graf 4.31: Kdo organizira prostovoljno delo?.....	71
Graf 4.32: Razlogi za sodelovanje v projektih prostovoljnega dela	71
Graf 4.33: S kakšno obliko prostovoljnega dela se želiš ukvarjati?	72

1 SPREMNA BESEDA

Urad RS za mladino že skoraj polno desetletje dejavno podpira in spodbuja razvoj novih informativno-svetovalnih središč za mlade po vsej Sloveniji ter njihovo mreženje. Obenem, v sodelovanju z nacionalnim izvajalcem dejavnosti, skrbi za strateško usmeritev in celostno podobo dejavnosti. Med drugim so osnovna vodila informativno-svetovalnih delavcev, zapisana tudi v Evropski listini o informiranju mladih, zagotavljanje razpoložljivih informacij, ki sledijo zahtevam in potrebam mladih, dostop do informacij s pomočjo sodobnih informacijsko - komunikacijskih tehnologij ter odpiranje možnosti sodelovanja mladih pri vseh procesih informiranja in svetovanja za mlade. Pričujoča raziskava »Potrebe mladih po informacijah in participaciji« je osnovni korak sledenju omenjenim načelom dela kot tudi sami viziji razvoja informativno - svetovalne dejavnosti za mlade v Sloveniji. Z raziskavo želimo podrobno raziskati aktualne informativne vsebine mladostnikov med 12. in 17. letom iz Ljubljane z okolico, ugotoviti njihove navade in vire pri zbiranju informacij ter pomen le teh pri aktivnem sodelovanju v skupnosti, kjer živijo. V obdobju, ko se razvija nacionalni mladinski portal, nas zanima tudi informacijska pismenost mladostnikov, saj se lahko le s proučitvijo navad in spretnosti mladostnikov na internetu razvije njim prilagojen in uporaben sistem.

Želimo si, da bi informativno - svetovalni delavci za mlade s pomočjo rezultatov omenjene raziskave okrepili svoje poznavanje informativno-svetovalne dejavnosti za mlade ter pridobili čim več ustvarjalnih idej za svoje delo, predvsem v smislu ponudbe informacij, dostopa do informacij ter metod za delo z mladimi.

2 UVOD V RAZISKAVO

2.1 MLADOST V INFORMACIJSKI DRUŽBI

2.1.1 Od tradicionalnega poimenovanja mladosti do modernih socioloških razlag

V razvojno psihološkem smislu je od poznega devetnajstega stoletja obdobje odraščanja opredeljeno s terminom adolescence. Poleg sprememb v sprejemanju socialnih vlog in pritiskov s strani družbe se v obdobju mladosti dogajajo tudi emocionalne, kognitivne, moralne in druge psihološke spremembe osebnosti. Tako kot za ostala razvojna obdobja so tudi za obdobje adolescence značilne določene naloge, ki jih poimenujemo tudi ovire, še posebej takrat, ko se kaže posebno velika težavnost pri njihovem reševanju. Raziskovalci navajajo razvojne naloge, kot so: oblikovanje čustvene neodvisnosti od staršev in drugih odraslih, oblikovanje odnosa do dela in priprava na poklicno udejstvovanje, ustvarjanje zrelejših odnose z vrstniki, oblikovanje lastnega sistema vrednot in etičnih načel, priprava na zakonsko in družinsko življenje, sprejetje lastnega telesa in učinkovito obvladovanje svojega telesa (Horvat, 1987). Najpomembnejša razvojna naloga tega obdobja je razrešitev krize identitete. Najpogosteje omenjena avtorja s področja raziskovanja in razumevanja mladostnikove identitete sta Erikson in Marcia. Erikson govori o mladosti kot razvojnem obdobju, kjer se oblikuje jaz identiteta, pri čemer eksperimentiranje, še posebej v prostem času in »v odsotnosti« staršev ali pomembnih odraslih, pomeni pomembno dejavnost za razvoj jaz identitete. Marcia poglobi Eriksonovo teorijo z definiranjem štirih identitetnih statusov: razvita identiteta, moratorijski status, privzeta identiteta ter identitetna disfuzija. Uleloči še socialno ter osebno identiteto, pri čemer uskladitev in uravnoteženje obeh vodi v identitetno ravnotežje, ki doseže osebno integriteto in socialno potrditev (Ule, 1997).

Obdobje odraščanja je s sociološkega vidika najpogosteje razumljeno kot stopnja socializacije in prehoda v odraslost. V tradicionalnem razumevanju mladosti so smeri razvoja ves čas jasne, mladostniki ponotranijo družbeno moralne vsebine in s tem postanejo socialno integrirani. V nasprotnem primeru je njihovo ravnanje opredeljeno kot deviacija oz kriminaliteta. Danes življenjske poti niso več linearne, obdobja niso več tako napovedljiva ter »standardizirana«, zato si tudi odraščanja ne moremo razlagati na omenjeni način. Model konstrukcije mladosti, kot ga razume Morch in ki izhaja ravno iz nenapovedljivosti obdobja, opredeljuje odraščanje kot življenjsko obdobje ključnih izbir in odločitev, kot obdobje, kjer se morajo mladi sami najti (Ule, 2002).

Z antropološkega vidika vsaka družba pozna razvojno obdobje »vstopanja v odraslost«. To obdobje je vedno bilo obdobje preizkušanja, testiranja in iniciacije. Odnos do otrok in odraščanja je močno povezan z družbenim razvojem. Mladost kot posebno življenjsko obdobje je odkrila moderna industrijska družba, kjer je bistveno vlogo pri sooblikovanju

mladih pridobila institucija šolanja in kjer je bilo obdobje šolanja čedalje daljše (Ule, 1997).

Za mladinsko kulturo v šestdesetih, sedemdesetih in osemdesetih letih 20. stoletja je bilo značilno oblikovanje skupinskih stilov, vedenja, imidža, govora in ideologije. Stilska politika je bila dejavnik družbene kritike, hkrati pa je pomenila področje umika za vse tiste skupine mladih, ki jim je bil onemogočen dostop do centrov družbene moči. Mladinske scene so predstavljale polformalni in socialni prostor, kjer se je mladina osamosvajala in potrjevala svoj življenjski stil (Ule, 1997).

Prehod iz industrijske družbe v družbo storitev je spremenil položaj in pomen mladine. Uletova govori o generacijski modernizaciji mladine, za katero so značilne (Ule, 2002):

- Mladinska potrošnja: poudarjena potrošniška emancipacija, samostojno nastopanje na trgu potrošniških stilov, mode, imidžev in oblikovanja ter estetizacija telesa mladih (str.24).
- Socialno, kulturno in življenjsko-stilno neizoblikovana populacija, ki hkrati prevzema podoben družbeni položaj, kot ga imajo stigmatizirane manjšine; to je položaj nedorasle, nekompetentne in potencialno odklonske skupine (str.24).
- Prisilna individualizacija kot družbena dinamika, ki zahteva »sposobnost ljudi, da poskrbijo sami zase«.
- Poudarjanje individualnega načrtovanja uspeha in kariere na trgu znanja, ki sta postala merilo za osebno samorealizacijo.

V novem tipu mladosti sta poudarjena izobraževanje in samooblikovanje mladega človeka. Krepi se izobraževalni namesto prehodni moratorij mladosti. V tradicionalnih družbah je bil mlad človek postavljen v družbene okoliščine svojega življenja (v sloj, religijo, lokalno skupnost itn.). V individualizirani družbi pa se mora mladostnik nenehno dejavno truditi, da pride do nekega položaja. Obdobje mladosti namesto prehodnega obdobja postane osrednja strateška faza v življenjskem poteku, polna tveganj in negotovosti. Proces integracije v družbo odraslih pa predstavlja proces socialne selekcije za posamezne družbene položaje.

Posledica izgubljenega zaupanja v napredek industrijskega sveta je ta, da družbeno spreminjanje moči današnje mladine več ne zanima. Mladi zavračajo družbeno, predvsem politično udejstvovanje in opredeljevanje. V družbi ne nastopajo več kot homogena skupina, kot scena ali gibanje. Po mnenju Uletove je to posledica neokonzervativne in neoliberalne ideologije, ki razbija solidarnostne družbene institucije in poudarja individualni uspeh kot merilo za osebno samorealizacijo (Ule, 1997).

Informacijska modernizacija v postmoderni družbi ne prenaša vnaprej definiranih osebnih in socialnih identitet ter trajnih življenjskih stilov. Od posameznika zahteva stalno potrjevanje fleksibilnosti in kreativnosti, sicer izpade iz konkurenčnega boja za delovna mesta in za dober standard. Proces individualizacije na pleča posameznikov prenaša izjemno zahtevno psihosocialno integracijo v družbo, ki je bila doslej vsaj delno v rokah posredujočih institucij, družine, dela, raznih referenčnih skupin (Ule, 2000). Te institucije izgubljajo tradicionalno gotovost in zaupanje v vodilne družbene norme. Namesto nadzornih sistemov družine in šole se uveljavljajo nove oblike socialnega nadzora, zlasti nadzor skozi potrošnjo in medije.

2.1.2 Vpliv novih komunikacijskih tehnologij na mladostnike - čakanje na »veliki preobrat«

Vloga medijev, posebno filma in televizije, v socializaciji postane posebno pomembna v najstniških letih, ko modele staršev in učiteljev zamenjajo zvezdniki s filmskih in televizijskih zaslonov ter glasbenih scen (Ule, 1997). Kot pomembna socializatorja se uveljavljata računalnik in internet. Tapscott internet razme kot virtualno otroško igrišče, kjer se mladostnik lahko udeleži v aktivnostih otroštva in odraščanja: to so igre, zabava, učenje itn. (Tapscott, 1997). V procesu samosocializacije, ki so ji po prepričanju Uletove mladi prepuščeni (Ule, 1997), jim internet omogoča neformalen prostor druženja. Virtualni prostor jim predstavlja zatočišče, kjer lahko raziskujejo in eksperimentirajo s privzemanjem različnih identitet, kjer se lahko ločijo in osamosvajajo od staršev, v katerega lahko usmerijo svoje frustracije in strahove in kjer lahko vzpostavljajo intimne odnose ter doživljajo občutek pripadnosti. Pohajkovanje po virtualnem prostoru ima za mladostnika enako vrednost kot resnično pohajkovanje. Mladostnik namreč svoje psihološke potrebe zadovolji tudi v virtualni resničnosti (Suler, 2001).

Uletova je leta 1997 o internetu in o obetih v zvezi z njim pisala takole: »V skladu s sodobno individualizacijo, ki poudarja osebni življenjski stil in individualno identiteto, socializacijo v lastni režiji in umik v zasebnost, se je v 90. letih razvila posebna oblika mladinskega sveta, in sicer množična udeležba v javnih, računalniško podprtih komunikacijskih omrežjih. Tu nastaja povsem nova oblika kulture, ki bo močno vplivala na dogajanje med mlado generacijo (Ule, 1997: 35)«. Uvajanje v svet interneta in udeleževanje v njem podpirata ustvarjalnost mladih, poudarjata oblikovanje posameznikov osebni stil komuniciranja v informacijskih mrežah in splošno informiranost. Negativna posledica tovrstnega udeleževanja bo seveda zoženje medosebnih zvez in komunikacij na raven tehnološko posredovnih »povezav« (linkov). To bo okrepilo narcistične subjektivne strukture, saj prav nastajajoča internetna kultura omogoča pri uporabnikih občutek omnipotentnosti in zavarovanosti pred izgubami, ki jih prinašajo medosebni odnosi.

Dostop do informacij posamezniku omogoča pridobivanje potrebnih »orodij za preživetje« kot so uspešnost, fleksibilnost in kreativnost. Po eni strani to predstavlja oporno in usmerjevalno točko za odraščajočo osebo, po drugi strani lahko potencira individualizacijo življenjskega stila.

Vprašanje pa je, če sodelovanje na internetu resnično pomeni umik v zasebnost. Še posebej, odkar so na izvorno mesto informacij prišli ljudje (v forumih, klepetalnicah) in je možna računalniško posredovana komunikacija, ne moremo govoriti o umiku v zasebnost, le druženje poteka nekje drugje, v virtualnem prostoru. Bolj kakor beg pred realnostjo in umik v zasebnost je virtualni svet postal so-svet, v katerega so prezrcaljeni ustaljeni vzorci identitet, skupnosti in komuniciranja med njimi - z določenimi posebnostmi. Steven Jones ugotavlja, da je internet nov medij oz. sredstvo za zadovoljevanje potreb po pripadnosti zunaji meja interneta, interaktivnosti ter udeležbi v javnem življenju (Jones, 1997). Množična uporaba računalniško posredovane komunikacije je dokaz človekove potrebe po stiku, po tem, da je opazen in da sodeluje. H. Rheingold pa opaža, da je med uporabniki virtualnih skupnosti močno prisotna potreba po pristem fizičnem stiku, saj se uporabniki le teh pogosto dogovarjajo za skupna srečanja (Rheingold, 2004). Računalniško posredovano komunikacijo bi zato lahko razumeli kot prostor, kjer so vzpostavljeni prvi kontakti za realne odnose. Hkrati pa ohranjanje anonimnosti ter velike prostorske razdalje omogočajo čustveno ohlapne odnose (Jones, 1997), saj virtualni prostor omogoča hitro opuščanje starih znanstev. V realnem svetu odnosov ni vedno možno zaključevati tako hitro kot v virtualnem svetu. Torej gre za odtujitev od osebnih (fizičnih) odnosov, vendar o umiku v zasebnost ne moremo govoriti, saj se na internetu tudi razvijajo odnosi, v katere se prenašajo vzorci osebnih odnosov z določenimi specifičnimi značilnostmi, kot je npr. hitro zaključevanje odnosov.

Kaj pravzaprav lahko povemo o vplivu novih medijev ali tehnologij na vsakdanje življenje mladostnikov? Zmotno bi bilo prepričanje, da je današnja mladina za razliko od prejšnjih generacij obkrožena z novimi (digitalnimi) mediji. Blatnik razlaga: če bi človeka iz leta 1900 postavil v leto 1950, bi bil veliko bolj navdušen nad novimi tehnologijami, kot človek, ki bi ga iz leta 1950 postavili v leto 2000 (Blatnik, 2004). Bistveni razvoj tehnologij se je zgodil v zgodnjih letih prejšnjega stoletja in mladostniki v tistem obdobju so dejansko odraščali v novih medijih. Vsekakor pa so današnji mediji (mladim) uporabnikom bolj prijazni za uporabo, cenejši ter bolj dostopni.

V študijah, ki govorijo o vplivu novih informacijskih komunikacijskih tehnologij¹, lahko zasledimo dve glavni tezi. V zvezi z vplivom teh tehnologij na obdobje odraščanja in na mladostnikov razvoj, namreč raziskave projicirajo:

- močne fantazije in utopična pričakovanja ali
- močne strahove.

Prvi (»fantazijski«) odziv mladostnike dojema kot avantgardo med uporabniki tehnologij, drugi (»zaskrbljen«) odziv pa mladostnike, ki v svojem vsakdanjem življenju uporabljajo nove tehnologije, dojema kot najbolj rizično skupino - skupino, ki pogosteje potrebuje pomoč ali kontrolo odraslih pri uporabi novih tehnologij.

Prvi odziv vidi v novih IKT POZITIVNI potencial. Študije poudarjajo predvsem razširjene možnosti pri izobraževanju. Nixon računalnik in internet pojmuje kot mladostnikovo okno v svet - kot medij, ki spodbuja otrokovo intuicijo in željo po znanju (Nixon, 1998). Tudi Papert meni, da so nove komunikacijske tehnologije medij učenja, ki učence bolj motivira za učenje in prebuja njihovo ustvarjalnost ter željo po osvajanju novih znanj (Papert, 1993). Poleg motivacijskega učinka ob pridobivanju novih znanj tovrstne študije novim tehnologijam pripisujejo tudi vpliv na odprto, bolj tolerantno, demokratično komunikacijo, kar mladim hkrati omogoča osvoboditev pred pritiski staršev in zahtevami drugih: Papert zatrjuje, da nove komunikacijske tehnologije povečajo komunikacijo med mladimi, izražanje in sodelovanje v javnem življenju, kar jim prej ni bilo omogočeno v tako enostavni obliki (Papert, 1993). Katz internet opredeljuje kot sredstvo za osvoboditev mladine (children's liberation), ki omogoča beg pred kontrolo odraslih oz. občutek avtonomnosti, kar je že tako izstopajoča potreba mladostnikov v obdobju odraščanja (Katz, 1996). Mladi so osvobojeni okvirov socialnih norm in pričakovanj, ki so postavljeni s stališča odraslih. Rheingold enako ugotavlja pri Japonskih otrocih v zvezi z uporabo mobilnih telefonov (Rheingold, 2003): mladostnikom naj bi bilo prvič omogočeno medsebojno komuniciranje brez posredovanja in nadzora staršev.

Hkrati je internet v tem tipu študij prepoznan kot prostor, kjer je možno oblikovati lastne kulture in lasten stil komunikacije. Tapscott o mladostnikih govori kot o »elektronski generaciji«, ki se zna vesti demokratično, je socialno bolj odzivna, bolj informirana kot predhodne generacije ter napoveduje socialno prebujenje, ki bo preseglo tradicionalne okvire učenja in moči (Tapscott, 1997).

Druga težnja pri obravnavi novih tehnologij temelji na argumentiranju NEGATIVNIH VPLIVOV na mlade. Študije znotraj tega tipa se ne osredotočajo na izobraževalne

¹ V nadaljevanju IKT pomeni informacijsko komunikacijske tehnologije.

možnosti, pač pa izpostavljajo marketing zabave, posredovane s pomočjo IKT. S tem, ko pri uporabi računalnika in interneta ločujejo delež izobraževanja od negativno pojmovane zabave, tudi izključujejo možnost, da bi izobraževanje bilo zabavno oz. da bi bila zabava hkrati tudi izobraževalna.

Pri argumentiranju negativnih vplivov novih komunikacijskih tehnologij študije navadno poudarjajo vpliv na VEDENJE, še posebej izpostavljajo pogosto posnemanje nasilja, ter poseganje v lastno TELO (poškodbe telesa). Očiten je prenos teorij o negativnem vplivu televizije v območje novih komunikacijskih tehnologij (računalnik, internet), saj je bilo opravljeno zelo malo konkretnih raziskav o negativnem vplivu računalnika in interneta na otroke.

Griffith tako opozarja, da uporaba računalnika in interneta vpliva na delovanje možganov in spodbuja epileptične napade ter zasvojenosti z internetom, negativno vpliva na domišljjski svet otrok in njihov akademski uspeh, povzroča antisocialno vedenje in uničuje osebne interakcije in družbeno življenje (Griffiths, 1996). Prav tako navaja naslednje vedenjske lastnosti zasvojenosti z internetom (Jeriček, 2001: 151):

- Poudarjenost oziroma velik pomen aktivnosti: dejavnost postane najpomembnejša v človekovem življenju in prevladuje v razmišljanju, čustvih in socialnem vedenju.
- Sprememba razpoloženja ob vpletenosti v aktivnost, ki niha od občutkov svobode do čustev otopelosti.
- Toleranca - podaljševanje oz. povečevanje intenzitete nekaterih aktivnosti, zato da bi dosegli prejšnji učinek.
- Simptomi bega ali umika - stanje neprijetnih občutkov ali fizičnih učinkov, do katerih pride, kadar je neka aktivnost prekinjena ali nenadoma zmanjšana.
- Konflikt med zasvojenim njegovo okolico; gre za medosebne konflikte, konflikte z drugimi dejavnostmi in za konflikte znotraj sebe.
- Padec (ponovna vrnitev v staro stanje) - težnja po vrnitvi v staro stanje, v staro aktivnost.

Raziskava Jeričkove o znakih zasvojenosti z internetom med dijaki tretjih letnikov ljubljanskih šol je pokazala, da dijaki v povprečju kažejo malo znakov zasvojenosti. Zasvojenih naj bi bilo približno 3.7 odstotkov dijakov, uporabnikov interneta. Prevladujejo fantje, dijaki poklicnih šol, ki živijo doma in imajo dober učni uspeh. Internet uporabljajo doma, vsak dan, v povprečju od ene do dveh ur. Najpogostejše aktivnosti na njem so pošiljanje elektronske pošte, klepetanje in iskanje informacij. Povečano možnost za zasvojenost Jeričkova vidi v izraženi želji po večji uporabi interneta, še posebej zato, ker dijake k temu poleg družbe spodbuja tudi šola. Glavni

problem pri uporabi tovrstnih medijev vidi v mehanski uporabi oziroma uporabi brez miselnega nadzora, zato vzgojitelje poziva k vzgoji v kritično distancirano, evalvirano in reflektirano uporabo interneta (Jeriček, 2000).

Tobin opozarja na »Otaku - Zoko« fenomen na Japonskem, t.j. na »ostani doma« generacijo, v kateri mladostniki bolj odobravajo fizično razdaljo in anonimnost virtualne komunikacije kot osebno interakcijo.

V sklop strahu pred vplivom novih komunikacijskih tehnologij nenazadnje sodijo etično-moralni zadržki (raziskovalci npr. ugotavljajo, da so v računalniških igrinah potencirani junake z negativnimi značajskimi lastnostmi, pa stereotipne predstave o spolnih vlogah, moško nasilje nad ženskami itn.), posebno močni pa so zadržki pred dostopom do pornografskih vsebin na internetu (gre za strah pred možnostjo on-line pedofilskih zlorab, pred porno - marketingom, usmerjenim na mlade ipd.).

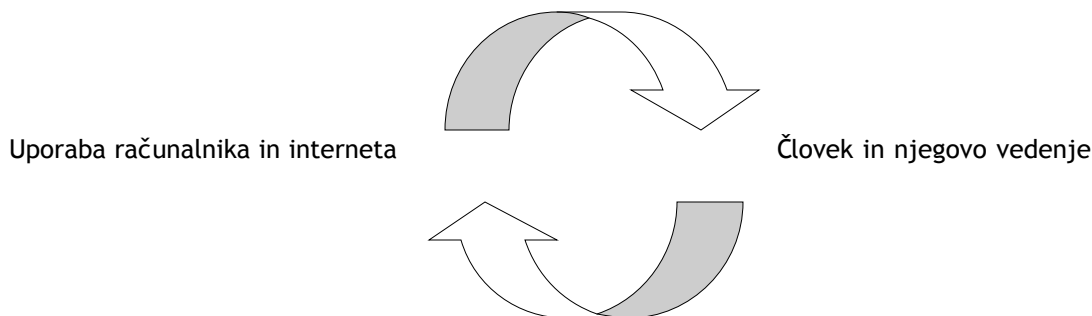
Tudi (pedagoške) intervence so odvisne od različnega razumevanja oz. odnosa do novih tehnologij. Avtorji, ki v novih tehnologijah vidijo pozitivni potencial, pozivajo k učenju za informacijsko družbo (zagovarjajo čim širši dostop do računalnika in interneta, digitalno opismenjevanje ipd.). Tisti raziskovalci, ki jim nove IKT pomenijo negativni potencial, pa spodbujajo zaščito otrok pred tem, da bi postali »virtualne žrtve«, oziroma spodbujajo razvijanje kontrole pri uporabi računalnika in interneta.

Tak divergentni odziv na nove komunikacijske tehnologije je značilen ob vsakem prihodu novih medijev v družbo. Prav tako sta navdušenje ali zaskrbljenost vselej usmerjena na mlajše generacije, čeprav se tudi odrasli lahko bodisi dodatno izobražujejo bodisi postanejo asocialne osebnosti, so zasvojeni ter si ob tehnologiji »kvarijo« telo.

Obe vrsti razlag izhajata iz predpostavke o močnem potencialnem vplivu tehnologij na razvoj človeka, Tehnologijam pripisujeta deterministično moč na razvoj posameznika. Izhajata iz prepričanja, da pojav novih tehnologij sam po sebi prinese korenite spremembe v družbi in v identiteti uporabnikov, ki se jim povečini ni mogoče izogniti. Tehnologijo tako razumeta kot ključni dejavnik, na osnovi katerega se oblikujeta identiteta in vedenje. Na splošno je v literaturi o IKT možno opaziti linearno (enosmerno vzročno posledično) razumevanje vpliva IKT na človeka in njegovo vedenje:

Računalnik, internet, računalniško posredovana komunikacija — Človek in njegovo vedenje

Manj pa krožno razumevanje vplivov:

Skica 2.1: Linearno in krožno razumevanje vplivov IKT

Zato je treba poudariti, da imata računalnik in internet izobraževalno funkcijo oziroma sta sredstvo za zabavo šele, ko postaneta vpletena in zasidrana v šolske in družinske odnose, v preživljanje prostega časa, torej v konkretne socialne odnose. Sama po sebi te funkcije nimata (Healy, 1998). Tudi Praprotnik, ki sicer preučuje komunikacijske navade uporabnikov interneta, ugotavlja, da so uporabniki tisti, ki določajo, koliko bo tehnologija vplivala nanje - koliko bo od nje odvisno »preklapljanje« identitet na internetu, kakšni bodo odnosi, ki se preko interneta vzpostavljajo, kakšen bo način komuniciranja z ljudmi itn (Praprotnik, 2003).

Dejstvo je, da zelo malo vemo, kako mladostniki sprejemajo in razumejo nove medije. Največ raziskav se ukvarja z vplivom televizije na otroke, vendar so bile tudi te večinoma usmerjene v iskanje dokazov o negativnem vplivu medija. Raziskave o vplivu računalnika in interneta med mladostniki so prav tako pomanjkljive: raziskujejo predvsem dostop mladih do interneta, kar pa o sprejemanju, razumevanju ter vplivu medija ne pove veliko. Podatki o dostopu mladih do računalnika in interneta, ne povejo veliko o »elektronski generaciji«, ki je zasvojena z internetom ali o nadarjenih mladostnikih, ki se samoizobražujejo s pomočjo interneta. Če želimo ugotoviti, kako pomembna dejavnika sta računalnik in internet v vsakdanjem življenju mladostnika, moramo raziskati, kaj mladostniki pravzaprav počnejo na internetu: če »deskajo« po njem, se je smiselno vprašati, katere informacije iščejo in pridobijo na internetu, koliko tem informacijam zaupajo in koliko dejansko vplivajo na razplet dogodkov v njihovem življenju. Če internet uporabljajo za dvosmerno ali skupinsko komunikacijo (elektronsko

dopisovanje, sodelovanje v forumih), se je smiselno vprašati, kaj s takšnim načinom komunikacije pridobijo zase in koliko to vpliva na fizične medosebne odnose.

Blatnik govori o tem, da je poimenovanje današnje družbe kot informacijske dokaj ozek opis. Sam govori o obdobju ustvarjalnosti kot o pomembnem gonilu razvitih in uspešnih držav (Blatnik, 2004). Ustvarjalnost mladih je poudarjena tudi v modelu konstrukcije mladosti, ki ga predstavlja Uletova (Ule, 2002). Pomembno za današnjo mladost je, da morajo mladostniki sami najti svojo identiteto, pri čemer so uspešnejši tisti, ki so kreativni. Glede na rezultate priložene raziskave v Sloveniji še čakamo na veliki preobrat v informacijsko družbo, prav tako ne moremo govoriti o pogojih za ustvarjalno družbo, ki jih navaja Blatnik (2004). Namreč pogoj za informacijsko družbo ni zgolj čim večje število dostopov do računalnika in interneta, marveč tudi učenje za informacijsko družbo, in sicer sistematično ter formalno učenje, kakršno je značilno za naprednejša okolja (Finska, Švedska, Danska).

2.2 INFORMATIVNO-SVETOVALNA DEJAVNOST ZA MLADE

2.2.1 Opredelitev informativno-svetovalne dejavnosti za mlade

Informiranje in svetovanje za mlade je razmeroma mlada veja strokovne pomoči mladim. Do petdesetih let prejšnjega stoletja so mladostniki veljali za manjše ali mlajše odrasle, zato jih niso obravnavali kot posebno ciljno skupino. Za informiranje mladih niso uporabljali posebnih sredstev (medijev), prav tako niso zbirali ali posredovali kakršnihkoli posebnih informacij zanje, z izjemo tistih, pridobljenih v procesu šolanja, kjer so se naučili postati "ustrezni" odrasli. Šele od šestdesetih let naprej so mlade pričeli sprejemati kot kategorijo prebivalstva z lastno identiteto. Izhajajoč iz ugotovitev, da ima mladina lastne interese in potrebe, so se začele razvijati tako formalne kot tudi neformalne oblike pomoči mladim.

Kot je bilo že omenjeno, je za današnjo mladost značilno, da je to osrednja strateška faza v življenju, ko morajo mladostniki osvojiti številne kompetence, opraviti pomembne izbire in odločitve ter si sami izboriti izobraževalne in delovne poti oziroma kariere. Mladi danes odraščajo v svetu, kjer je malo gotovih stvari, kjer je možnih veliko izbir in kjer ni jasno, katere možnosti so odprte in za koga. V poplavi informacij, ki jih generira informacijska družba, je informativno-svetovalna dejavnost tisti člen, ki skuša mladim pomagati tako, da zanje zbira in posreduje pomembne oziroma aktualne informacije. V specifičnih situacijah, v katerih se znajdejo mladi, so informacije in nasveti osnova za njihovo nadaljnje odločanje in vedenje. Informativno-svetovalna dejavnost je oblika neformalnega dela in pomoči vsem mladim, ki jo potrebujejo, na ravni osebnih potreb (reševanje osebnih težav, odločanje, razvijanje osebnih kompetenc ipd.) ali na ravni

družbeno socialnih potreb (vključevanje v lokalno skupnost, družbene procese, socialne aktivnosti itn.). Svetovanje v terminu »informiranje in svetovanje« je mišljeno kot razgovor z mladostnikom o tem, katero informacijo ali nasvet potrebuje glede na njegov interes/težavo, kakšne možnosti/posledice nosijo posamezne odločitve, pa tudi kot podpora ter pomoč ob njegovih odločitvah. Informiranje in svetovanje torej pomeni proces usmerjanja posameznika, družin, skupin ali skupnosti z dajanjem nasvetov, odpiranjem različnih možnosti pri opredeljevanju zelenih ciljev in hkratnim posredovanjem ustreznih informacij.

Neformalno in formalno delo z mladimi segata vse od pedagoškega do terapevtskega dela. V skladu s Pallashevim teoretičnim modelom lahko razmejimo sledeča področja dela z mladimi: izobraževanje, vzgoja, usmerjanje, vzpodbujanje, vodenje, svetovanje, nudenje podpore, korektivni posegi in navsezadnje področje socialne terapije (Kobolt, 1997). Informativno-svetovalno dejavnost lahko uvrstimo na premico med izobraževanjem in svetovanjem, seveda v sfero neformalnega dela z mladimi.²

Pedagoško

Socialno terapevtsko

Informiranje in svetovanje Izobraževanje Vzgoja Svetovanje Korekcija Soc. Terapija

Splošni cilji:

prenos informacij in nasvetov,
prenos znanj za prepoznavanja lastnih potreb in njihovo zadovoljevanje,
prenos znanja za informacijsko družbo.

Individualni cilji: možnosti osebnega razvoja (razvoj osebnih kompetenc).

Družbeni cilji: možnost razvoja aktivnega državljana (družbeni interes).

Zahteve udeležencev: potreba po informacijah, participacija.

Skica 2.2: Pallashev model razumevanja dela z mladimi z dodatkom informiranja in svetovanja (Kobolt, 1997)

Splošni cilj informativno-svetovalne dejavnosti za mlade je prenos tistih informacij in napotkov, ki so za mlade v danem trenutku aktualne in potrebne za uspešen osebni razvoj kot tudi za razvoj v aktivnega člana družbe. Osnovni namen je ponuditi največji

² Neformalno delo se odvija v okolju, ki uporablja znane kulturne obrazce, znotraj uveljavljenih socialnih sistemov. Vpeto v vsakdanje situacije omogoča pridobivanje novih izkušenj. V poljih izobraževanja naj bi obstajali trije sistemi učenja, ki jih lahko prenesemo tudi na neformalno mladinsko delo: formalni (pridobivanje znanja v formalnih organizacijah), neformalno (pridobivanje znanj v vsakdanjih situacijah skozi vse življenje) ter aformalno (organizirano učenje, zunaj formalno delujočih ustanov). Gl. Mrgole, 2003.

možni izbor ustreznih informacij tako, da je mladim mogoče samim izbrati najustreznejšo, glede na njihovo specifično situacijo. Z različnimi metodami informiranja in svetovanja mlade spodbujamo, usmerjamo in omogočamo razvijanje osebnih kompetenc, olajšujemo socialno interakcijo, povečujemo možnost mobilnosti ter prispevamo h kakovosti razvojno pomembnega obdobja adolescence. Informiranje in svetovanje zajema tudi delo s starši in učitelji.

Funkcije informativno-svetovalni dejavnosti so predvsem preventivne, usmerjevalne, podporne ter razvojne:

- **Preventivne funkcije.** Informativno-svetovalni razgovor je namenjen razumevanju situacije in prepoznavanju možnih težav. Svetovalec in mladostnik ob aktivnem sodelovanju slednjega med pogovorom iščeta potrebne preventivne intervencije: gre za delovanje v smeri zaščite, osveščanja preko različnih medijev in metod (osebno, po telefonu, internetu, skupinsko, individualno...) ter za razvijanje socialnih in osebnostnih spretnosti (informativno gradivo, svetovanje, delavnice, tabori...).
- **Usmerjevalne funkcije.** S pomočjo informativno-svetovalnega razgovora (ob raziskovanju osebnosti, želja in potreb) je mladostnikom ali skupini ponujeno širok obzorje potrebnih informacij za doseg želenega cilja. Svetovalec mladostnika s pomočjo pogovora usmerja k raziskovanju lastnih potreb in želja ter možnosti za doseg zelenih ciljev. Usmerjanje v informativno-svetovalnem središču pomeni tudi, da v primeru, kadar informator svetovalec ni ustrezno opremljen z informacijami ali potrebnimi kompetencami za nudenje pomoči, mladostnika ali skupino usmeri na ustrezne strokovnjake in organizacije.
- **Podporne funkcije.** Prioriteta dela informativno-svetovalnega delavca v informativno-svetovalnem centru je, da je vedno na razpolago mladostnikom, ki vstopijo v središče. Informativno-svetovalni razgovor mladostnika spodbuja k aktivnemu reševanju težav, pri čemer mu je informator svetovalec vedno na voljo za podporo in pomoč. Podpora mladostniku v tem okviru pomeni pripravljenost za razumevanje uporabnikove situacije, upoštevanje in spoštovanje njegove osebnosti, potreb in posebnosti ter zaščito njegovih osnovnih pravic. Podpora v iskanju informacij se navzven pokaže tako, da svetovalec mladostniku predstavi možne medije iskanja informacij, ga z njihovo pomočjo vodi in mu pomaga pri odločanju.
- **Razvojne funkcije.** Informativno-svetovalni razgovor je usmerjen v prepoznavanje uporabnikovih lastnih potreb ter prevzemanje odgovornosti za svoje odločitve in vedenja.

- **Spodbujevalne funkcije.** Informativno-svetovalna dejavnost sama po sebi mlade spodbuja k participaciji³ - k razvijanju lastnih kompetenc ter k aktivnemu članstvu v lokalnih skupnostih, kjer živijo.

Če mladostnik ali skupina potrebuje drugačno vrsto intervence (npr. korektivno ali terapevtsko), se infomator svetoalec poveže z ustreznimi strokovnjaki in mladostnika ali skupino usmeri k njim.

V Evropi sta razvita dva modela informativno-svetovalnih dejavnosti: specialistični in generalistični. Specialistične informativno-svetovalne storitve ponujajo informacije natančno določenega tipa (npr. CIPS ponuja informacije izključno o poklicnem izobraževanju in zaposlovanju, Drogart ponuja informacije na temo plesnih drog itn.). Generalistične informativno-svetovalne storitve pa ponudbo informacij razširijo na čim več možnih področij (izobraževanje, prosti čas, zdravje, zasvojenost, pomoč v stiski itn.). Generalistične informativno-svetovalne storitve so še bolj usmerjevalne kot specialistične.

Pri projektnem načrtovanju dejavnosti informiranja in svetovanja, torej pri izboru metod, je potrebno upoštevati dvoje:

- **Prepoznavanje glavnih virov pomoči, ki jih mladi uporabljajo pri reševanju težav oz. prevzemanju odgovornosti.**

<i>lastni viri pomoči</i>	<i>naravni viri pomoči</i>	<i>sistem vzajemne pomoči</i>	<i>neprofesionalni sistemi pomoči</i>	<i>profesionalni sistemi pomoči</i>
<i>lastne izkušnje spretnosti</i>	<i>družina</i>	<i>skupine posameznikov, ki so doživeli podobno krizo (starši umrli h otrok)</i>	<i>prostovoljno delo</i>	<i>»waiting - mode« pristop</i> (»čakajoč na uporabnika«)
<i>samospoštovanje</i>	<i>prijatelji</i>	<i>skupine posameznikov v stalnem in stigmatiziranem stanju (npr. homoseksualci)</i>	<i>dajalci pomoči v okolju</i>	
<i>samoocena</i>	<i>sorodniki</i>	<i>skupine posameznikov, ki so ujeti v navade, odvisnosti in destruktivni način življenja (npr. AA, AO)</i>	<i>paraprofesionalci</i>	<i>»seeking - mode« pristop</i> (»iščoč uporabnika«)

Tabela 2.3: VIRI POMOČI, Golan (v Sugarman, 1993)

- **Poznavanje potreb mladih in specifičnih načinov njihovega zadovoljevanja.** Še zlasti to velja za mlade, ki so zaradi različnih razlogov družbeno v slabšem položaju.

³ Participacija mladih bo bolj podrobno opredeljena v tretjem poglavju.

Posebej njim je namenjena večja pozornost pri zagotavljanju boljše dostopnosti informacijskih virov (Medvešek, 2003).

Potrebe mladih po informacijah je možno ugotavljati na različne načine. Glavni viri, s pomočjo katerih so infocentru razvidne potrebe mladih po določenih informacijah, so:

- Evidenca zapisov osebnega, telefonskega ali elektronskega posredovanja informacij in svetovanj; iz zapisov je razvidno, katere informacije mladi iščejo glede na spol, starost in čas.
- Analiza obiskov na spletni strani, kjer je možno določiti, katere informacije so uporabniki iskali, kdaj so jih iskali in kolikokrat je bila določena informacija iskana.
- Analiza vprašanj zastavljenih na preventivnih projektih (delavnice).
- Upoštevanje načela participacije pri odkrivanju potreb mladih po informacijah oziroma pri ugotavljanju položaja mladostnikov; prepoznavanja zanje aktualnih tem: skupinski pogovori, fokusne skupine...
- Aktualni dogodki, prazniki, počitnice, svetovni dnevi ali drugi družbeno pomembni dogodki (vojna, sprememba zakonov, ki zadevajo mlade...).
- Raziskava potreb mladih po informacijah med osnovnošolci in srednješolci; gre za vprašalnik, namenjen mladim v določeni občini ali skupnosti, ki ga mladi rešujejo ob začetku šolskega leta in v katerem so zajete teme, o katerih želijo biti mladi bolj obveščeni, ter v katerem so opredeljeni mediji, s pomočjo katerih želijo prejemati informacije.

Metode in zanje potrebna znanja pri izvajanju informativno-svetovalne dejavnosti so:

1. osebno posredovanje v informalnici (vodenje informativnega razgovora).

Potrebna so: teoretična znanja za vodenje razgovora, zmožnost prepoznavanja potreb in iskanja rešitev, sposobnost odločanja, nudenja podpore in pomoči ter navezovanja stikov.

2. telefonsko informiranje in svetovanje.

Potrebno je poznavanje posebnosti telefonskega informiranja in svetovanja.

3. skupinsko informiranje in svetovanje.

- tematska skupina: potrebno je poznavnaje teme (npr. spolnost, zasvojenosti, medosebni odnosi...).

- skupina mediacije: potrebno je poznavanje skupinske dinamike, procesov, porazdeljevanja vlog, oblikovanja formalnih in neformalnih pravil....

4. informiranje in svetovanje preko elektronske pošte, spletne strani ali foruma.

Potrebno je poznavanje osnov komuniciranja preko interneta ter poznavanje psihologije interneta, etike na internetu...

5. »projektno« informiranje in svetovanje (preventivni projekti za mlade, lokalne akcije glede na izpostavljene teme).

Potrebno je znanje projektnega načrtovanja in delovanja ter obvladovanje teorije razvijanja socialnih spretnosti in komunikacije.

6. uporaba množičnih medijev (časopisi, radio, televizija).

Potrebno je poznavanje tržne in množične komunikologije.

7. vrstniško informiranje in svetovanje (participacija mladih)

Potrebno je obvladovanje vodenja in usmerjanja skupine ter projektnega dela.

2.2.2 Trenutna slika informativno-svetovalne dejavnosti za mlade v Sloveniji

Informativno-svetovalna dejavnost za mlade je prepoznana in se razvija tako v Evropi kot v Sloveniji. V Evropi deluje približno 1200 informativno-svetovalnih centrov za mlade, v katerih je zaposleno približno 7000 informatorjev svetovalcev. V Sloveniji je v letu 2004 16 takšnih centrov, kjer je zaposleno približno 80 informatorjev svetovalcev. V času, ko so nastajali informativno-svetovalni centri v Evropi, so nastajala tudi različna priporočila in zakoni. Predvsem je potrebno izpostaviti dva dokumenta: Belo knjigo Evropske komisije (Bela Knjiga, 2002) in Priporočilo št (90) 7 Sveta Evrope (Svet Evrope, 1990). Evropska komisija je ugotovila, da sta informiranje in participacija mladih nujni prednosti, zato sta navedeni kot najpomembnejši dejavnosti, ki naj pripomoreta k večji skrbi za zadovoljevanje potreb mladih in s tem k njihovem boljšemu položaju. Prav tako je za opredelitev informativno-svetovalne dejavnosti za mlade pomembna Evropska listina informiranja in svetovanja za mlade, ki določa osnovna načela in metode dela v informativno-svetovalnem centru. ⁴

⁴ Evropsko listino informiranja in svetovanja za mlade je ustrezna agencija (ERYICA) v novembru 2004 preoblikovala oz. nadgradila. V prilogi je priložena nova verzija omenjenega dokumenta.

Trenutna slika informativno-svetovalne dejavnosti za mlade v Sloveniji predstavljamo zgolj shematično v naslednji tabeli.

<p>PREDNOSTI informativno-svetovalne dejavnosti v Sloveniji</p> <ul style="list-style-type: none">• aktivna mreža IS centrov za mlade• povezovanje nacionalnih dejavnikov informiranja za mlade v neformalni skupini INFOpool• izkušnje, pridobljenje v približno 10. letih delovanja IS centrov ter nacionalnega izvajalca dejavnosti• podpora države (Urad RS za mladino)• izdelava standardov (Koncept informiranja in svetovanja za mlade v Sloveniji)• opredeljena so bila temeljna načela in metode dela• zagotovljena sta izobraževanje za novince v dejavnosti kot tudi dodatno izobraževanje informatorjev svetovalcev• dinamična baza podatkov organizacij in programov za mlade
<p>ŠIBKOSTI na področju informativno-svetovalne dejavnosti v Sloveniji</p> <ul style="list-style-type: none">• nestabilnost dejavnosti, še posebej na lokalnem nivoju• nepokritost nekaterih predelov Slovenije• udejanjanje in ohranjanje standardov, opredeljenih v konceptu informiranja in svetovanja za mlade• težave pri ohranjanju oz. zaposlovanju kadrov• slaba prepoznavnost dejavnosti med mladimi
<p>PRILOŽNOSTI na področju informativno-svetovalne dejavnosti v Sloveniji</p> <ul style="list-style-type: none">• informacijska družba - nacionalni portal za mlade• participacija mladih v informativno-svetovalnih dejavnostih• vpeljava informativno-svetovalne dejavnosti za mlade v šole• promocija informativno-svetovalne dejavnosti za mlade mladim in strokovni javnosti

Naštete priložnosti so pravzaprav vizija razvoja informativno-svetovalne dejavnosti za mlade v Sloveniji. Če želimo udejanjiti katero koli od naštetih priložnosti, je najprej potrebno raziskati trenutni položaj in potrebe mladih tako na področju pridobivanja informacij in informacijskih spretnosti, kot tudi na področju participacije mladih. Pričujoča raziskava je prvi korak k temu.

2.3 PARTICIPACIJA MLADIH KOT POTREBA, PRAVICA, PRILOŽNOST ALI PRETVEZA

2.3.1 Razlogi za participacijo mladih kot obliko dela z mladimi

V sicer dokaj kratki zgodovini dela z mladimi se še nikoli nismo ukvarjali z vprašanjem pridobivanja mladih za vključevanje v njim namenjene projekte v tolikšni meri, kot je to v navadi danes. Na eni strani se srečujemo s komentarji, kako so mladi nemotivirani za mladinske programe, kako so mladinski centri prazni, na drugi strani slišimo, kako mladim ni nič ponujeno, kako ne obstajajo primerni programi zanje, pa vendarle ves čas sledimo predstavitvam različnih modelov - priporočljivih uspešnih praks dela z mladi. Vse pogosteje je govora o modelu participacije mladih kot eni najobetavnejših oblik dela z mladimi. Svet Evrope v poročilu iz leta 1990 (CDEJ, 1990) poudarja, da participacije ne smemo razumeti le kot vključenost mladostnikov v njim namenjene institucije ali kot pravico do soodločanja v njim namenjenih projektih. Potrebno jo je razumeti kot model življenja v demokraciji, kar je eden izmed ključnih razlogov za podporo razvijanju participacije mladih. Demokracija brez avtonomnega in aktivnega državljana ne mora obstati, ne mora delovati.

Paradigma participacije mladih se je razvila v tistem razumevanju sveta, kjer ne obstaja le ena resnica, eno pravilo, en koncept, niti ena, homogena množica ljudi, kaj šele homogena množica mladostnikov. Razpotnik se sklicuje na sistemsko teorijo in na t.i. konstruktivistične teorije, v okviru katerih svet ni pojmovan kot objektivna realnost, ki bi jo bilo možno zajeti in kategorizirati, pač pa smo vedno njegovi soustvarjalci. (Razpotnik, 2004) V primeru dela z mladimi to pomeni, da je »resnico« možno iskati zgolj v interakciji med vpletenimi komunikatorji, torej med mladostniki in mladinskimi delavci, za to pa so potrebni dober osebni stik, odprta komunikacija in enakovredno sodelovanje.

Danes je mladost priznana kot naravna stopnica v življenju posameznika, čeprav vemo, da stanje ni bilo vedno takšno. Potrebo po delu z mladimi v skladu z načeli participacije mladih narekuje tudi sama zgodovina sociologije mladih, o kateri piše Gillis (Gillis, 1999).⁵

⁵ Dvajseto stoletje je obdobje, ko je civilizacija odkrila mladost, krizo adolescence in s tem identitete mladega človeka. T.i. tradicionalna mladost je v 20. stoletju dobila pomen odloga odraslosti, z namenom priprave na odraslost. Odlog odraslosti oziroma takojšnje sprejetje tako osebnostnih kot tudi družbenih in ekonomskih nalog razvoja je upočasnili prehod v obdobje odraslosti in ga organiziral v zaporedno in ne sočasno dogajanje. Ta odlog so izkoristile različne vzgojne in pedagoške institucije, ki so mlade pripravljale na zahtevna, zlasti nefizična dela v dobi odraslosti. (...) Revolucija mladih, ki jo predstavljajo študentski upori (kdaj), je predstavljala protest proti zastarelim vrednotam, stilu življenja, tabujem,... predvsem pa sporočilo odraslim, da je mladost obdobje, ki ga odrasli ne morejo po svoje usmerjati, nadzorovati ali si ga prisvajati (Ule, 1999).

Iz zgodovinskega preleta na razumevanje mladosti je razvidno:

- Družbeno-zgodovinski splet okoliščin je ustvaril posebno obdobje priprave mladega človeka na odraslost, ki ga imenujemo mladost.
- Za razumevanje obdobja mladosti je (bilo) značilno, da so odrasli na mlade projicirali svoje lastne fantazije in si lastili pravice vzgoje mladih po lastni presojanji o tem, kaj mladina potrebuje.
- Upor mladine je dovolj argumentirano znamenje, da mladi imajo spretnosti samoregulacije v obdobju, ki so jim ga odrasli »namenili« za razvijanje spretnosti in sposobnosti, ki vodijo k odraslosti.
- Nadzor odraslih nad mladimi ter usmerjanje in vzgoja mladine po lastni presoji so se izkazali kot neuspešen način dela z mladimi.
- Čeprav je mladost obdobje, ko posameznik še ni odrasel, ima mladostnik že izdelane nekatere spretnosti odločanja, kritičnega mišljenja in sposobnosti obvladovanja, ki so značilne za odrasli svet - manj pa ima možnosti, da jih pokaže.
- Mladina ni homogena skupina, zato ne moremo posploševati načina dela z njo.

Specifičnost modernega razumevanja mladosti je, da se družbene razmere hitro spreminjajo, zato je ne moremo razumeti iz primerjave z našo lastno mladostjo. Današnje generacije imajo svoja pričakovanja in načrte za lastno prihodnost, ki se ne ujemajo nujno s pričakovanji odraslih. Pričakovanja odraslih se morajo tako prilagajati specifičnim družbenim situacijam, v katerih se znajdejo mladostniki, včasih pa tudi odrasli sami. Enostaven in za vse enak vzgojni nasvet, kakršen je bil mogoč v družbi nespremenljivih kast ali socialnih statusov, danes ni mogoč, zato tudi takšno mladinsko delo ni več mogoče.

2.3.2 Od »skrbstva« za mlade do »sodelovanja« za vključevanje mladih v družbo

V preteklosti je mladost izpostavljena projekcijam, zlasti ideološkim projekcijam, družbene imaginacije. Mladi so postali objekt vzgojno izobraževanih vplivov, s čimer se je proces odraščanja instrumentaliziral. Obdobje, ko mlad človek ni več otrok, ni pa

Eisenstadt pa že leta 1992 ugotavlja, da danes ne moremo več govoriti o »mladinskih problemih« oziroma »mladini« kot o homogeni družbenih kategoriji, še manj pa o skupini, ki bi bila zainteresirana za globalne spopade z družbo. Z izginjanjem generacijskega konflikta se zmanjšuje odločilna vloga vrstniških skupin in mladinskih kultur pri oblikovanju identitete. V odkrivanju zasebnosti, družinskega zatočišča in zbliževanja z odraslimi vidim podobnosti s poimenovanju mladosti v srednjem veku: spajanje odraslosti z mladostjo (Gillis, 1999).

prepoznan za odraslega, je postal skrb in domena nadzora tako odraslih, staršev kot tudi države same.

Družbe so v preteklosti s svojimi socialnimi službami ter mladinskimi organizacijami delovale tako, da so prevzemale družinske naloge v smislu podružabljanja (Kluge, 1999). Nove smernice v načrtovanju pomoči temeljijo na oblikovanju takšne pomoči, ki ne prevzema nikogaršnjih nalog ali vlog. Strokovna pomoč temelji na načelu participacije mladostnika, s čimer se zgodi premik od iskanja tistega, česar mladostniku primanjkuje, k iskanju tistega, v čemer je močan, hkrati pa se ne govori »o primeru« ampak se deluje »s primerom«, pri čemer strokovna pomoč pomeni podporo za samopomoč in prevzemanje odgovornega vedenja.

Mrgole ugotavlja, da obstaja zgolj navidezna »nemotiviranost« in nesodelovanje mladih za njihovo »problematiko«. Vzroki za nestabilno motiviranost mladine so poleg individualnih (psiholoških) tudi strukturni: delo z mladimi največkrat ne izhaja iz analize potreb mladih na lokalnem nivoju, način animacije mladih izključuje določene skupine, program delovanja pa privilegira samo določene interese (največkrat protagonistov, aktivistov). Posledica je neustrezno vodenje mladinske dejavnosti, ki samovšečno pozablja na udeležbo in potrebe mladih in s tem onemogoča kontinuiteto na daljše obdobje (Mrgole, 2003).

Neuspešna praksa dela, zgodovina sociologije mladih, prehod v demokratično družbo in najbrž še drugi dejavniki so oblikovali potrebo po reorganizaciji metod dela z mladimi, ki temeljijo na načelu participacije. Načelo participacije zahteva zamenjavo paradigme »skrbstva« za mlade s paradigmo »sodelovanja« za vključevanje mladih v družbo.

Prehod paradigme iz skrbstva za mlade k sodelovanju mladih hkrati pomeni tudi izstop iz gotovosti (Razpotnik, 2004), ki jih ponujajo statični prijemi in poenostavljeni modeli za razvrščanje ljudi, in vstop v polje negotovosti⁶, ki jo prinaša soodločanje mladostnika v procesih mladinskega dela.

2.3.3 Definicija participacije

Sam termin participacija mladih vsebuje različne pomene in ga tudi razlagamo na različne načine. Tukaj bomo predstavili le nekatere vidike participacije mladih.

Mladostnike je možno vključiti v procese sodelovanja, načrtovanja, udejanjenja in ovrednotenja projektov na različnih področjih: v projektih varovanja okolja, ohranjanja

⁶ Negotovost je mišljena kot nepoznavanje »zanesljivega« končnega cilja ali produkta, ki ga obljublajo statični prijemi dela z mladimi.

kulturne dediščine, še posebej pa v projekte, ki se ukvarjajo s problematiko mladih kot npr. so možnosti izobraževanja, zaposlovanja mladih, pomoč vrstnikom v težavah itn.

Mladostniki v obdobju odraščanja prav tako lahko aktivno pripomorejo k uresničevanju temeljnih ciljev informiranja in svetovanja.⁷ S svojimi idejami in aktivno udeležbo olajšajo pot do informacij in prevzemajo vlogo sodelavcev. Na ta način informacije lažje, nevsiljivo in hitreje dosežajo ciljno populacijo (adolescenti, priseljenci, marginalne skupine...). Mladi prostovoljci in njihova mreža vrstnikov so posredniki do dela populacije, ki je težje dosegljiva. S pomočjo načinov komunikacije, ki so mladim blizu, vanjo prenašajo uporabne informacije, nasvete in sporočila.

Kar nekaj pravnih dokumentov opredeljuje zahtevo po participaciji mladih, celo več kot je teoretičnih opredelitev samega pojma. Razlog za pomanjkanje teoretičnih opredelitev participacije je najbrž tudi ta, da so zahteve po participaciji mladih nastale kot posledica praktičnega dela in izkušenj z mladimi.

V Beli knjigi - Nova spodbuda za evropsko mladino spodbuja participacijo mladih: »Države članice EU so odgovorne, da mladim zagotavljajo kakovostne informacije, pri čemer je mlade potrebno aktivno vključiti v procese informiranja in svetovanja.« (Bela knjiga, 2002)

Tudi Rotterdamska deklaracija o participaciji mladih, ki je bila sprejeta leta 1997, navaja (MUNGRA in ostali, 1997):

- »1. Mladi morajo biti aktivno vključeni v procese odločanja.
2. Mladi imajo pravico biti soudeleženi. (Evropske države morajo spodbujati mlade, da začno svojo pravico udejanjati v praksi.)
3. Participacija mladih mora potekati upoštevajoč vse demokratične metode.
4. Evropska unija mora mladim omogočiti izmenjavo izkušenj o participaciji mladih.
5. Participacija mladih je kontinuiran proces: poteka v obsegu od aktivnega poslušanja do procesov soodločanja.«

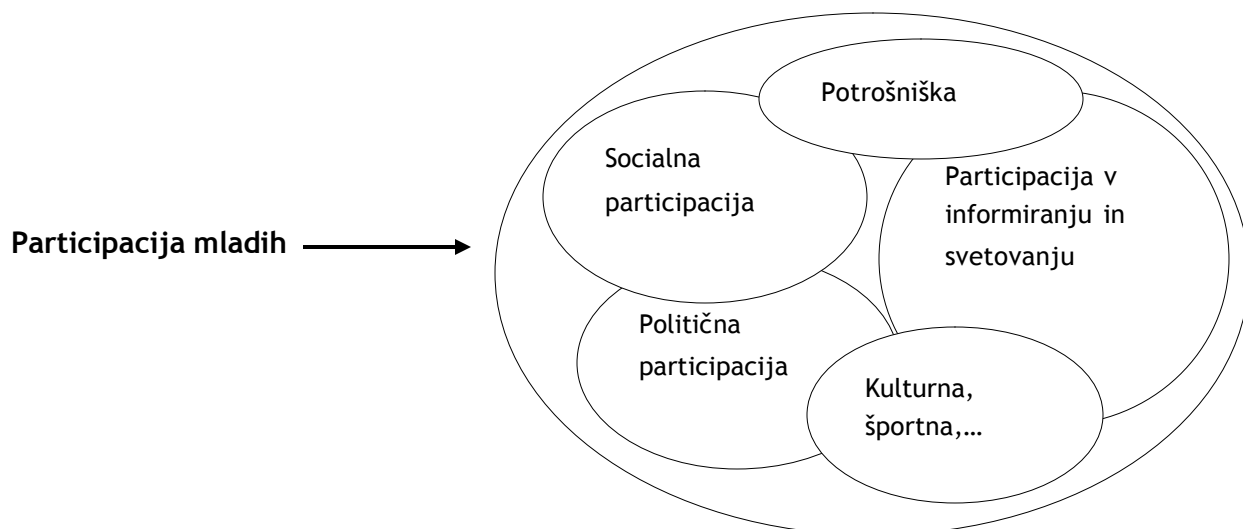
V ozadju ideje o participaciji mladih je želja, da bi se mladinska politika razvijala skupaj z mladimi (in njihovimi potrebami). Mladi so partnerji (oz. soustvarjalci) integrirane mladinske politike. Participacija mladih naj bi bila neizključevalna, enakovredna za vse mlade. Po potrebi naj bi spodbujala k sodelovanju specifične skupine. Podprte morajo biti vse iniciative, tudi manjše.

⁷ Informativno-svetovalna dejavnost za mlade je opisana v drugem poglavju.

Participacijo (sodelovanje, sodelovanje) mladih opredeljujemo kot pravico mladih, da so vključeni, da jim je dovoljeno privzemanje pravic, dolžnosti in odgovornosti ter dejavno soodločanje in da jih k temu celo spodbujamo (predlog Nacionalnega razvojnega programa za izboljšanje položaja otrok v Republiki Sloveniji za obdobje 2003-2013). Participacija je dejavno partnerstvo, ki temelji na načelu solidarnosti in deljene odgovornosti pri vprašanjih, ki se nanašajo na celotno družbo. Gre za sodelovanje v lokalni in nacionalni politiki pri odločitvah in aktivnostih za izboljšanje medčloveških odnosov.

Priporočilo Komisije Sveta Evrope je, da moramo spodbujati in podpirati vse oblike participacije in na vseh ravneh. Kot ravni participacije mladih so mišljene mednarodne, nacionalne in lokalne plasti družbenega delovanja.

Ne glede na ravni participacije mladih ločimo različne oblike participacije. Tipi participacije, ki so jih opredelili na Rotterdamski konferenci leta 1997, so politična, socialna, potrošniška in participacija v socialnih mrežah. Namen politične participacije je razviti aktivnega državljana, ki pozna svoje pravice in vse mehanizme, s katerimi lahko te dosega. Sem sodijo aktivnosti, kot so povabilo mladih na volitve, informiranje o njihovih pravicah, projekti peticij ob kršenju pravic, učenje o pravicah in dolžnostih, sogovornišтво v lokalnih projektih, namenjenih mladim s strani lokalnih oblasti itn. Socialna participacija zajema vse aktivnosti, s katerimi spodbujamo razvoj avtonomnega posameznika, ki je socialno vključen in ki v socialnem okolju in v družbi, v kateri se nahaja, pozna ter aktivno uporablja »service« za prosti čas, osebno rast in za družbeno akcijo, če je ta potrebna. Sem sodijo aktivnosti, kot so različna mladinska društva, organizacije za razvoj določenih kompetenc (treninki komunikacije, retorike, samopodobe, asertivnosti), storitve za pomoč v stiski itn. Participacija mladih v informiranju in svetovanju spodbuja razvoj mladostnika, ki je informativno pismen (zna poiskati informacijo, ki jo potrebuje) in je sposoben pomagati vrstniku v stiski ali vrstniku, ki zgolj išče informacijo. Aktivnosti na tem področju, ki spodbujajo participacijo, so učenje iskanja informacij na svetovnem spletu, ozaveščanje o obstoječih organizacijah, ki mu lahko pomagajo, vrstniško posredovanje, pomoč ali učenje v obliki različnih projektov itn. Omenim naj še eno obliko participacije, ki jo pogosto spregledamo, in sicer virtualno participacijo oz. participacijo v virtualnem prostoru. Jones, ki se ukvarja predvsem z raziskovanjem vzgibov po iskanju skupnosti in oseb v internetnem prostoru, ugotavlja, da je internet nov medij oz. sredstvo za zadovoljevanje zunajinternteskkih potreb po pripadnosti, interaktivnosti ter udeležbi v javnem življenju (Jones, 1997). Množična uporaba računalniško posredovane komunikacije je dokaz človekove potrebe po stiku, po tem, da je opazen in da sodeluje. Virtualni svet je dodaten javni prostor, v katerem mladi lahko sodelujejo in ga soustvarjajo. S spodbujanjem virtualne participacije spodbujamo mlade k učenju za informacijsko družbo in h kritičnemu pogledu na medijski svet.

Skica 2.4: Oblike participacije (Mungra in ostali, 1997)

Ravni vpletenosti v dejavnosti:

- biti informiran
- biti vključen v diskusijo
- biti vključen v odločanje
- biti del procesa dejavnosti

Navedenih oblik in ravni participacije v konkretnem življenju ne moremo ločevati med seboj, saj se medsebojno prekrivajo in so v soodvisnem odnosu. S samoizražanjem (»self - expression), potrjevanjem samozavesti (»self - confidence) ter samoizpolnitvijo (»self - fulfillment), ki jih participacija ponuja, mladostnikom omogočamo razvoj pozitivne samopodobe (Boukobza, 1998). V najširšem smislu pomeni participacija vsako aktivnost mladostnikov, ki jim daje moč v smislu možnosti vplivati na lasten razvoj ter socialno ekonomske vidike življenja (Golubovic, 1982).

Tudi Hart opozarja na različne možnosti sodelovanja mladostnikov in s tem na možnost različnega razumevanja načela participacije. Pri tem ločuje sledeče možnosti (Hart, 2003):

1. **Manipulativna** oblika sodelovanja, kjer gre za dejavnosti, ki na videz izhajajo iz potreb mladostnikov in na videz podpirajo mlade.

2. **Dekoracija:** to so vsa prizadevanja, kjer mlade »ščitimo« posredno in zagovarjamo potrebe in želje, ki navidezno izhajajo iz njih.
3. **Govoričenje** (tokenism) so tiste dejavnosti za mlade, kjer mlade povabimo, da povejo svoje mnenje, a o načinu, ravni sodelovanja in o vplivanju na dejavnosti ne odločajo sami.
4. **Pooblastitev in informiranost** o možnostih sodelovanja so dejavnosti, kjer je mladim dodelimo in razložimo njihovo specifično vlogo v dejavnosti.
5. **Sodelovanje s posvetovanjem** so tiste dejavnosti, kjer mlade vprašamo za mnenje o specifični dejavnosti, ki jo zanje izvajajo odrasli. Prav tako jih obvestimo, kakšen pomen imajo njihova mnenja in kako jih bodo odrasli upoštevali.
6. **Možnost soodločanja v iniciativah odraslih** so tiste dejavnosti, kjer je iniciativa prišla s strani odraslih, mladi pa imajo pravico soodločanja o razvoju dejavnosti.
7. **Možnost upoštevanja iniciativ in razvoja projektov mladih** pomeni, da imajo odrasli v teh projektih le podporno in supervizijsko vlogo.
8. **Možnost upoštevanja iniciativ mladih in pravica soodločanja odraslih**, pomeni, da idejne zasnove dejavnosti prihajajo s strani mladih, odrasli pa smejo soodločati in jim biti model pridobivanja spretnosti življenjskih izkušenj.

Hart s tem nakazuje na dejansko različno razumevanje načela participacije mladih. Res je, da je zgolj informiranje mladostnika in njegova privolitev v to, »kaj bomo skupaj počeli«, oblika mladostnikove soudeležbe. Vendar tako vzpostavljen odnos ni enakovreden. Raven soudeležbe je močno povezana s hierarhijo odnosa, moči in spoštovanja, ki se vzpostavi med udeleženci. Kot nam nakazuje zgornja shema, o »pravi« participaciji mladih govorimo šele, ko se mladostnike in njihove ideje spoštuje kot ideje avtonomnih sodelavcev s stalno omogočeno možnostjo podpore, usmerjevanja in supervizije.

2.3.4 Dileme participacije

Motiviranost za sodelovanje oz. pogoj prostovoljnosti.

Načelo participacije pogojuje tudi načelo prostovoljnega pristopa. V praksi dela z mladimi to pomeni, da z izjemo nekaterih jasno določenih kriznih intervencij, kjer gre za varovanje in zaščito mladostnika, ne moremo ukrepati proti volji mladostnika (Kluge, 1999). Brez sodelovanja, soodločanja in strinjanja mladostnika in njegovih staršev ne moreta potekati nobeno mladinsko delo ali intervencija. Načelo participacije zahteva

motiviranost mladostnika za akcijo ali za reševanje iz težke situacije. To je edini možni način spoštovanja in podpore mladostnikov in njihovih staršev. Torej je potrebno spodbujati mlade k prepoznavanju lastnih interesov ter k realizaciji teh, kar je predhodna oblika spodbujanja mladih k participaciji.

Institucionalni okvir.

Kadar govorimo o formalnih oblikah dela z mladimi ali o pomoči mladim, moramo upoštevati, da je odnos med mladostnikom in strokovnim delavcem pogosto zaznamovan z institucionalno umeščenostjo, pooblastili in zadolžitvami. Ti dejavniki po Razpotniku reducirajo obseg interakcijskih praks in jih specializirajo v utrudljive, dolgočasne, neprijetne in omejujoče postopke (Razpotnik, 2004). Vprašanje, ki si ga zastavljamo, je, kako lahko v ta institucionalni okvir vpletemo sodobne metode dela z mladimi in koliko bomo pri tem uspešni.

Participacija mladih in vloga strokovnega delavca.

Doslej se je v praksi pogosto zgodilo, da smo s pojmom participacija mladih razumeli projekte, kjer so se program, metode dela in izvedba oblikovali v krogu strokovnjakov, ki so izhajali iz potreb mladostnikov, prepoznanih s pomočjo raziskav. Vidik participacije mladih spremeni vlogo strokovnega delavca pri delu z mladimi, vendar ga ne izključuje iz izvajanja dejavnosti. Nasprotno, mladinski delavci so opora in usmerjevalci mladih, ki jim v procesih projektnega dela, kadar in kolikor je to potrebno, nudijo suport in supervizijo. Participacija mladih ne pomeni prenos odgovornosti iz ramen odraslih na mlade, ampak omogočanje mladim, da prevzemajo odgovornost in se jo učijo. Vloga odraslega strokovnjaka je torej pomembna v smislu prepoznavanja potreb in zmožnosti mladih za odgovorno ravnanje ter omogočanje situacij, v katerih je to znanje možno pridobivati.

Elementi uspešne participacije mladih in možnost realizacije.

Boukobza (Boukobza, 1998) opredeljuje elemente participacije mladih, ki smo jih razdelili v sledeče skupine:

1. Zasnova projekta.

Projekt je uspešen, če je zasnovan dolgoročno, pri čemer ima fleksibilen programski okvir, še posebej ob samem zagonu projekta.

Načini vstopa v projekt in sodelovanja v njem morajo biti enostavni. Minimalizirati je potrebno vpisne pogoje in postopke.

Nameni in cilji morajo biti raziskani in morajo biti v skladu s potrebami mladih, upoštevajoč socialno ekonomski položaj ter kulturni kontekst okolja, v katerem bodo potekali projekti participacije mladih.

Izogibati se je potrebno izključevanju mladostnikov zaradi spola, rase, kulturne identitete ali socialno-ekonomskega statusa.

Iz projekta naj bodo razvidne posamezne faze ali koraki projekta, kar je osnova za redefinicijo projekta ali obnavljanje motivacije vključenih v projekt, če je to potrebno.

2. Metodika dela z mladostniki.

Strokovni delavci morajo biti motivirani za dodatno izobraževanje s področja participacije mladih.

Aktivnosti mladinskih organizacij se morajo razvijati skupaj z mladimi in zgolj za mlade. Strokovni delavci ne organizirajo projekta za mladostnike, pač pa sodelujejo pri njihovi organizaciji projekta od ideje do izvedbe.

Vodilo pri ustvarjanju in izvedbi projekta naj bodo spoštovanje mladih in dopuščanje avtonomnosti mladih.

Aktivnosti naj izhajajo iz problematik in želja, ki smo jih ugotovili po tem, ko smo predhodno prisluhnili mladim.

Razvijanje skupinske dinamike naj temelji na toleranci ter solidarnosti med udeleženci.

Razvijanje zaupnega odnosa med strokovnimi delavci in mladostniki naj temelji na dialogu in konzultacijah.

3. Financiranje projektov ter vloga projektov v lokalni skupnosti.

Projekti naj pridobijo finančno podporo lokalnih oblasti, pri čemer naj se te odrečejo organizacijskemu poseganju v projekt.

Položaj mladostnikov, vključenih v projekte participacije mladih, mora biti v lokalni skupnosti prepoznan kot dinamični element razvoja skupnosti. Mladostnikom mora omogočiti izkušnjo, da predlagajo, delujejo in s tem vplivajo na spremembe ter razvoj v skupnosti.

Projekt naj omogoča izmenjavo izkušenj z mladimi iz drugih lokalnih skupnosti ali držav.

Za izvedbo projektov participacije po omenjenih priporočilih je potrebno zagotoviti ustrezno izobrazbo mladinskih delavcev, ustrezno financiranje projekta in, kar je mogoče najtežje, ustrezeni pomen in vlogo projekta v lokalni skupnosti. Torej morajo lokalne oblasti priporočila participacije prepoznati kot pomemben mehanizem delovanja lokalne skupnosti.

2.3.5 Sodoben tip mladosti in participacija mladih?

V sedemdesetih in osemdesetih letih je mladina z inovacijskimi in družbeno - kritičnimi pritiski znatno prispevala k družbenim spremembam, rušila je stereotipe protestantske delovne etike in ustvarjala lasten svet, ki si ga odrasli niso smeli prilaščati, nadzorovati ali ga usmerjati (Mihelj, 2002:12). Z lastno participacijo je mladina postala pomembno družbeno telo, ki je imelo kulturno, inovacijsko in politično moč.

Spremembe, ki jih je povzročil prehod iz industrijskih družb v družbo storitev, so spremenile položaj in pomen mladine. Danes smo tako soočeni s socialno, kulturno in življenjsko-stilno neizoblikovano populacijo mladih, ki prevzemajo podoben družbeni položaj, kot ga imajo stigmatizirane manjšine; položaj nedorasle, nekompetentne in potencialno odklonske skupine. Raziskava mladine v devetdesetih letih 20. stoletja je izpostavila sliko slovenske mladine, katere glavne značilnosti naj bi bile mešanica apatije, resignacije in umika v zasebnost (Mihelj, 2002). Obdobje mladosti je postalo osebni strateški trening za vstop v konkurenčni svet odraslih. Videti je, da se mladi v moderni družbi bolj kot z družbeno političnimi ali kulturnimi vprašanji ukvarjajo sami s seboj: z vprašanjem lastnih kompetenc, izobrazbe, zaposlitve in videza. Če mladi že participirajo, morajo s participacijo pridobiti osebne prednosti, ki jim bodo v prihodnosti pomagale v »boju za družbeni položaj«.

Očitno so mladi v svojem prostem času preobremenjeni z aktivnostmi. Torej bi bila trditev, da so mladi pasivni in ne participirajo, napačna. Mladi participirajo, le da pristajajo na uniformirane, od družbe, tradicije, družine, šol, politike, religije »dodeljene« oblike preživljanja mladosti.

Eisenstadt je leta 1992 zapisal, da danes ne moremo več govoriti o »mladinskih problemih« oziroma o »mladini« kot o homogeni družbenih kategoriji, še manj pa o skupini, ki bi bila zainteresirana za globalne spopade z družbo (v Gillis, 1999). Mladi v moderni družbi tudi izgubijo prej omenjeno kulturno in družbeno politično moč, predvsem na račun podaljševanja šolanja in odmika od trga delovnih sil.⁸ Družbene zahteve so dvolične in držijo mlade v negotovem položaju: mlade usmerjajo v

⁸ Uletova kot bistvena dejavnika, ki spodbujata obstoječi tip mladosti prepoznava podaljševanje šolanja in odmik mladih od dela, saj s tem upadejo oz. se izničijo družbene, ekonomske in inovacijske moči mladih. Mladi tako ostajajo dlje in dlje odvisni od staršev, socialnih pomoči in od različnih priložnostnih zaposlitev brez socialno - ekonomskih pravic (študentsko delo). Ostanejo socialno izolirani na zaprte mreže svojih družin, sorodnikov ipd. (Ule, 2002).

samorealizacijo, razvijanje spretnosti, samostojnega nastopa na trgu, hkrati pa jim ne dopuščajo realizacije zahtevanih življenjskih vzorcev. Po mnenju Wallacove in Jonesove je mladim omogočeno le civilno in formalno politično državljanstvo (Mihelj, 2002). Njihovo socialno pa tudi politično državljanstvo pa je le posredno, namreč vezano na njihove starše. To je v nasprotju z zahtevo pozne moderne o samostojnem mlademu, ki naj čimprej začne voditi svoj biografski projekt.

Spodbujanje k participaciji mladih danes lahko razumemo na več načinov. Gillis zatrjuje, da v razumevanje mladosti svoje fantazije investirajo tako mladi kot odrasli: kajti tudi odrasli potrebujejo »spominjanje na mladost« zato, da si utrjujejo svojo lastno odraslost (Gillis, 1999). Spodbujanje k participaciji mladih lahko razumemo kot mehanizem, ki je postal skrb odraslih za zaščito mladih. Mogoče je, da gre za obujanje mladosti odraslih in za njihov nadzor, še posebej kadar je izvedena v oblikah manipulativnega sodelovanja z mladimi, v obliki dekoracije ali govoričenja (tokenism) (glej Hartovo opredelitev možnih oblik participacije, Hart, 2003).

Participacijo mladih lahko razumemo tudi kot ponudbo mladim za ponovno pridobitev kulturne, družbene in politične moči. Problem nastane, če sta »obljubljena« moč ali samo povabilo k participaciji navidezna. Zato Boukobza med ključne elemente uspešne participacije mladih prišteva položaj mladostnikov, ki mora biti v lokalni skupnosti prepoznan kot dinamični element razvoja skupnosti (Boukobza, 1998). Mladostnikom mora omogočiti izkušnjo predlaganja, akcije in s tem vplivanja na spremembe ter razvoj v skupnosti.

Participacijo mladih nenazadnje lahko razumemo kot možnost mladih, da s participacijo pridobijo spretnosti in kompetence pri realizaciji lastne biografije, kar je značilnost sodobnega tipa mladosti. Vprašanje, ki se zastavlja, pa je, ali je mogoče »obuditi« mladino, da bi nastopala tudi v družbeno političnih kontekstih, kritično opozarjala in zahtevala spremembe. Kako preprečiti globalno pasivnost, ki se najbolj kaže prav v potrošniško in medijsko oblikovalnih vzorcih življenjskih stilov? Kako v potrošniški družbi preusmeriti pozornost iz potrošniške participacije tudi na družbeno, socialno, kulturno in druge oblike soudeležnosti - na participacijo v pomenu, ki ni zgolj absorpiranje pripravljenega?

3 OZADJE RAZISKAVE

3.1 NAMENI IN CILJI RAZISKAVE

Na področju raziskovanja mladine v Sloveniji poteka longitudinalna raziskava Mladina, ki preučuje stališča, vrednote in potrebe slovenske mladine do različnih tem: opredeljenosti do družinskih odnosov, izobraževanja, politike, lastnega zdravja in samopodobe, do kriminala in podobno. Poleg omenjenih raziskav pa so bile v Sloveniji narejene še nekatere druge raziskave, ki proučujejo obnašanje mladine. Tukaj naj navedemo raziskave dr. Godine in dr. Bernika s Fakultete za družbene vede, z naslovom Mladina in AIDS, in raziskave Obramboslovnega raziskovalnega centra na Inštitutu za družbene vede, kjer so izvajali raziskave Slovenska mladina in vojaški poklic (raziskave so hranjene v Arhivu družboslovnih podatkov).

Mladinski informatorji in svetovalci, mladinski delavci in ostali strokovnjaki, ki se ukvarjamo z mladimi v do sedaj izvedenih raziskavah pogrešamo raziskovanje mladine tudi v smislu stališč do informacij in potreb po le teh. V pričujoči raziskavi smo z namenom pridobitve novih znanj in spretnosti za lažje delo z mladimi skušali odgovoriti na sledeča vprašanja:

- Katere informacije so aktualne v določeni starosti mladostnika?
- Ali obstaja razlika v zanimanju o informacijah glede na spol?
- Ali obstaja razlika med tem, kakšne informacije iščejo mladostniki glede na izobraževalni program, ki ga obiskujejo?
- Kateri so mediji / osebe, preko katerih mladi iščejo informacije?
- Čeprav govorimo o informacijski dobi in so informacije z razvojem komunikacijskih tehnologij teoretično hitro dostopne, nas zanima, koliko mladi dejansko uporabljajo sodobne tehnologije pri iskanju odgovorov na aktualne teme odraščanja.

Potreba po takšnem raziskovanju izhaja tudi iz osnovnih načel dela izvajalcev informativno svetovalne dejavnosti v Sloveniji zapisanih v Konceptu informiranja in svetovanja za mlade v Sloveniji 2003, in sicer:

- Informativne vsebine so v neposredni povezavi z delom in življenjem mladih ter vseh, ki so na kakršenkoli način povezani z njimi. Torej je potrebno preučiti »življenje« mladih, da lahko planiramo informativno svetovalno dejavnost.
- Učinkovite metode so vse tiste, ki so prilagojene potrebam mladih in specifičnim načinom zadovoljevanja teh potreb. Še zlasti velja to za mlade, ki so zaradi različnih razlogov družbeno v slabšem položaju. Torej je potrebno preučiti vire

informacij, ki jih različni mladi koristijo, da lahko temu prilagodimo metode informiranja in svetovanja.

Rotterdamska deklaracija o participaciji mladih (Mungra in ostali, 1997) narekuje, da morajo imeti vsi mladi pravico in možnost sodelovanja in biti vključeni v procese soodločanja, pri čemer je naloga držav članic Evropske unije, da to pravico prevedejo v prakso dela z mladimi. V raziskavi nameravamo raziskati, kakšno je trenutno stanje v zvezi s participacijo mladih v projektih namenjenih mladim. Zanima nas predvsem:

- V čem in koliko mladi sploh participirajo v izvenšolskih dejavnostih, projektih za mlade?
- Koliko v primeru vključenosti v dejavnosti lahko soodločajo o kreiranju in poteku dejavnosti?
- Kakšni so motivi participacije?

Ugotovitve raziskave bodo omogočile načrtovanje informativno svetovalne dejavnosti za mlade v prihodnje, pri čemer smo mnenja, da je potrebe mladih po informacijah potrebno stalno spremljati in raziskovati. Namen raziskave je ugotoviti osnovni vpogled v zadovoljstvo učencev in dijakov glede njihove stopnje informiranosti in participacije. Izvedeti želimo, kako in s katerimi informacijami lahko mladino še bolj opremimo. S pridobljenimi informacijami si bomo pomagali pri oblikovanju projektov za mlade, upoštevajoč motive participiranja mladih.

3.2 METODOLOGIJA

3.2.1 Ciljna populacija

Z namenom proučitve stopnje informiranja in sodelovanja mladih smo se odločili za temu primerno populacijo. Izbrana ciljna populacija so mladostniki iz Ljubljane in okolice, in sicer učenci zadnjih dveh razredov osnovne šole (ne glede na to ali gre za devetletni ali osemletni program) in prvih dveh letnikov srednje šole. Vse omembe mladih/mladostnikov v interpretaciji rezultatov se nanašajo na omenjene populacijo. Statistična enota proučevanja je posameznik.

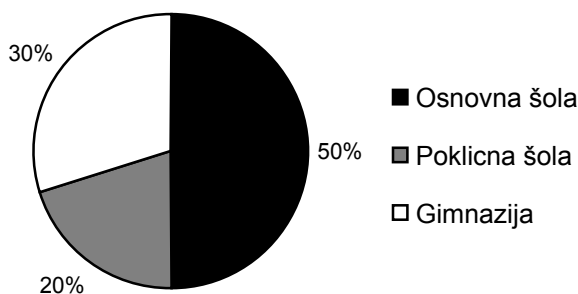
3.2.2 Vzorec in njegova uresničitev

Pri načrtovanju vzorcev pogosto vnaprej poznamo določene informacije o populaciji, ki jo proučujemo. Največkrat imamo na podlagi popisnih podatkov na voljo informacije o izbranem geografskem območju, kot so npr. tip naselja, število oseb in sociodemografske značilnosti prebivalstva. Tovrstne informacije lahko uporabimo že pri načrtovanju vzorcev in z njihovo pomočjo izboljšamo vzorčni načrt. Pri večini vzorčnih načrtov lahko privzamemo, da je populacija sestavljena iz različnih podmnožic, v katere se elementi naravno združujejo.

V primeru raziskave Potrebe mladih po informacijah in participaciji smo najprej izbirali množice, znotraj katerih se naši elementi pojavijo. Znotraj vseh izbranih skupin smo ponovno izbrali nekaj skupin in znotraj teh anketirali vse, ki so bili na dan anketiranja prisotni in niso izrecno zavrnili sodelovanja. Pri raziskavi smo torej najprej izbrali vzorec šol, nato v izbranih šolah naredili vzorec razredov in znotraj teh anketirali celotno skupino. Govorimo torej o večstopenjskem vzorčenju. Pri izbiri skupin smo praviloma uporabili slučajno izbiro. Ker v vzorec ne vključujemo več skupin, ampak le njihov vzorec, morajo izbrane skupine predstavljati tudi preostale (neizbrane) skupine. Pri vzorčenju v skupinah je zelo ugodno, če so skupine notranje heterogene. Vzorčenje v skupinah običajno manjša natančnost v primerjav z enostavnim slučajnim vzorcev, vendar se zaradi velikih prihrankov pri stroških anketiranja vzorčenje v skupinah pogosto uporablja predvsem pri osebnem anketiranju (Kaltón in Vehovar, 2001).

Z namenom dobiti približno enako reprezentativnost osnovnošolske kot srednješolske populacije smo se odločili v vzorec vzeti večje število osnovnih šol. Na podlagi seznama osnovnih in srednjih šol, ki je dostopen na strani Ministrstva za šolstvo in šport (MŠZŠ/a, 2004 in MŠZŠ/b, 2004) smo sestavili vzorčni okvir. Anketiranje je potekalo po ljubljanskih osnovnih in srednjih šolah ter naslednjih šolah izven Ljubljane: Osnovna šola Trzin, Osnovna šola Preska, Osnovna šola Brezovica pri Ljubljani ter Srednješolski center Rudolfa Maistra Kamnik. V anketiranje je bilo vključenih 14 šol, od tega 8 osnovnih ter 6 srednjih šol. V primerjavi z dejanskim številom šol v Ljubljani in okolici 8 osnovnih šol predstavlja enak odstotek kot 6 srednjih šol.

Anketiranje je zajelo 760 učencev in dijakov, pri čemer predstavljajo učenci 50 odstotkov anketiranih ter dijaki preostalo polovico. Srednješolce predstavljajo dijaki gimnazijskih programov (30 odstotkov) ter dijaki poklicnih programov (20 odstotkov).

Graf 3.1: Realiziran vzorec po šolah (N=760)

3.2.3 Izvedba ankete

Raziskava Potrebe mladih po informacijah in participaciji je po načinu izvedbe samoizpolnjevalna anketa, in sicer so se izvajala skupinska anketiranja (v vsak razred sta prišla dva anketarja), ki so v povprečju trajala eno šolsko uro. Inštrument za zbiranje podatkov je standardiziran vprašalnik na papirju z večino vprašanj zaprtega tipa.

Anketiranje je potekalo od 17. septembra do 6. oktobra 2004. Anketiranje so na terenu izvedli izkušeni anketarji, ki so bili deležni posebnega seminarja in prejeli pisna navodila za delo anketarjev.

Anketiranje je bilo izvedeno tudi na Uradu za delo, vendar je anketirana populacija na žalost prestara za direktno primerjavo.

Podati so bili vneseni v podatkovno datoteko s pomočjo posebej pripravljenega računalniškega programa za vnos podatkov v programu Blaise. Program je omogočil sprotno kontrolo rangov odgovorov.

3.2.4 Merski instrument

Za preverjanje potreb mladih po informacijah in participaciji smo sestavili vprašalnik, ki vsebuje naslednja področja:

1. dostop do informacij

V tem poglavju sprašujemo po interesu za informacije določenih področij, seznanjenosti o določenih temah, o zaupanju določenih medijem, o zadovoljstvu posredovanih informacij.

2. informacijska pismenost

V tem poglavju so nas zanimala znanja uporabe interneta, pogostost uporabe interneta, računalnika in mobilnega telefona, dostopnosti do računalnika in interneta, obisk spletnih strani.

3. prosti čas in sodelovanje

Zajema vprašanja o preživljanju prostega časa, prostočasnih dejavnostih ter o možnostih aktivne participacije pri teh aktivnostih. Spraševali smo tudi po pripravljenosti za sodelovanje v prostovoljnih dejavnostih.

Anketni vprašalnik je bil v obdobju testiranja poslan v oceno in za dodatno mnenje posredovali informativno svetovalnim centrom po Sloveniji ter skupini Infopool, ki kot neformalna skupina deluje v okviru Urada RS za mladino. Poleg njihovih predlogov smo upoštevali tudi predloge za dopolnitev vprašalnika, ki so nam jih posredovali poskusni anketiranci - učenci 7. in 8. razreda OŠ Miška Kranjca v Ljubljani. Vprašalnik je bil dokončno oblikovan aprila 2004.

3.2.5 Metode obdelave podatkov

V raziskavi smo uporabili tiste statistične metode, ki so v sociologiji najbolj razširjene, hkrati pa tudi dovolj razumljivi širšemu krogu bralcev.

V nadaljevanju smo v grafih in tabelah vrednosti predstavili kot odstotke veljavnih vrednosti ali kot srednje vrednosti. Veljavne vrednosti označujejo tiste odgovore, ki smo jih vnaprej predvideli in ustrezajo vsebini vprašanj. Ignoriramo torej vrednosti: brez odgovora, ne pride v poštev, ne vem, ne poznam ipd.

Kot mera srednje vrednosti je uporabljena aritmetična sredina. Aritmetična sredina ali povprečje je vsota vseh vrednosti deljena s številom enot v populaciji (Ferligoj, 1995: 36). Povprečja upoštevamo pri razmernostnih spremenljivkah. Sem smo šteli tudi merske lestvice od 1 do 5. Povprečne (oz. srednje) vrednosti predstavljajo odgovor »povprečnega« respondentu. Pri izračunavanju srednjih vrednosti smo preverili tudi vrednosti standardnega odklona, ki nam pove, kako so odgovori razpršeni okrog srednje vrednosti. V intervalu [srednja vrednosti -std.odklon, srednja vrednost + std. odklon] se nahaja dve tretjini (68 odstotkov) vseh dogovorov vključenih v analizo, če je spremenljivka porazdeljena normalno. Kadar je standardni odklon, v primerjavi s povprečno vrednostjo velik, so ocene povprečnih vrednosti nezanesljive. Standardni odklon je »velik«, kadar njegova vrednost preseda 30 odstotkov vrednosti povprečja. V takih primerih so ocene vrednosti le informativnega značaja (Lozar Manfreda, 2001: 12).

V nekaterih primerih smo preverjali tudi domneve o razlikah med skupinami, npr. med moškimi in ženskami ali pa med šolami. V primeru primerjave vrednosti aritmetične sredine dveh skupin, katerih vrednosti se približno normalno porazdeljujejo smo izvedli ustrezen t-preizkus, v primeru več skupin pa smo statistično značilne razlike med povprečji skupin preverjali s F-preizkusom.

F-preizkus je opredeljen kot razmerje med oceno variance, ki meri razlike med aritmetičnimi sredinami skupin in oceno variance, ki meri razlike med vrednostmi proučevane spremenljivke znotraj skupin. Postopek izračunavanja F-preizkusa imenujemo v takšnem primeru tudi analiza variance. Možno je namreč dokazati, da je pričakovana vrednost variance med skupinami večja ali kvečjemu enaka pričakovani vrednosti variance znotraj skupin (Rogelj, 2003: 90). Kar pomeni, da so skupine znotraj homogene (npr. ni velike razlike v mišljenju znotraj skupine osnovnošolcev), med seboj pa heterogene (med osnovnošolci, gimnazijci in učenci poklicnih šol obstajajo statistično značilne razlike).

T-preizkus je preizkus, ki temelji na t-porazdelitvi ustrezne statistike, npr. t-preizkus o enakosti aritmetičnih sredin dveh populacij, ki predpostavlja normalno porazdelitev spremenljivke z enako varianco v obeh populacijah, iz katerih sta izbrana neodvisna slučajna vzorca (Košmelj in ostali, 2002: 131).

Kot mero odvisnosti med dvema nominalnima spremenljivkama smo uporabili Spearmanov koeficient korelacije rangov. Gre za mero korelacije rangov, izračunane iz razlik med dvojicama rangov za vsako enoto i : $d_i = R_{y_i} - R_{x_i}$, $i=1, 2, \dots, n$, po obrazcu

$$\rho_s = 1 - \frac{g \sum_{i=1}^n d_i^2}{n^3 - n}, \quad (3.1)$$

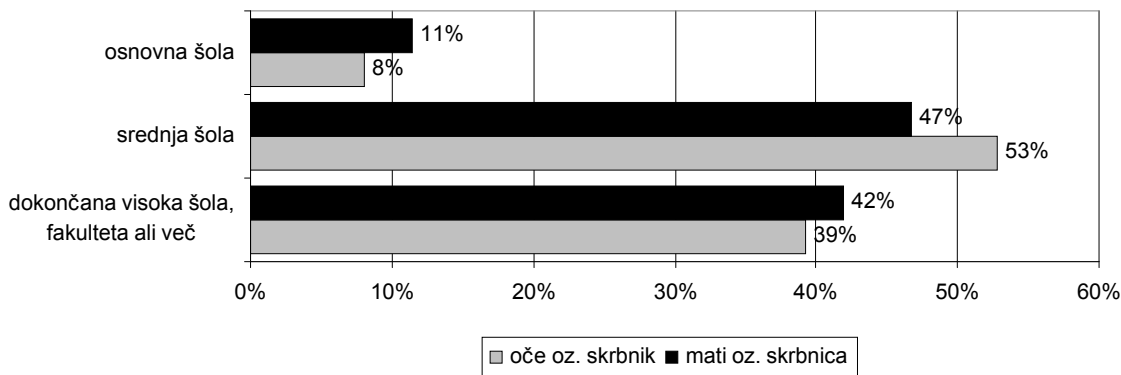
kjer je ρ_s Spearmanov koeficient korelacije rangov in je n število opazovanih enot (Košmelj in ostali, 2002: 120).

Upoštevana stopnja značilnosti za zavrnitev ničelne domneve, da med skupinami ni razlik je pri vseh pravkar opisanih testih $\alpha = 0,05$.

3.3 OSNOVNE ZNAČILNOSTI VZORCA

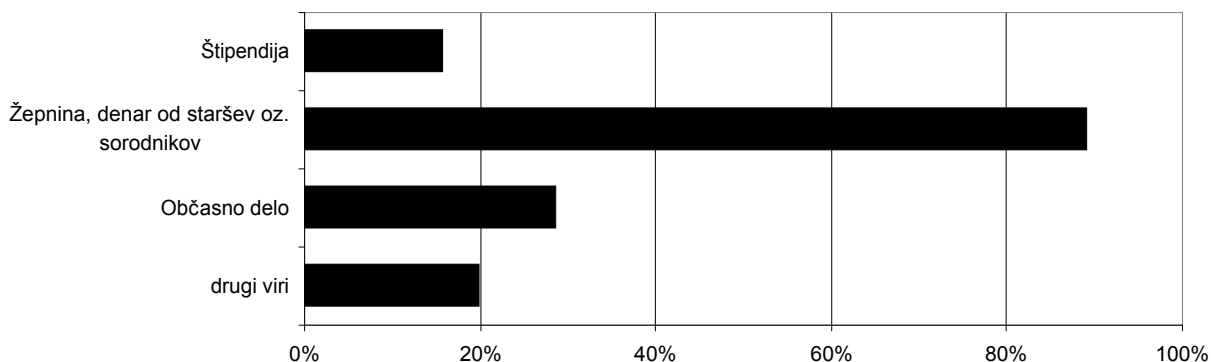
V kolikor anketirane razdelimo po spolu je nekoliko več fantov (56 odstotkov) kot deklet (44 odstotkov). Glede na šole je bilo zajetih približno polovica srednješolcev in osnovnošolcev; v starosti med 12 in 17 let. Povprečna starost je 14 let in pol.

Učence smo povprašali tudi o izobrazbi njihovih staršev oz. skrbnikov. Starši anketiranih učencev imajo, v primerjavi s povprečno izobrazbo v tej starostni skupini, kar visoko izobrazbo. Tukaj se jasno pokaže, da je anketirana populacija iz Ljubljane in okolice, kjer tudi delovna mesta zahtevajo višjo izobrazbo kot v manjših krajih precej oddaljenih od prestolnice.

Graf 3.2: Izobrazba staršev oz. skrbnikov

Najvišjo povprečno oceno, neupoštevajoč neocenjenih anketiranih in tistih, ki so ponavljali razred imajo osnovnošolci, temu sledijo gimnazijci. Pri upoštevanju posameznikov, ki so bili neocenjeni ali pa so ponavljali, je imelo kar 85,2 odstotkov anketiranih vsaj dober uspeh.

Graf 3.3: Viri dohodkov anketiranih (v odstotkih)

Med anketiranimi je 89 odstotkov takšnih, ki občasno prejema denar od staršev oz. sorodnikov v obliki žepnine ali kot darilo. 15,7 odstotkov jih prejema štipendijo. Med temi je 18,3 odstotkov osnovnošolcev, 31,2 odstotkov anketiranih iz poklicnih in srednjih šol, ter 50,5 odstotkov gimnazijcev. Kot druge vire dohodka anketirani navajajo različno delo, ali kot občasno delo ali kot pomoč staršev v njihovih podjetjih ali v podjetjih kjer

so ti zaposleni. Nekateri anketirani so v to rubriko navedli tudi stare starše. Občasni viri dohodka so še preprodaja oz. prodaja svojih starih učbenikov in svojih stvari, ki jih ne potrebujejo več. Nekateri starši se očitno odločijo in del ali celoto prispevka, ki ga tako ali drugače dobijo za vzdrževanje otroka (otroški dodatek, preživnina, pokojnina) dajo otrokom, saj tudi tega otroci navajajo kot vir dohodka.

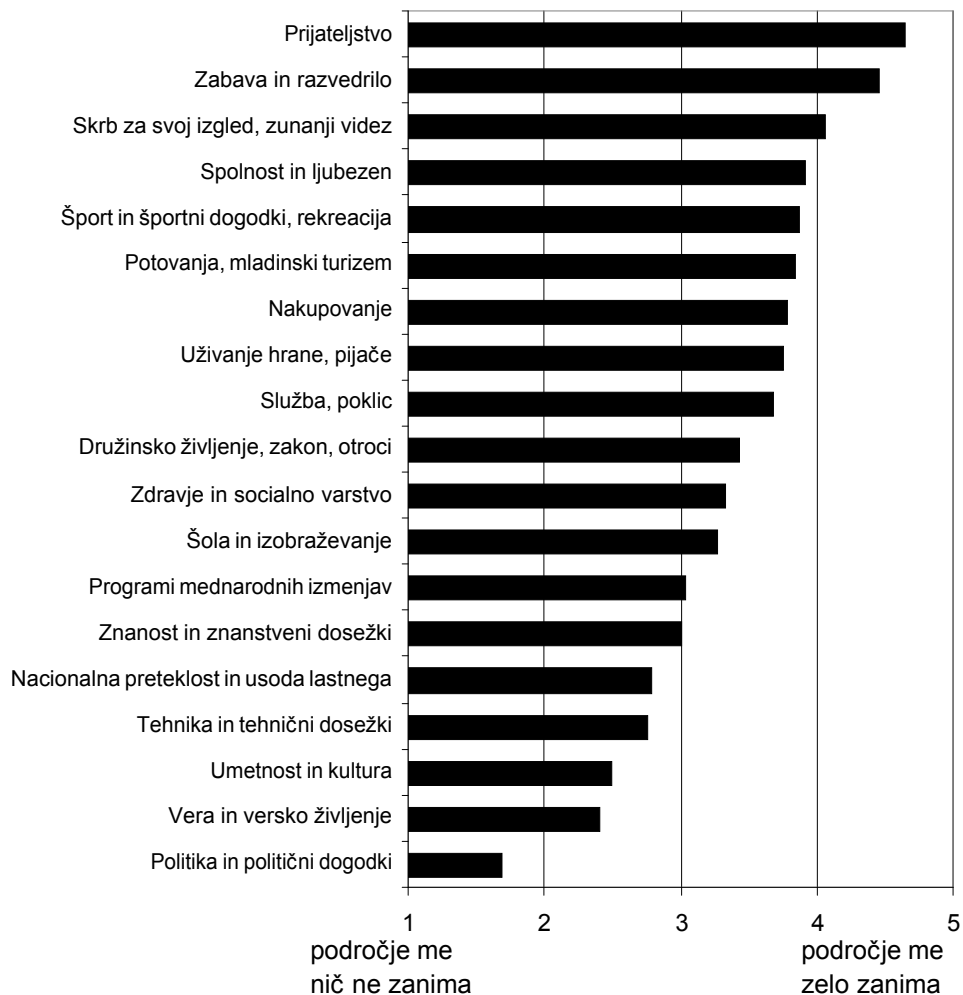
Poleg zaslužka s »poklicnim« športom (tako igra kot sojenje) in plačanimi nastopi v gledaliških predstavah, pa se otroci znajdejo še drugače. Tako so navedli, da sprehajajo pse in nekdo tudi pomaga sosedu, ki je paraplegik.

Velika večina 71 odstotkov anketiranih meni, da je položaj njihove družine povprečen. Kar 92 odstotkov jih meni, da je položaj njihove družine vsaj povprečen, če ne celo nadpovprečen in zelo nadpovprečen.

4 REZULTATI S KOMENTARJEM

4.1 ZANIMANJE MLADOSTNIKOV ZA INFORMACIJE IN NJIHOVA INFORMIRANOST

Mladostnike smo v raziskavi vprašali, koliko so zainteresirani za informacije s posameznih področij. Naj omenimo, da pri tem nismo spraševali po vsebinah informacij posameznega področja, pač pa zgolj po tipih informacij, ki mladostnike zanima.

Graf 4.1: Zanimanje mladostnikov za informacije

Zgornji graf kaže, da jih najbolj zanimajo informacije s področja prijateljstva, zabave, skrbi za svoj izgled, spolnosti in ljubezni ter s področja športnih dogodkov in rekreacije. Sledijo nakupovanje, služba in poklic ter zdravje in socialno varstvo. Najmanjše zanimanje za informacije mladostniki kažejo za politiko in politične dogodke, umetnost in kulturo ter nacionalno preteklost in usodo lastnega naroda. Ne glede na spol se med

12. in 17. let starimi mladostniki na najvišje mesto zanimanja uvrščajo informacije prijateljstva. To so torej področja informacij, ki bi jih bilo smiselno v Ljubljani z okolico posredovati v čimbolj celostni in kvalitetni obliki. Menimo, da bi informativno-svetovalni centri morali poskrbeti predvsem za dodatne informacije na področju prijateljstva, športa in rekreacije ter skrbi za izgled, saj ob pregledu spletnih strani informativno svetovalnih centrov za mlade v Sloveniji ocenjujemo, da so to slabše pokrita področja. V raziskavi smo ugotavljali zgolj področja zelenih informacij, ki pa še ne določajo vsebine le teh. Šele podrobnejša raziskava bi lahko pokazala vsebinski pomen informacij, ki si jih mladi želijo in se nanašajo na prijateljstvo.

V primerjavi z raziskavo Mladina 2000 (Mihelj, 2002) se interesi mladostnikov bistveno ne razlikujejo od naših ugotovitev: tudi v raziskavi Mladina 2000 mladostniki na prvo mesto interesov postavijo prijateljstvo. Razlike se opazijo pri interesu za družinsko življenje in službo, ki se v raziskavi Mladina 2000 uvrsti višje kot v tej raziskavi. Skrb za svoj zgled, nakupovanje ter šport in rekreacija pa mladostniki uvrstijo občutneje nižje kot v tej raziskavi. Politika in politični dogodki ter vera in versko življenje mladostniki izberejo za najmanj zainteresirano področje svojega življenja.⁹

Ule in Kuhar (prav tam, 2002) interpretirata dobljene rezultate v raziskavi Mladina 2000 s tezo o umiku mladih v zasebnost. Tu poudarimo, da umik v zasebnost ni za razumeti kot umik v samoto. Največje zanimanje mladih je za informacije o prijateljstvu, kar govori o visokem pomenu prijateljstva v tem obdobju odraščanja in visoki potrebi po druženju. Mladi torej kažejo interes za druženje, vendar za druženje v ožjih socialnih mrežah; v našem primeru s prijatelji, s katerimi gredo na rekreacijo ali nakupovanje.

Upad zanimanja za širše socialne kontekste potrjujejo rezultati o področjih, ki mlade najmanj zanimajo; v obeh raziskavah se na koncu lestvice znajdejo politika, vera in kultura. Politika in politični dogodki so informacije, ki mladostnike v splošnem nič oz. malo zanimajo. Politika je tista, ki ima posredno ali neposredno pomembno vlogo pri oblikovanju vsakdanjega življenja - delo, izobraževanje, kulture, športa,...ipd. Ugotavljamo, da mladi politike ne prepoznavajo kot mehanizma, preko katerega lahko vplivajo na ostala področja vsakodnevnega življenja, ki se jih bolj konkretno tiče in za katere kažejo večji interes.

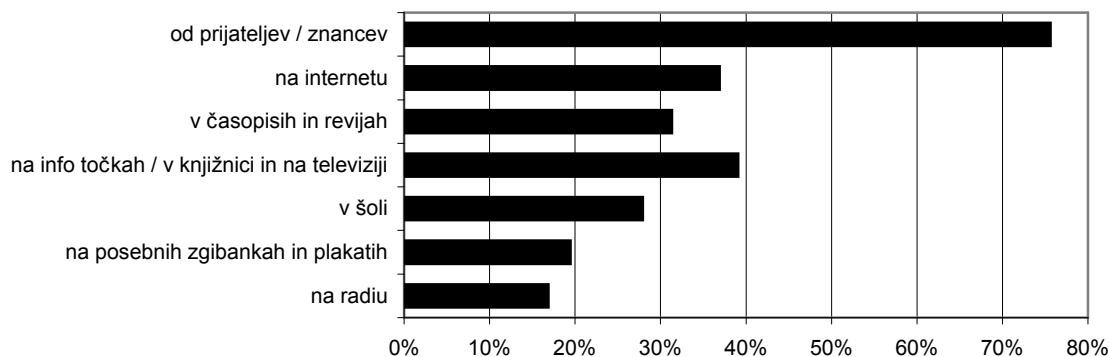
Visoko zanimanje za informacije, ki se nanašajo na skrb za izgled, lahko razumemo tudi kot posledico ukvarjanja s spremembami lastnega telesa, ki se v tem obdobju odraščanja hitro spreminja. Pravtako v tem obdobju pomembno vlogo igra pritisk vrstniških skupin,

⁹ Opomniti velja, da je raziskava Mladina 2000 zajela večje število mladih z večjim starostnim razponom med 16 let in 29 let.

kjer je zunanji videz pomemben kriterij druženja. Vendar pa z izjemo interesa prijateljstva ugotavljamo, da mladostniki kažejo visoko zanimanje za informacije, ki so potrebne za potrošniško participacijo v družbi - nakupovanje ter skrb za svoj izgled, kamor posredno lahko uvrstimo tudi šport in rekreacijo. Zanimanje za nakupovanje in skrb za svoj izgled lahko razumemo kot pripravo mlajših posameznikov na vstop v konkurenčno polje ženitvenega in delovnega trga.

Službo in poklic, zdravje in socialno varstvo ter družino mladostniki med 12. in 17. let uvrščajo v srednje polje zanimanja. Lahko bi rekli, da s temi temami še niso (pre)obremenjeni, kar je v nasprotju z nekaterimi raziskavami o zaskrbljenosti šolarjev v zvezi z njihovo poklicno prihodnostjo (npr. Ule v Socialni ranljivosti mladih, 2000).

Vrstniki mladostnikom predstavljajo pomemben vir informacij o preživljanju prostega časa.

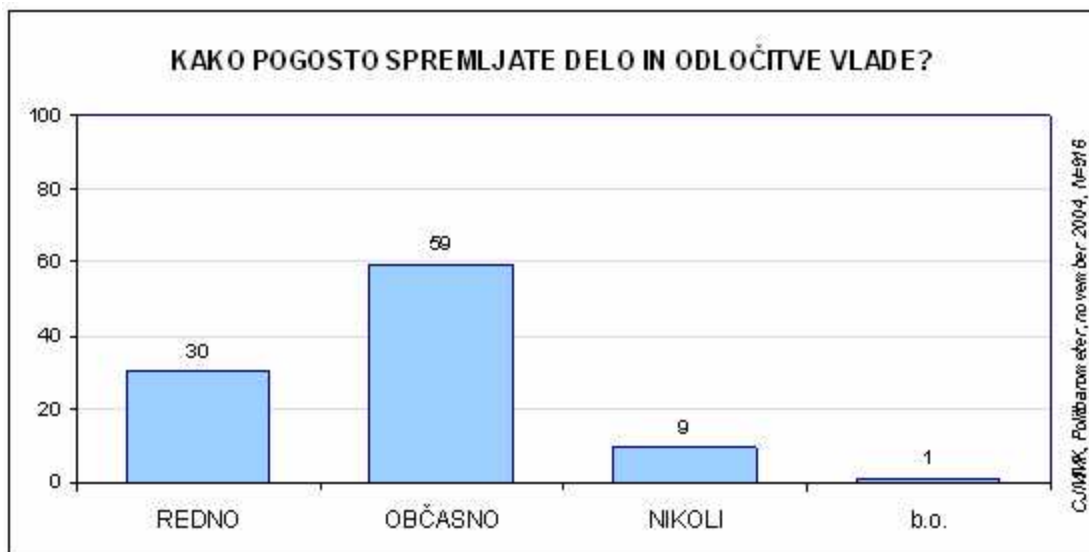
Graf 4.2: Vir informacij o dejavnostih povezanih s preživljanjem prostega časa

Vrstniki mladostnikom predstavljajo pomemben vir informacij o preživljanju prostega časa. V kolikor bi potrebovali določene informacije, se pokaže, da mladostniki dobijo največ informacij o dejavnostih povezanih s preživljanjem prostega časa od prijateljev oz. znancev (76 odstotkov). Drugi viri informacij so še info točke, knjižnica in televizija (39 odstotkov) kot tudi internet (37 odstotkov) in časopisi in revije (31 odstotkov).

Vrstniško informiranje se izkaže kot pomemben neformalni medij, preko katerega mladostniki prihajajo do informacij. S pregledom dobrih praks ter primerno definirano metodologijo dela bi bilo smiselno razmišljati, kako vrstniško informiranje vplesti v informativno svetovalno prakso oz. v delo z mladimi na sploh.

Mladostnike med 12. in 17. letom informacije v zvezi s službo, poklicem, socialnim varstvom, družino, šolo in izobraževanjem ter programi mednarodnih izmenjav še ne zanimajo toliko oz. jih zanimajo srednje. Sklepamo lahko, da se v tem obdobju mladostniki ukvarjajo bolj sami s seboj (telesnimi spremembami in lastno identiteto) in

ne toliko z razmišljanjem o prihodnosti (o družini, službo in položajem, ki ga želijo imeti čez nekaj časa). Telesna identiteta je v tem obdobju bolj poudarjena kot poklicna identiteta.

Graf 4.3: Pogostost spremljanja dela in odločitev vlade (Vir: Politbarometer, 2004)

Pravtako anketirano populacijo mladostnikov informacije v zvezi s politiko, vero in umetnostjo zanimajo zelo malo ali sploh nič. To vsekakor ne pomeni, da bi morali te informacije opustiti. V razmislek pa gre predvsem, kako motivirati mladostnike za interes do omenjenih področjih. Osnovni korak k motivaciji je vsekakor posredovanje informacij, vendar menimo, da to ni dovolj. Posebej še takrat, ko mladostniki ne vidijo konkretne možnosti za lastno udeležbo ter možnosti za realizacijo svojih interesov. Omeniti velja, da tudi druge raziskave govorijo o nizkem interesu za politiko in to ne glede na populacijo. Novemberske javnomnenjske raziskave o spremljanju dela vlade kažejo, da delo vlade redno spremlja tretjina anketiranih.

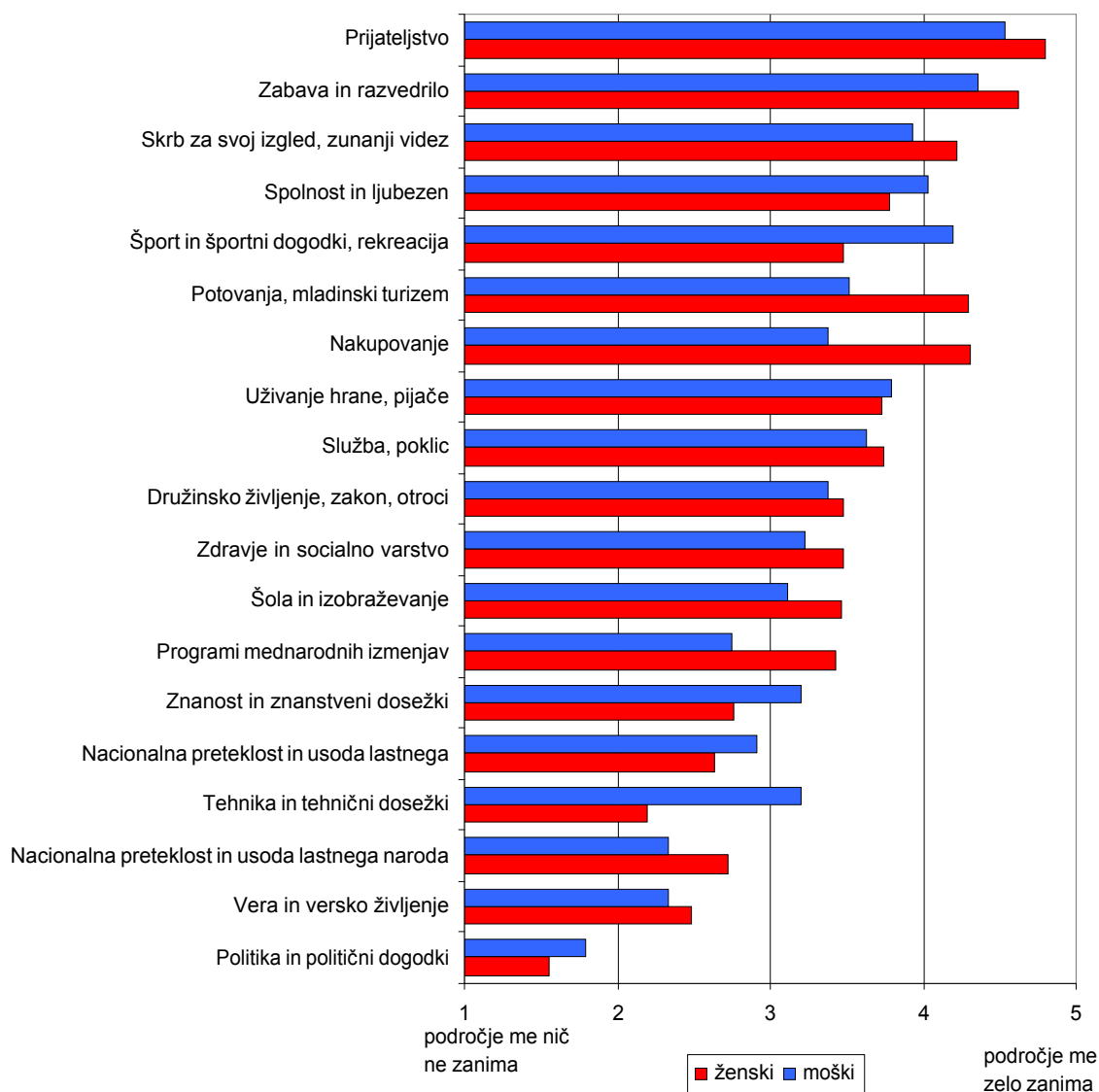
Nadaljnja analiza je pokazala nekatere razlike v zanimanju za informacije glede na spol. Tako dekleta kot fantje so na najvišje mesto interesov po informacijah uvrstili prijateljstvo.

Skrb za svoj videz pravtako ostaja visoko zanimanje mladostnikov ne glede na spol. Kot smo omenili je razmišljanje in ukvarjanje z lastnim spreminjajočim se telesom pomembno poglavje v obdobju odraščanja, še posebej pri mlajših mladostnikih. Vsekakor je to potrebo smiselno povezovati s komercializacijo lastne samopodobe oz. umetnega razvijanja potreb po telesni, zunanji lepoti - popolnosti. Vendarle pa je

zanimivo, da med dekleti in fanti ni statistično pomembnih razlik. Torej je potrošniška družba pridobila tako žensko kot moško populacijo. Kuharjeva¹⁰ ugotavlja, da nezadovoljstvo s telesnim videzom ni zgolj skrb deklet, pač pa je tudi med fanti prisotno nezadovoljstvo z lastnim zunanjim videzom, predvsem med mlajšimi. Vendarle pa so fantje bolj realistični in točni pri zaznavanju lastne postave kot dekleta (Kuhar v Grogan, 1999).

Pomembne razlike med spoloma se kažejo v zanimanju za šport in nakupovanju. Fantje kažejo visoko zanimanje za informacije za šport, športne dogodke ter rekreacijo, dekleta pa za nakupovanje. Razlike v interesih za informacije se kažejo še na področju potovanj in mladinskega turizma, kjer so dekleta bolj zainteresirana za tovrstne informacije, vendar zanimanje v splošnem ni izrazito. Enako velja za zanimanje za informacije v zvezi s programi mednarodnih izmenjav. Na osnovi teh rezultatov bi lahko rekli, da so dekleta veliko bolj pripravljena potovati ter se izobraževati v tujini. Prav tako lahko opazimo manjše zanimanje za informacije s področja tehnike med dekleti, čeprav tudi pri fantih v splošnem to zanimanje ni visoko.

¹⁰ Kuharjeva je v letu 2002 raziskovala telesno samopodobo slovenskih srednješolcev.

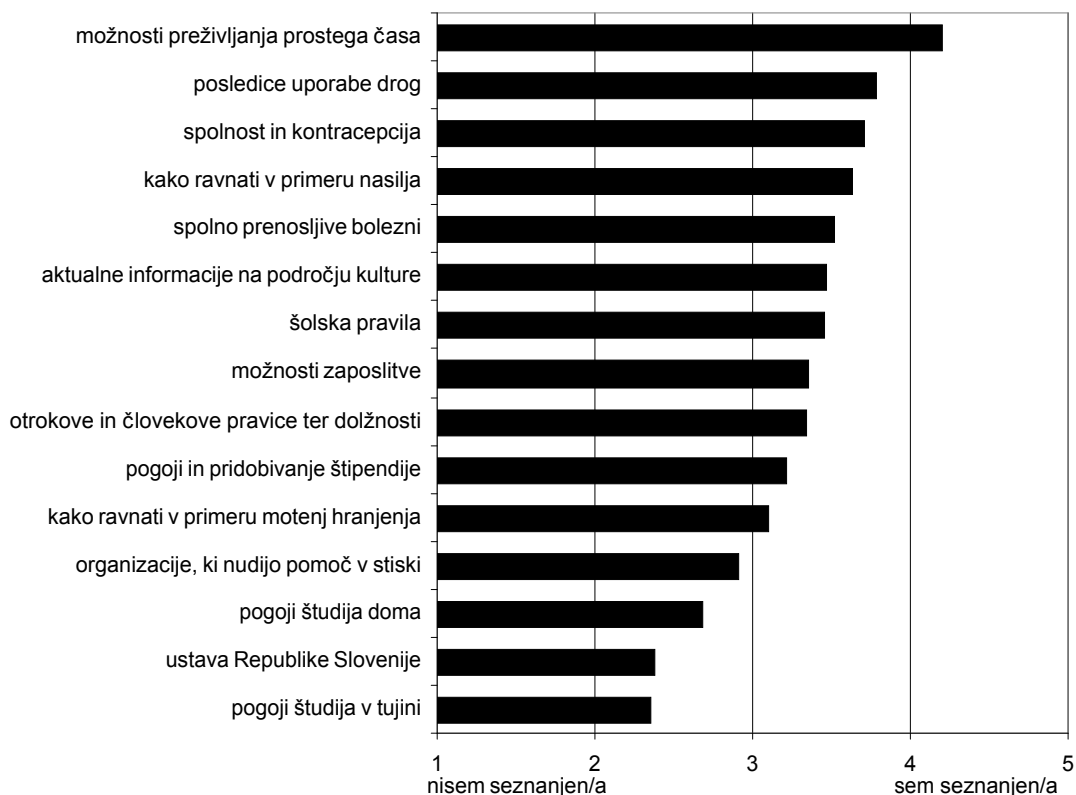

Graf 4.4: Zanimanja mladih za informacije glede na spol

Nadaljnja primerjava spremenljivk po demografskih karakteristikah je pokazala zanimive razlike interesov po informacijah glede na izobraževalni program, ki ga mladostniki obiskujejo. Največje razlike se kažejo v interesu po informacijah v zvezi z spolnostjo in ljubeznijo, ki dijake srednjih poklicnih šol nekoliko bolj zanima kot ostale.

V nadaljevanju smo mladostnike spraševali, koliko so seznanjeni z določenimi področji. Na splošno lahko trdimo, da anketirani mladostniki ocenjujejo, da so dobro seznanjeni z navedenimi področji informacij (odgovori se vrstijo okrog vrednosti 3). Tega ne moremo pripisati zgolj informativno svetovalni dejavnosti za mlade, vsekakor pa igra pomembno vlogo pri seznanjenosti mladih. Pozitivno je, da nam omenjeni rezultati govorijo o tem,

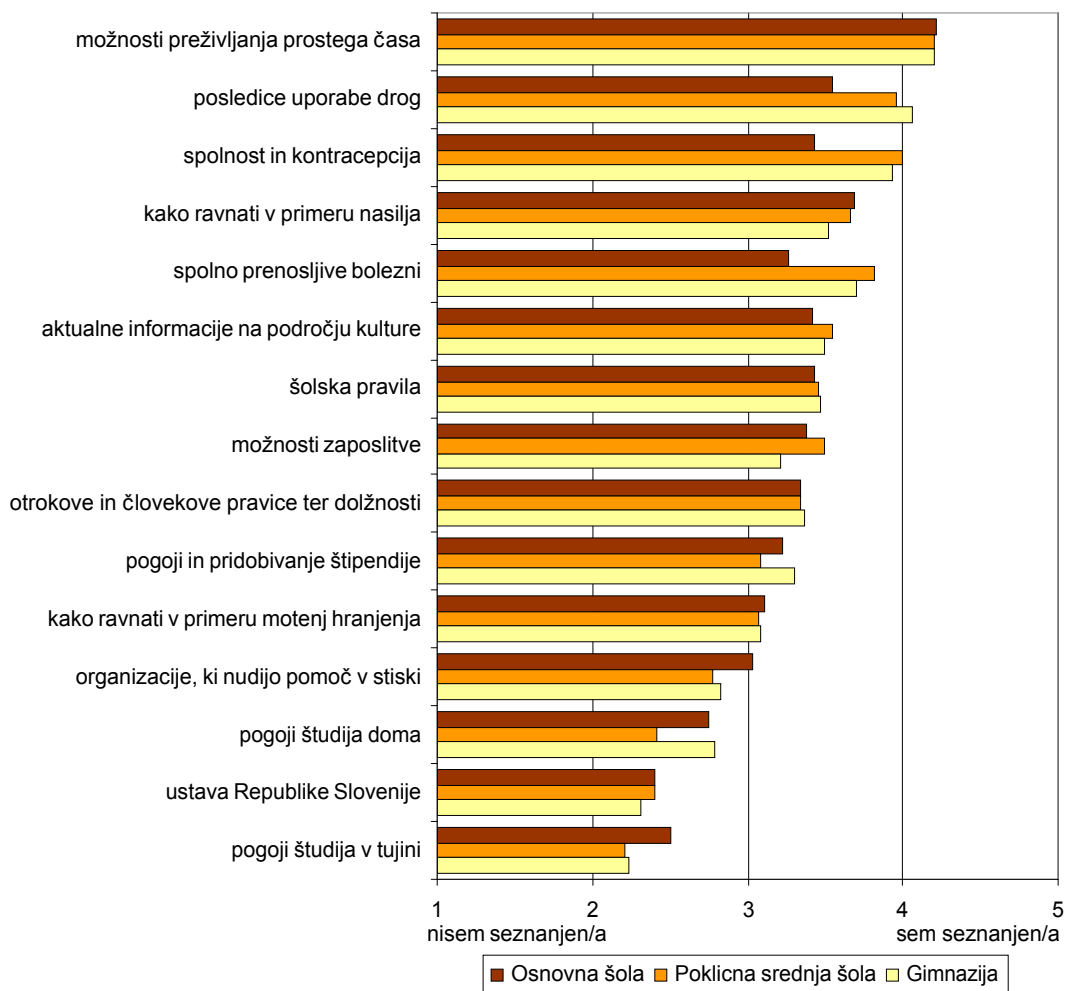
da mladostniki v splošnem niso slabo informirani. Najbolje so seznanjeni z možnostmi preživljanja prostega časa. Splošno visoko seznanjenost kažejo na področjih zasvojenosti z drogami, spolnostjo (v zvezi z kontracepcijo ter spolno prenosljivimi boleznimi) ter nasiljem. K temu vsekakor pripomorejo obvezne in dodatne vsebine v okviru izobraževanja. Iz nadaljnjih rezultatov (glej poglavje Viri informacij) je razvidno tudi, da bi se mladostniki po informacije navezujoč na droge ter spolnost najprej obrnili na zdravnika in starše. Predvidevamo, da imajo prav oni tudi pomembno vlogo pri dokaj visoki seznanjenosti mladostnikov s tega področja. Zanimivo je, da so mladostnikom organizacije za pomoč v stiski (ki navadno nudijo pomoč tudi na zgoraj omenjena področja - spolnost, droge, nasilje,...) manj znane. Na podlagi tega bi lahko rekli, da je za informativno svetovalno dejavnost za mlade pomembno razmišljati v smeri priprave informativnih materialov, kjer bodo v ospredju sezname kontaktnih naslovov ter predstavitve posameznih organizacij in ne toliko sama vsebina informacij iz omenjenih področij. Pogoji študija v tujini ter doma so področja informacij, za katera so mladostniki izjavili, da so o njih v povprečju slabo seznanjeni.

Graf 4.5: Povprečna seznanjenost s področji

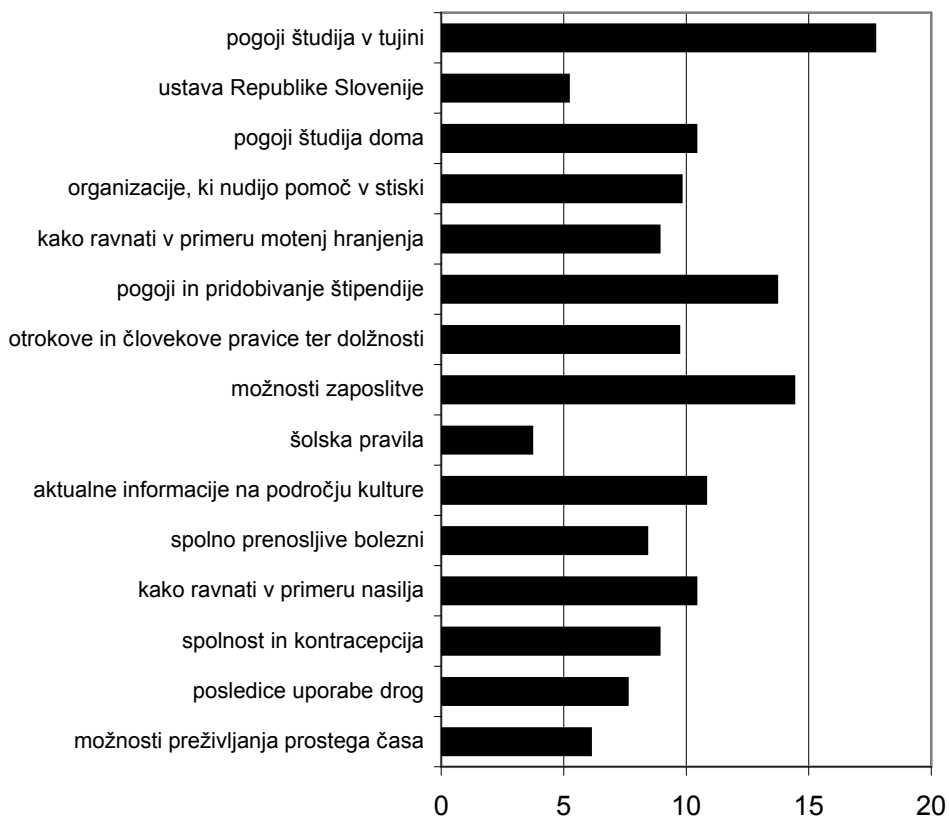
Nadaljnja analiza rezultatov raziskave, v kateri so nas zanimale razlike glede na spol, kaže, da so dekleta po večini boljše seznanjena z vsemi navedenimi področji kot fantje.

Največje statistično značilne razlike (merjene s t-testom) se kažejo v seznanjenosti s področji posledice uporabe drog, aktualne informacije na področju kulture, šolska pravila, organizacije, ki nudijo pomoč v stiski ter ravnanj v primeru motenj hranjenja. Z omenjenimi področji so dekleta statistično značilno bolj seznanjena kot fantje.

Graf 4.6: Povprečna seznanjenost s področji glede na šolo

Ob primerjavi izobraževalnih programov, ki jih anketirani obiskujejo, se pokažejo pomembne razlike med osnovnošolci in srednješolci. Srednješolci so bolj kot osnovnošolci seznanjeni s posledicami uporabe drog, spolnostjo in kontracepcijo ter spolno prenosljivimi boleznimi.

Graf 4.7: Izražena želja po več informacijah razvrščena po najmanjši seznanjenosti s posameznim področjem

Zanimivo je, da si anketirani v večini primerov tudi ne želijo več informacij, ne glede na to, ali so s področjem informacij seznanjeni ali ne. Za najbolj želene dodatne informacije se izkažejo pogoji študija v tujini, za katere ocenjujejo tudi, da so o tem najmanj seznanjeni. Potrebe po dodatnih informacijah s tega področja nakazujejo na motiviranost mladostnikov za študij v tujini. Omenimo še želji po informacijah o možnosti zaposlitve in pogojih pridobivanja štipendije. Iz tega bi lahko zaključili, da mladostnike vendarle zanima njihova prihodnost.

4.2 VIRI INFORMACIJ AKTUALNI ZA MLADE

Vire informacij smo povezali z dejavnikom zaupanja. Predvidevamo, da mladostniki sprašujejo po informacijah tiste ljudi oz. institucije, katerim zaupajo. Mladostnike smo tako vprašali, na koga bi se obrnili, kadar bi potrebovali informacije o določenih tematikah. Za vsako tematiko so lahko izbirali med:

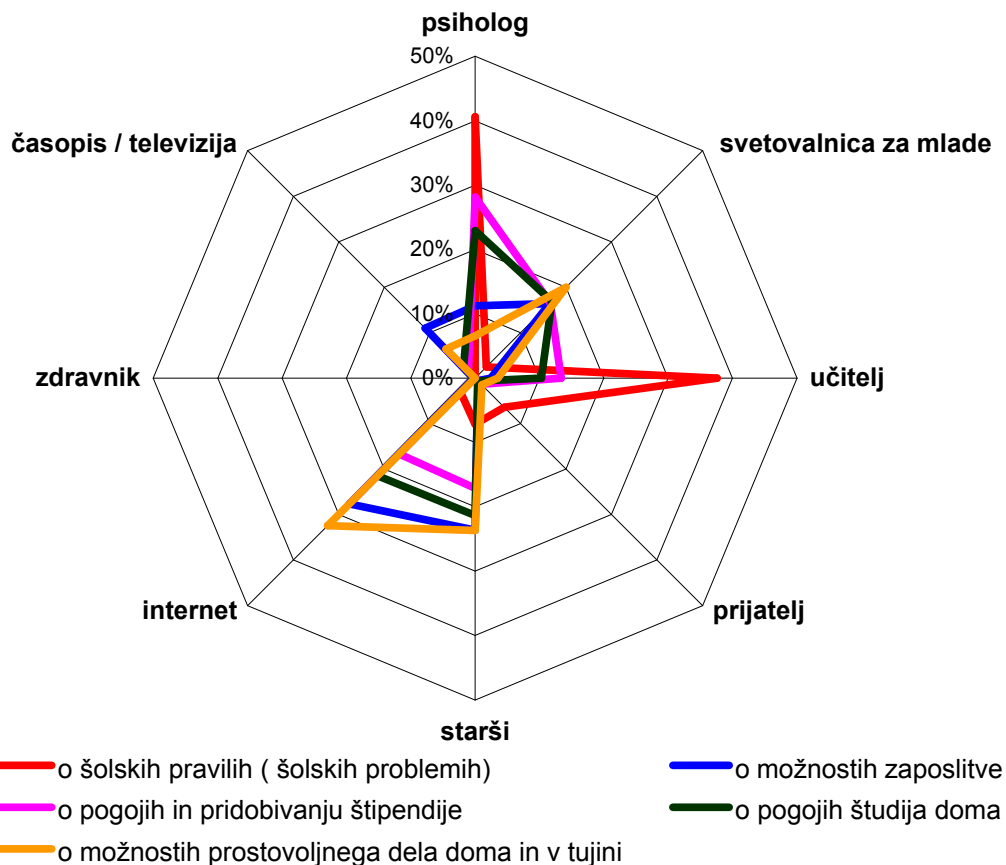
- psiholog/inja (šolska svetovalna služba)
- svetovalnica za mlade (INFO točka)
- telefon za pomoč v stiski (SOS telefon)
- učitelj/ica ki mu/ji zaupam
- prijatelj/ica (sošolec/ka)
- starši
- sestra, brat
- drugi sorodnik/ica (tudi babica in dedek)
- duhovnik / redovnica
- internet
- časopis / televizija
- knjiga
- zdravnik

V nadaljevanju sredi predstavitev rezultatov, kjer so za osebo ali institucijo, na katerega bi se mladostniki najprej obrnili po informacijo, podana le področja, znotraj katerih odstotek anketiranih, ki so se opredeljevali za navedeno področje, preseže 10 odstotkov.

Iz teh podatkov je razvidno, katere tipe informacij bi mladostniki iskali pri določenih osebah ali organizacijah.

Mladostniki bi se na **psihologa oz. psihologinjo** obrnili predvsem, kadar bi iskali informacije o šolski pravilih, o pogojih in pridobivanju štipendije, o pogojih študija v tujini in pogojih študija doma. Zelo verjetno so anketirani tukaj imeli v mislih predvsem njihovega šolskega psihologa. Zanimivo je, da bi se mladostniki na psihologa v šoli obrnili po informacije zgolj v zvezi z izobraževanjem in na izobraževanje vezana vprašanja, dileme oz. informacije. Poklicno usmerjanje je namreč zgolj ena od dejavnosti šolske svetovalne službe (psihologa), vendar izgleda, da mladostniki v povprečju prepoznavajo njeno vlogo zgolj v tej luči.

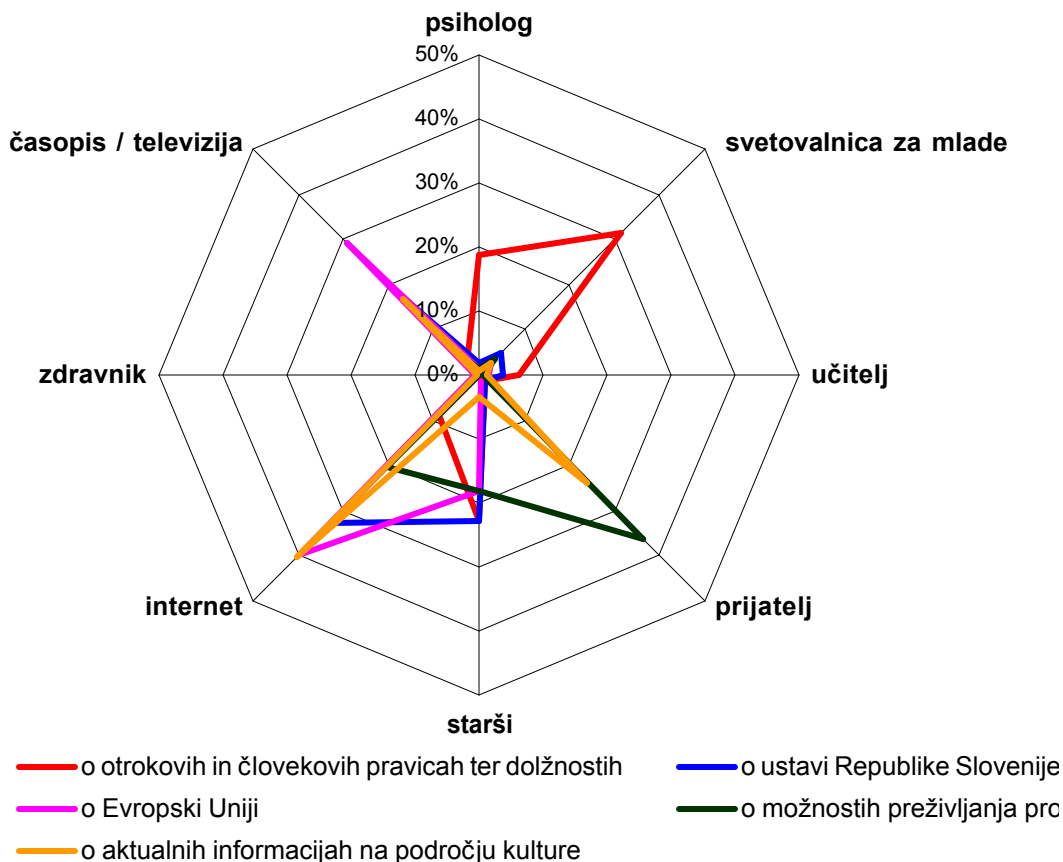
Tudi **učitelji** so osebe, ki so za mladostnike vir informacij zgolj v zvezi z izobraževanjem. To izpostavljamo zato, ker so učitelji tisti, ki z mladimi preživijo velik del dneva in se imajo priložnost zelo dobro spoznati.

Graf 4.8: Viri informacij glede na določen tip informacij (1)

Starši so tiste osebe, h katerimi se mladostniki obračajo po največ različnih tipov informacij. Tako se anketirani na njih obračajo pri skoraj vseh omenjenih temah. Starši so torej pomemben, ne pa ključen vir informacij. Izkaže se namreč, da se za starše kot vir informacij ne bi odločilo več kot 25 odstotkov anketiranih. V primerjavi z nekaterimi drugih virih, ki dosegajo tudi 40 odstotkov.

Prijatelji in sošolci (36 odstotkov) so prvi in najpomembnejši vir informacij za preživljanje prostega časa. Tudi za informacije v zvezi s kulturnimi dogodki bi kar nekaj mladostnikov (24 odstotkov) najprej vprašalo svoje prijatelje. Brat ali sestra imata podoben pomen kot prijatelj. Na brata ali sestro bi se mladostniki obrnili, kadar bi iskali informacije o možnostih preživljanja prostega časa. Zaporedje informacij, ki bi jih iskali pri svojih bratih ali sestrah, je enako kot pri prijateljih le manj intenzivno.

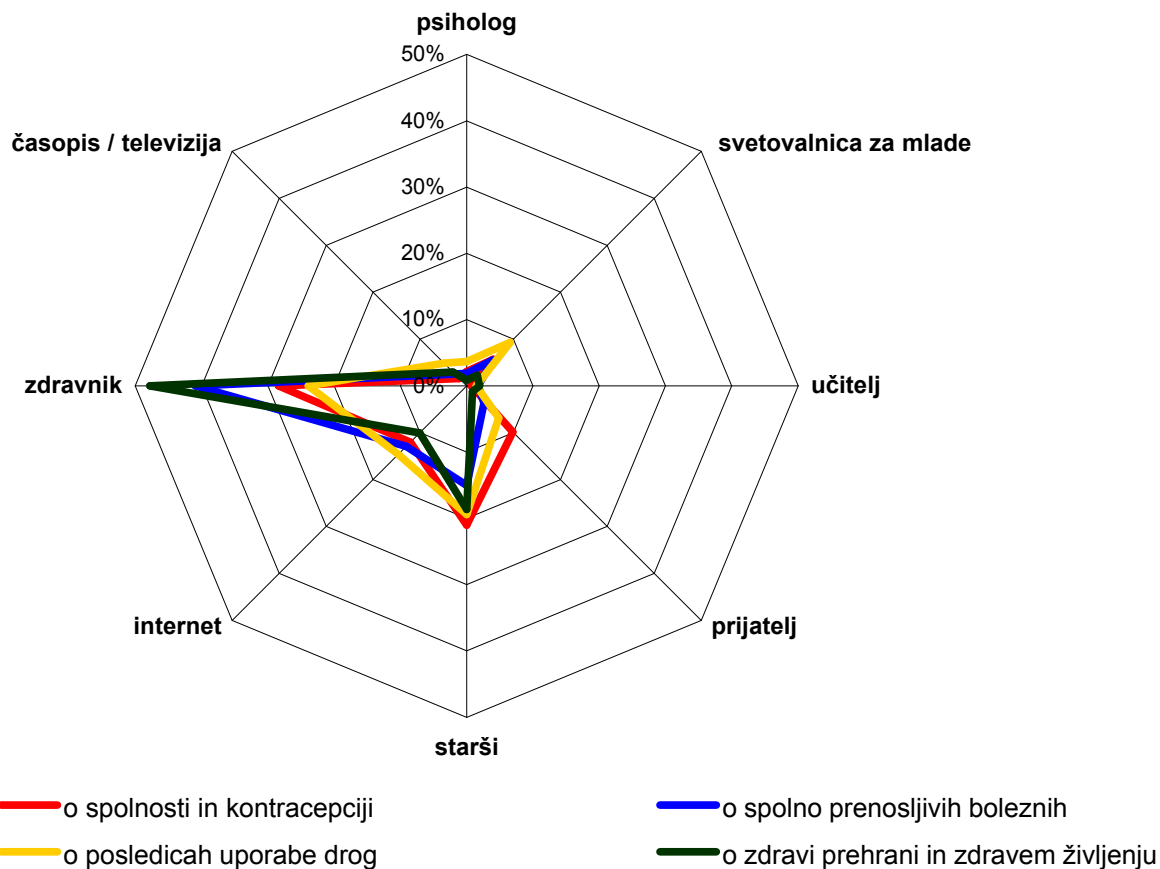

Graf 4.9: Viri informacij glede na določen tip informacij (2)

Velik razpon informacij bi mladostniki, če bi te informacije potrebovali, iskali tudi na **internetu**. Zanimivo je, da tu ne prevladujejo informacije v zvezi s preživljanjem prostega časa. Tipi informacij se navezujejo na kulturne dogodke, ustavo RS, možnosti zaposlitve, študij, štipendije, manjši odstotek pa tudi na spolno prenosljive bolezni ter organizacije, ki nudijo pomoč v stiski. Naj poudarimo, da smo spraševali, h komu bi se najprej obrnil, če bi potreboval določeno informacijo. Glede na tip informacij, ki bi jih mladostniki iskali na internetu, ne moremo trditi, da jim internet predstavlja zgolj sredstvo zabave, saj se informacije, ki bi jih tam iskali, bolj nagibajo v izobraževalne namene.

Zanimivo je, da bi se mladostniki obrnili na **svetovalnice za mlade** v največji meri v primeru poizvedovanja svojih pravic in dolžnosti, nato pa sledijo informacije o organizacijah, ki nudijo pomoč v stiski ter informacije o možnostih prostovoljnega dela doma in v tujini. Rečemo lahko, da mladostniki prepoznajo svetovalnice za mlade predvsem skozi dejavnost zavzemanja za njihove pravice, manj pa za pomoč v stiski, ki je vezana na spolnost, droge, zdravje, šolske težave, ipd.

Časopis in televizija se izkažeta kot manj pomemben vir informacij, oz. vir informacij bolj uradnih podatkov: ustava RS, o EU, o kulturi ter o možnostih zaposlitve. Drugi sorodniki in duhovnik oz. redovnica za anketirane niso aktualen vir podatkov informacij.

Graf 4.10: Viri informacij glede na določen tip informacij (3)

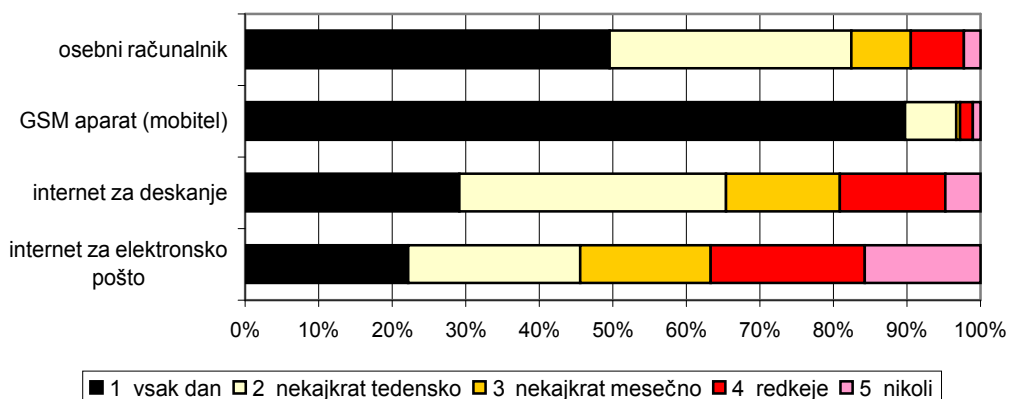
Knjiga se ne kaže kot pomemben vir informacij - še najbolj se kaže kot vir informacij o zdravi prehrani in zdravem načinu življenja. **Zdravnik** je mladostnikom vir informacij, ki s povezane z zdravjem in telesom. Nanj pa bi se obrnili tudi po informacije o spolnosti, spolno prenosljivih boleznih ter posledicah uporabe drog.

Zaključimo lahko, da mladostnikom najširši vir informacij predstavljajo starši, internet ter šolski psihologi. Informacije, ki bi jih iskali pri šolski svetovalni službi, so vezane izključno na izobraževalne vsebine. Informacije, ki bi jih mladi iskali pri starših so raznovrstne, kar velja tudi za informacije iskane na internetu. Informacij o prostem času ne bi najprej iskali na internetu, pač pa pri prijateljih. Vrstniki so pravtako pomembni prenosniki informacij, vendar v dokaj ozkem izboru različnih tipov informacij. V razvoju

informativne svetovalne dejavnosti za mlade je smiselno poleg vrstniškega informiranja razmišljati tudi o ojačitvi informativnih vsebin za starše, internet ter šolske psihologe.

4.3 UPORABA INFORMACIJSKO KOMUNIKACIJSKIH TEHNOLOGIJ

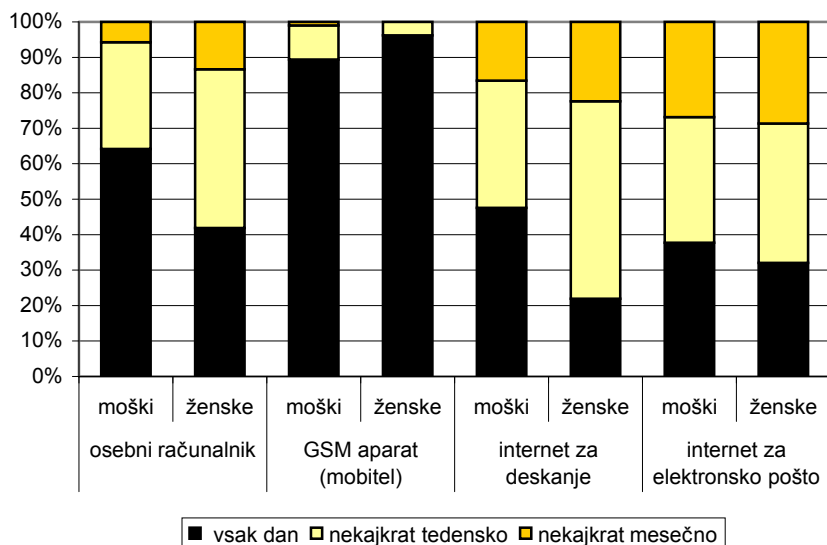
Med informacijske tehnologije, katerih uporabo merimo v naši raziskavi smo vključili računalnik, mobilni telefon ter internet.

Graf 4.11: Pogostost uporabe informacijskih tehnologij

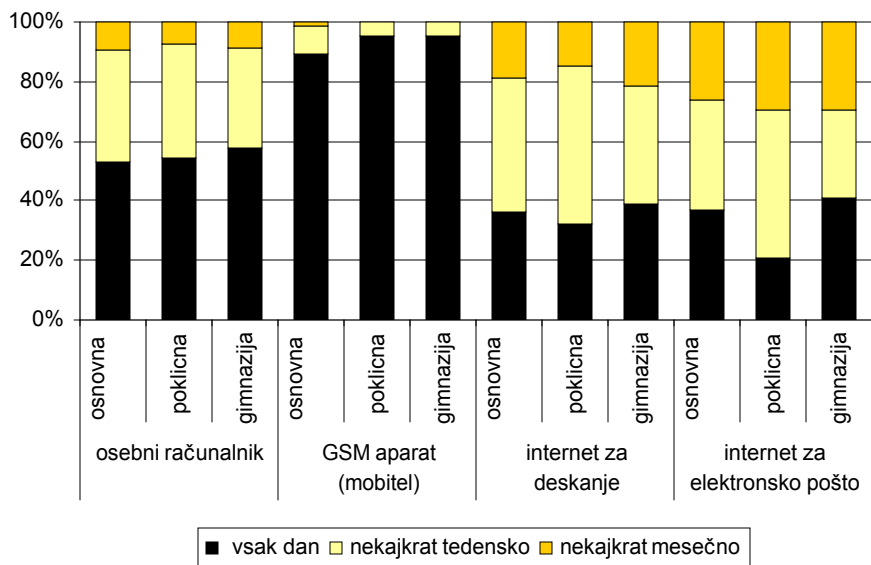
Uporaba računalnika in mobilnega telefona je precej pogosta med našimi anketiranci. Skoraj polovica mladostnikov med 12. in 17. letom osebni računalnik uporablja vsak dan in nadaljnja tretjina anketirancev nekajkrat tedensko. Mobilni telefon vsak dan uporablja 89,7 odstotkov anketiranih. Slaba tretjina mladostnikov med 12. in 17. letom uporablja internet za deskanje vsak dan, skoraj polovica pa vsaj nekajkrat tedensko.

Sklepamo lahko, da mladostniki računalnika ne uporabljajo izključno za internet, ampak tudi v druge namene. Uporaba interneta za elektronsko pošto je v splošnem nekoliko nižja, vendar elektronsko pošto še vedno uporablja 45 odstotkov vprašanih vsaj nekajkrat tedensko.

Graf 4.12: Pogostost uporabe informacijskih tehnologij po spolu

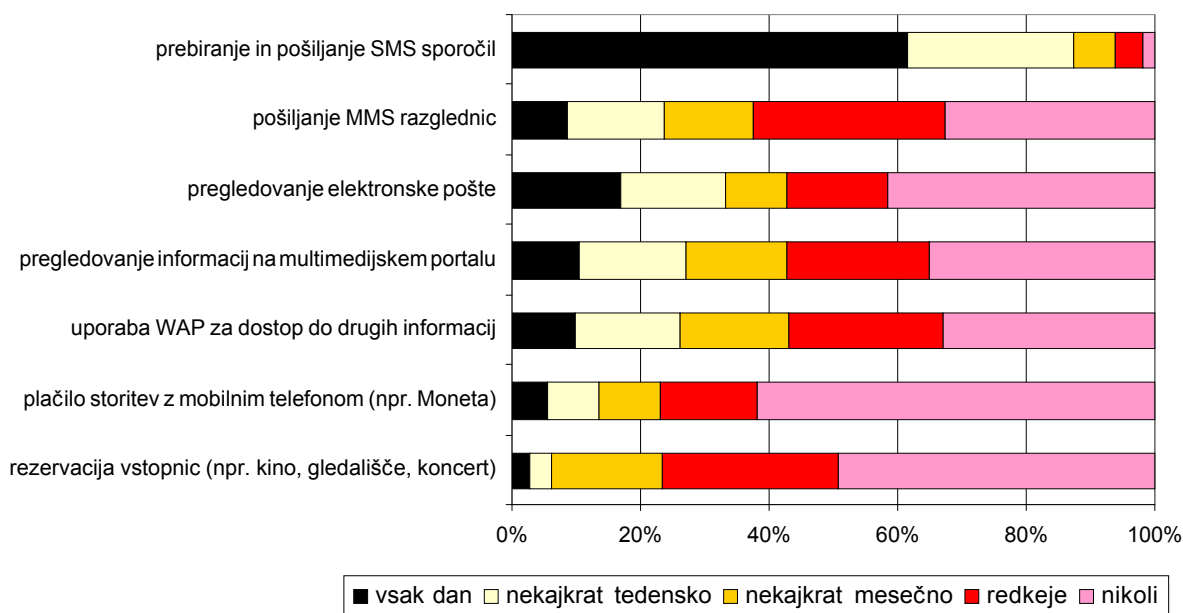
Pri primerjanju anketirancev glede na spol lahko opazimo, da fantje nekoliko več uporabljajo osebni računalnik in internet kot dekleta. Obratno velja zgolj pri uporabi mobilnega aparata, saj ga dekleta bolj uporabljajo. Statistično značilne razlike med skupinama na omenjenih spremenljivkah nam pokaže tudi hi-kvadrat test.

Graf 4.13: Pogostost uporabe informacijskih tehnologij glede na šolo, ki jo anketiranci obiskujejo

V nadaljevanju smo naredili še primerjavo pogostosti uporabe informacijskih tehnologij glede na šolo, ki jo anketiranci obiskujejo.

Osnovnošolci v primerjavi s srednješolci uporabljajo mobilni telefon redkeje. Njihova vsakodnevna uporaba je 5 odstotkov nižja. Razlika med skupinami se pojavi še pri uporabi interneta za pregledovanje elektronske pošte, kjer je med rednimi uporabniki nekoliko več vsakodnevnih uporabnikov na strani osnovnošolcev in gimnazijcev. Medtem, ko skoraj enak skupni odstotek dosežejo dijaki poklicnih šol že, ko v primerjavo vključimo še nekajkrat tedensko uporabo.

Graf 4.14: Namen uporabe mobilnega telefona

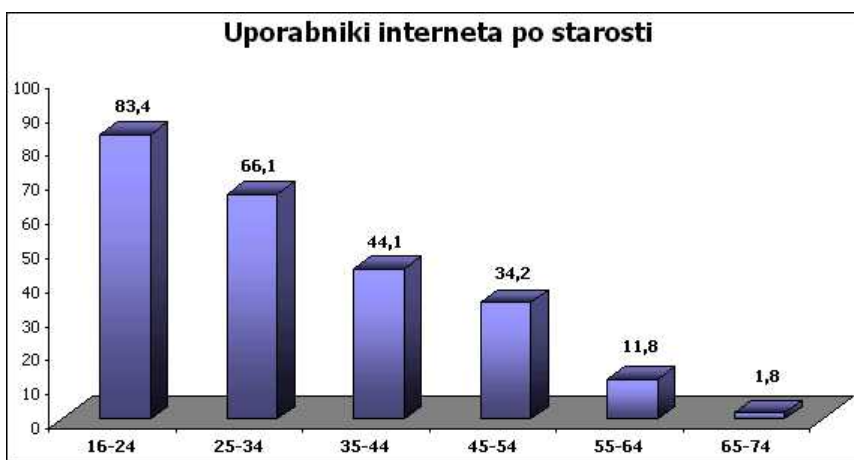
Mladostnike smo povprašali tudi po namenu uporabe mobilnega telefona. Zanimalo nas je, katere storitve mobilnega telefona poleg pogovora še uporabljajo. 61 odstotkov mladostnikov med 12.-17. letom vsak dan uporablja mobilni telefon za pošiljanje SMS sporočil, ostale dejavnosti na dnevni uporabi ne dosežejo 20 odstotkov. Tudi na tedenski in mesečni uporabi so storitve kot npr. pošiljanje MMS razglednic, pregledovanje elektronske pošte, pregledovanje informacij na multimedijem portalu, uporaba WAP, plačevanje, rezervacija vstopnic) slabše/slabo uporabljene. Med pogostejšimi odgovori pri odprtem vprašanju po namenu uporabe mobilnega telefona se pojavita igranje igrice na telefonu ter uporaba budilke na njem.

Mobilni telefon je najbolj uporabljena sodobna komunikacijska tehnologija med mladostniki, vendar slabo izkoriščena glede na možnosti, ki jih ponuja. Zgolj sklepamo

lahko, da je uporaba mobilnih storitev z izjemo pogovora ter pošiljanja SMS med mladostniki tako nizka zaradi finančnih posledic.

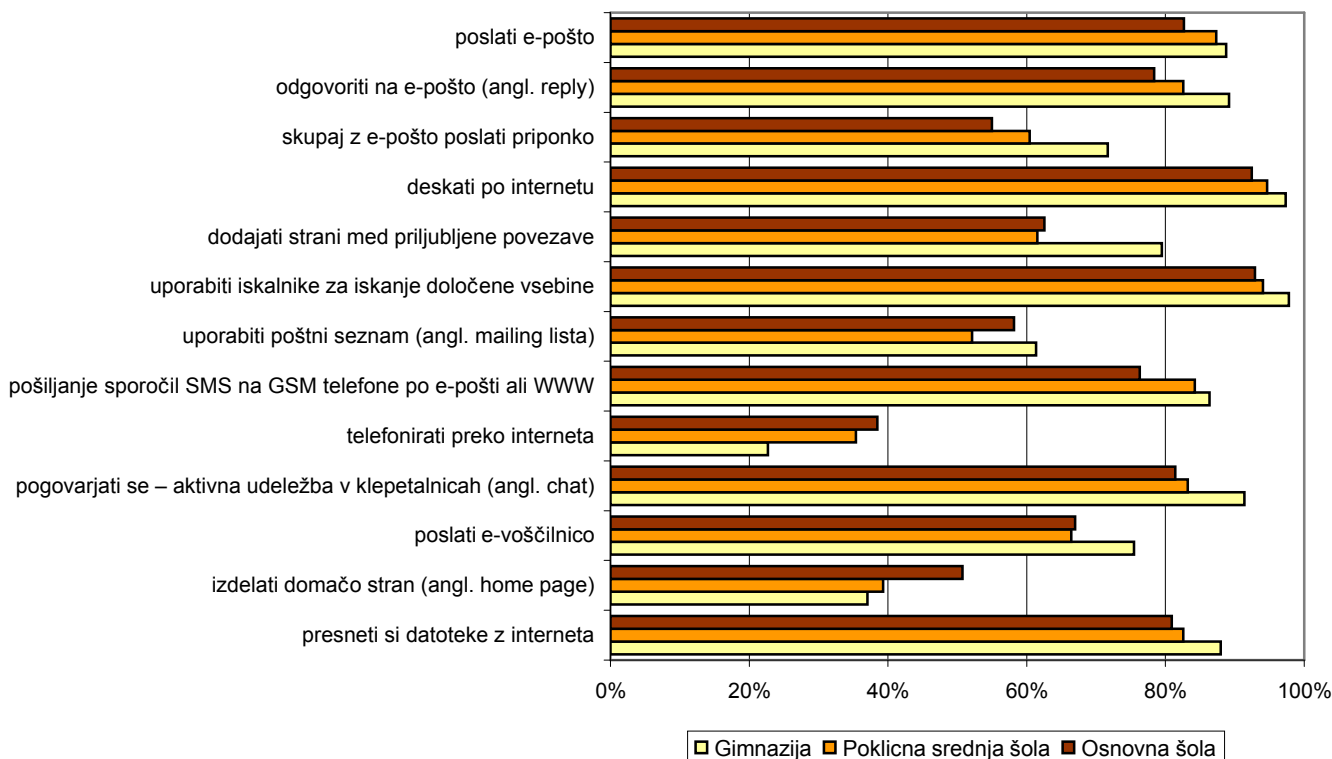
Poleg namena in pogostosti uporabe mobilnega telefona smo mladostnike povprašali tudi po namenih in pogostosti uporabe računalnika in interneta.

Podatki Statističnega urada RS zbrani v letu 2004 kažejo, da je uporaba interneta pri šolajočih generacijah zelo visoka in znaša 83,4 odstotkov v starostni skupini 16-24 let. MID (2004) interpretira, da »internet predstavlja pomemben del vsakdanjika mladostnikov«. V naši raziskavi sicer zajemamo skupino mladostnikov med 12. in 17. letom, vendarle pa zanje ne moremo trditi, da jim internet predstavlja pomemben del vsakdanjika, saj jih le dobra tretjina uporablja internet vsak dan. Prej bi lahko trdili, da pomembno vlogo v vsakdanjiku mladostnikov predstavlja računalnik, še bolj pa mobilni telefon.

Graf 4.15: Uporabniki interneta po starosti (Vir: Statistični urad RS, 2004)

Zanimalo nas je tudi, kakšne so spretnosti uporabe računalnika in interneta pri naših anketiranih. Opozorimo naj, da gre za samooceno učencev in dijakov, kaj od naštetega znajo sami opraviti. Njihova samoocena je v povprečju visoka, saj 80 odstotkov anketiranih, da znajo poslati elektronsko pošto, odgovoriti nanjo, deskati po internetu, uporabljati chat, pošiljati SMS po elektronski pošti ali internetu ter presneti si datoteke z interneta. Približno 60 odstotkov anketiranih zna pošiljati e-pošto s prilonko, dodajati strani med priljubljene povezave, poslati e-voščilnico ter uporabiti poštni seznam. Rezultati se spreminjajo glede na šolo, ki jo anketiranci obiskujejo. Najnižji v samooceni so pri osnovnošolcih in najvišji pri gimnazijah. Izdelava domače strani in telefoniranje preko interneta pa sta dejavnosti, ki ju vprašani mladostniki po lastni oceni najmanj obvladajo. Dijaki gimnazijskih programov se v vseh ocenah svojih spretnosti v povezavi z internetom ocenjujejo najvišje.

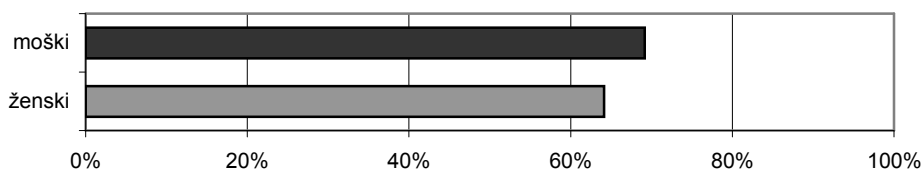
Graf 4.16: Spretnosti na internetu glede na šolo, ki jo obiskujejo

Največje razlike (17 odstotkov) med spretnostmi osnovnošolcev in gimnazijcev v korist gimnazijcem so pri pošiljanju e-pošte skupaj s priponko in dodajanju strani med priljubljene povezave. Statistično značilno (merjeno s hi-kvadrat testom) razliko med osnovnošolci in gimnazijci je opaziti še pri odgovarjanju na e-pošto, pošiljanju sporočil SMS na GSM telefone po e-pošti ali WWW in pri pogovoru v klepetalnicah. Učenci osnovnih šol sicer podajo višjo samooceno pri znanju telefoniranja preko interneta, vendar je mnenje raziskovalca, da je to precej zahtevna dejavnost, ki je mladostniki v tej starosti še ne poznajo in so verjetno ali napačno razumeli možni odgovor ali pa (pre)visoko ocenili svoje spretnosti.

Kljub temu, da samoocena znanja izdelave domače strani ne spada med najvišje, je zanimivo, da se tukaj osnovnošolci rangirajo visoko (v povprečju 10 odstotkov višje kot srednješolci). V zadnjih letih je namreč opaziti porast računalniških krožkov in predmetov v osnovnih šolah, kjer učence med drugim poučujejo tudi v izdelovanju domače strani, zato bi ta samoocena lahko bila odraz dejanskega stanja. Po drugi strani pa rezultati naše raziskave kažejo, da zelo nizek odstotek (manj kot 10 odstotkov) mladostnikov pridobi znanje o uporabi IKT od učitelja, računalniškega krožka, itd.

Dijaki srednjih šol se praviloma uvrščajo med drugi dve skupini. Pri vseh raziskovanih spretnostih uporabe IKT se samoocenjujejo nekje med samooceno osnovnošolcev in gimnazijcev.

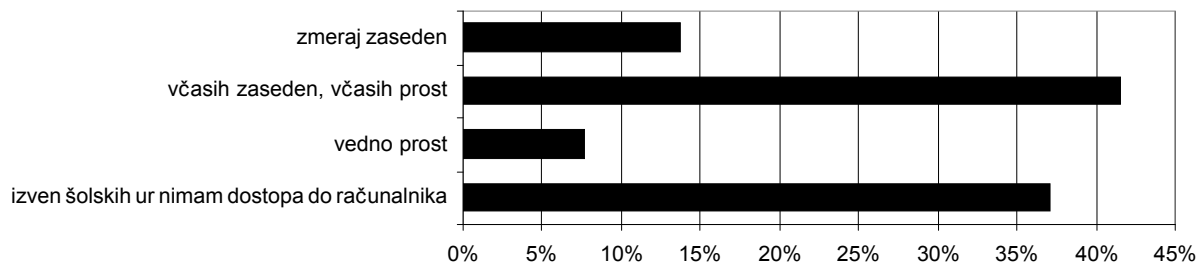
Pri raziskovanju razlik med spoloma v samooceni spretnosti obvladovanja interneta, ugotovljamo, da se dekleta praviloma slabše ocenjujejo. Statistično značilne razlike v korist fantom so pri pošiljanju priponke skupaj z e-pošto, dodajanju strani med priljubljene povezave, izdelavi domače strani, presnemavanjem datoteke z interneta in telefoniranjem preko interneta.

Graf 4.17: Lasten elektronski naslov

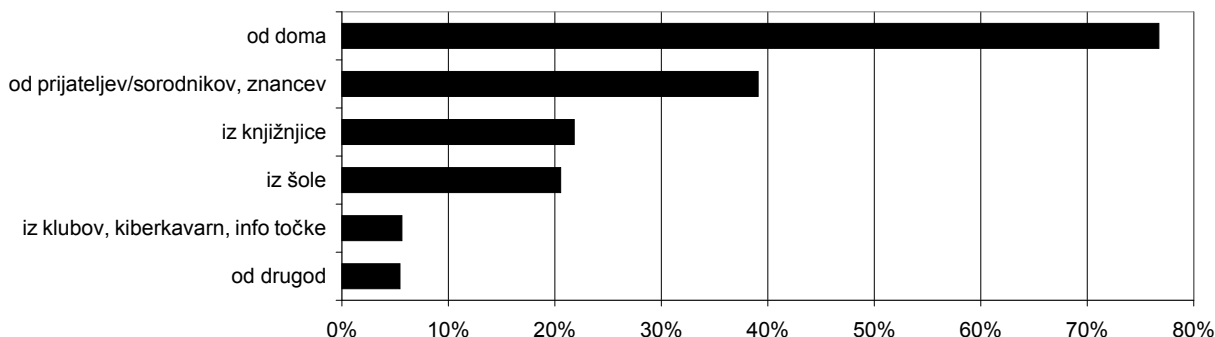
Poleg seznanjenosti z aktivnostmi povezanimi s pošiljanjem e-pošte smo želeli izvedeti, koliko mladostnikov dejansko tudi ima svoj e-naslov. Ima ga 66 odstotkov mladostnikov med 12. in 17 letom, od tega je lastnikov elektronskega naslova med fanti nekoliko več kot med dekleti. Približno ena tretjina mladostnikov torej nima svojega elektronskega naslova. Med anketiranimi osnovnošolci jih ima več kot polovica svoj elektronski naslov. Med dijaki poklicnih šol je takšnih 70 odstotkov, med gimnazijci pa 80 odstotkov.

Na vprašanje, kako dostopen je računalnik z dostopom do interneta izven šolskih ur, je 37 odstotkov anketirancev odgovorilo, da te možnosti nimajo, 44 odstotkov pa, da je tak računalnik včasih zaseden, včasih prost. 8 odstotkov anketirancev naleti na vedno prost računalnik z dostopom do interneta.

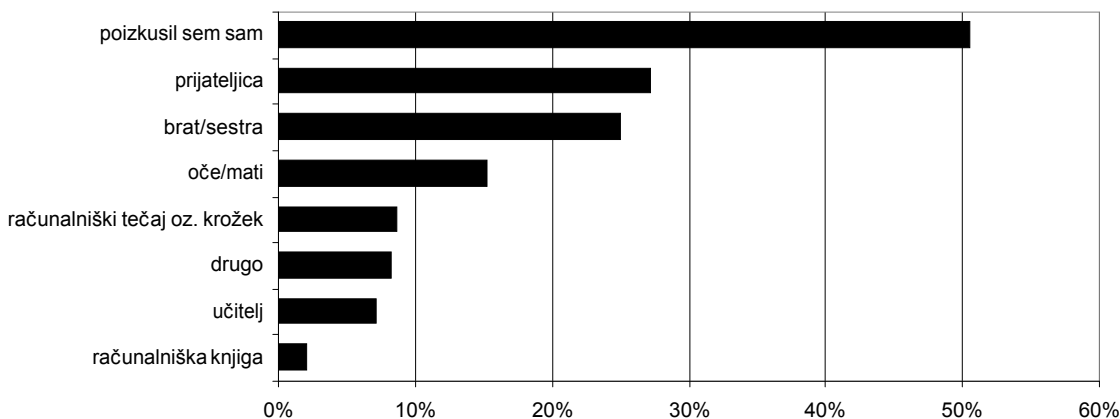
Graf 4.18: Dostopnost interneta v šoli

Zato nas ne preseneti, da kar 77 odstotkov mladostnikov, ki so odgovarjali na to vprašanje, do interneta dostopa od doma, 39 odstotkov pa od prijateljev, sorodnikov ali znancev. Iz šole ima dostop do interneta 21 odstotkov mladostnikov. Anketirani so pri tem vprašanju lahko navedli več virov dostopa.

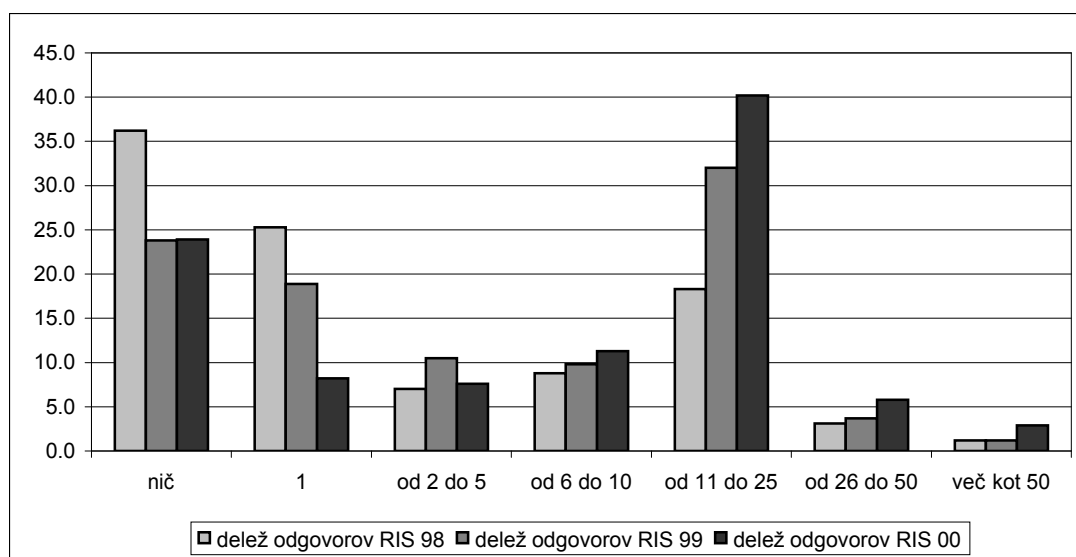
Graf 4.19: Vir dostopa do interneta

Prav tako nas je zanimalo, kako so se anketiranci naučili uporabljati računalnik in internet. Polovica je samoukov, ostalim so pomagali prijatelji ali sorodniki. Manj kot 10 odstotkov se je uporabe računalnika in interneta naučilo v računalniškem tečaju ali krožku ali od učitelja. Na eni strani se priporoča spodbujanje k učenju za informacijsko družbo, na drugi strani pa mladostniki nakazujejo (glej zgornji graf), da nimajo dovolj prepoznavno urejenih osnovnih formalnih pogojev za učenje za informacijsko družbo (šola, računalniški pouk,...).

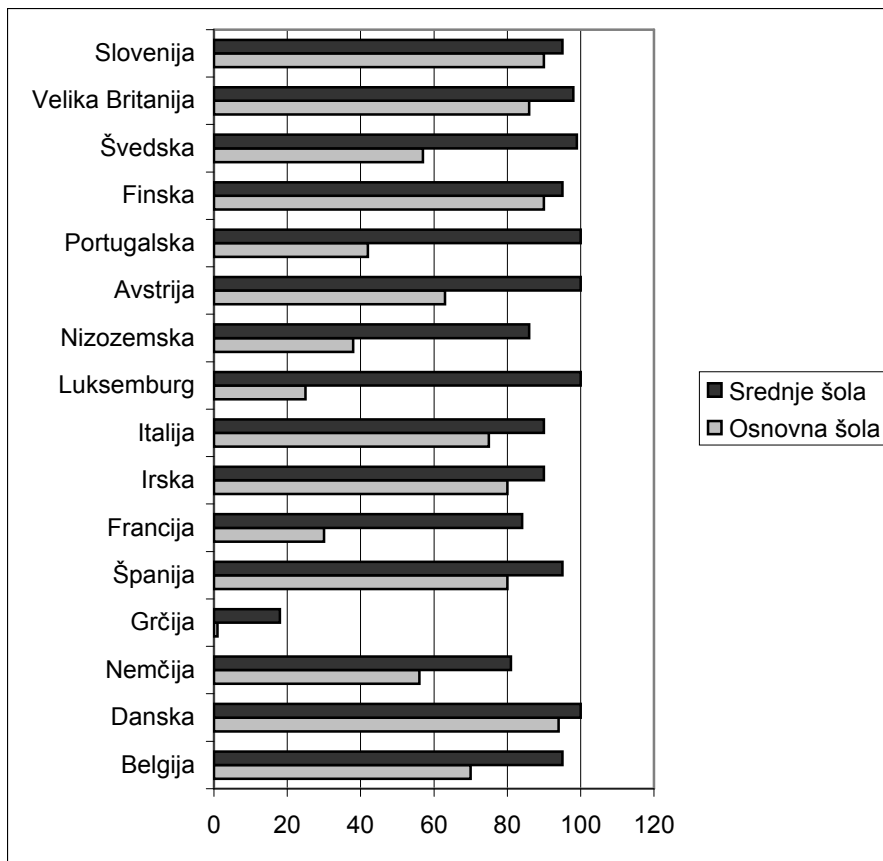

Graf 4.20: Vir spoznavanja interneta

Podatki iz leta 2001 (Lozar, 2001) kažejo na slabši položaj v pogledu vključevanja računalniških vsebin in interneta v predmetnike. V zavodih namreč prevladuje administrativno/poslovna uporaba interneta. Izobraževalni proces pa se, razen predmeta računalništvo, zaradi interneta izraziteje bistveno še ne spreminja. Slabo opremljenost mladostnikov s formalnim izobraževanjem o informacijski družbi nakazuje tudi naša raziskava, kar pa ne moremo trditi za javno tehnološko podporo. Podatki že v letu 2001 govorijo o tem, da se Slovenija v deležu šol z dostopom do interneta ugodno uvršča med razvite države (Graf 4.22) in zaostaja le za državami, ki so informacijsko tehnologijo postavile kot najvišjo prioriteto. Sklepamo lahko na možnost, da mladostniki v šoli sicer imajo dostop do računalnika z dostopom na internet, vendar tega ne vedo ali pa ne potrebujejo uporabljati.

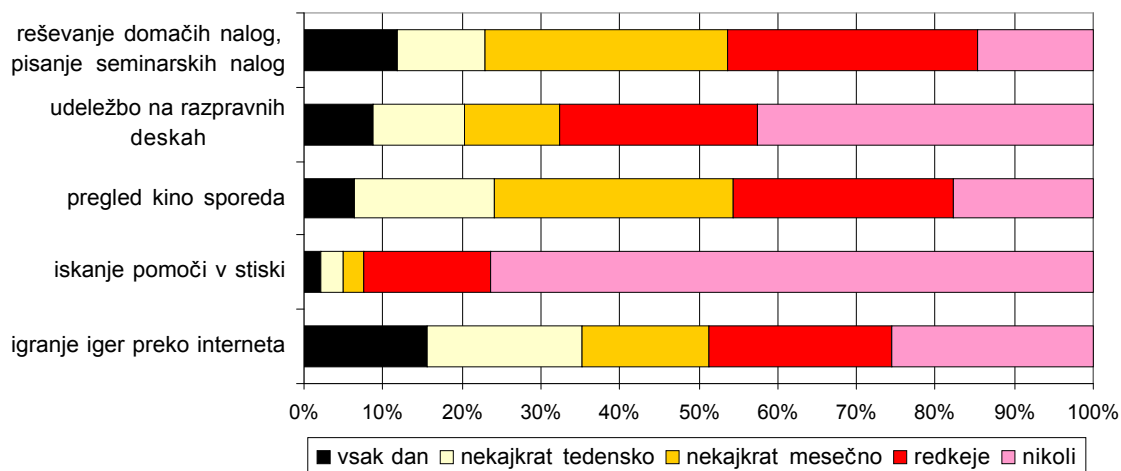
Graf 4.21: Deleži zavodov glede na število računalnikov, ki jih uporabljajo učenci, z dostopom do interneta - primerjava RIS 2000, RIS 98 in RIS 99 (Vir: Lozar, 2001)

Graf 4.22: Odstotek šol v Evropi z dostopom do interneta (Vir: Lozar, 2001)

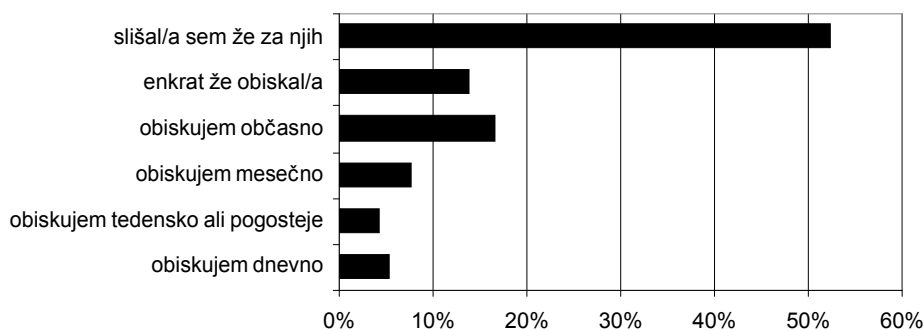
V nadaljevanju nas je zanimalo, v kakšne namene mladostniki uporabljajo internet.

Iz spodnjega grafa je razvidno, da iskanje pomoči v stiski preko interneta ni pogosta navada anketirancev. Prav tako se redkeje udeležujejo razpravnih desk. 54 odstotkov pa se vsaj nekajkrat mesečno odpravi na internet z namenom reševanja domačih nalog ter pisanja seminarskih nalog. Podobno velja za pregled kino sporeda (tudi 54 odstotkov) ter za igranje iger preko interneta (51 odstotkov). Ugotavljamo, da mladostniki uporabljajo internet v izobraževalne namene enakovredno kot za zabavo, razvedrilo.

Graf 4.23: Pogostost uporabe interneta po namenu

Pri vprašanju o uporabi informacijskih tehnologij smo ugotovili, da je uporaba interneta med anketirano populacijo ni tako pogosta; zgolj tretjina jih internet uporablja dnevno, 81 odstotkov pa internet uporabljajo nekajkrat mesečno. Že na podlagi teh podatkov, bi lahko sklepali, da mladi slabo poznajo spletne strani namenjene prav njim. To se potrди z naslednjimi rezultati. 31 odstotkov vseh anketiranih mladih spletne strani z informacijami in nasveti za mlade ne poznajo. Med tistimi, ki te strani poznajo, jih je 17,2 odstotka takšnih, ki strani obiskujejo vsaj mesečno.

Graf 4.24: Pogostost obiskovanja spletnih strani z informacijami in nasveti za mlade

Prav zato je zanimivo vprašanje, katere spletne strani tisti mladi, ki obiskujejo internet, sploh obiskujejo. Kljub temu, da se je vprašanje nanašalo na strani namenjene mladim, so anketirani sem vpisovali vse strani, ki jih obiskujejo. Navedenih je bilo 518 navedb, od tega 198 različnih strani. Navedbe smo združili v logične skupine in jih podajamo po vrstnem redu pogostosti navedb. Celoten seznam je dostopen v prilogi.

Obiskana internetna stran	N (%)
Iskalniki (google, najdi.si, matkurja)	128 (24,7%)
Ocenjevanja, tekmovanja (glasujzame, vijavaja.com, simpatije.net, supernova, avdicija.com)	70 (13,5%)
Klepetalnice, forumi, portali (MSN, chat, mirc,irc, chit-chat, aboklepet.com, slochat.com, klepetulja.com, forum za mlade, mladi.net, najportal.com)	63 (12,2%)
Igre (newgrounds.com, miniclip, lego, gamerevolution, gamespy, magic the fathering.com, natural born snider, 7fire.com, 8thstreetlatinas.com, diablo lord of destruction, wolfnsten)	36 (6,9%)
Glasbene strani (rapscena.com, rockon.net, severina.com, MP3, B.B.T., Be POP, mtv.tv, game over, eminem.com, nostalgija, turbomuzika.com)	22(4,2%)
Zabava, party-ji (dvojka.si, petica, karantanija.com, party.si, zabave, minet, svinjak.com, kolosej)	22 (4,2%)
"Gola dekleta" (sirotica.com, palcek smuk, najstnice, playboy.si, pornici.com, erotika.com, horny-duck.com, hotline, mobisex)	22 (4,2%)
Računalniški programi in oprema (slo-tech, flash, kazza, winamp, wimp.com, slo-comp, shareconnector, cool-pc.org, shareprovider, sloreactor.com)	19 (3,7%)
Poštni strežniki (pinkponk, yahoo.com, hotmail, siol.net)	15 (2,9%)
Šola (krneki.org, solajenora.com, zupca.net, otroci.org, discover.si)	14 (2,7%)
Mladinske organizacije (miss.org, mladi forum, drogart.org, dijaska stran, dijaski.net, strup.com, crnuce.cjb.net)	13(2,5%)
Risani in ostali mladinski junaki (cartoonnetwork, harryjezakon.com)	12 (2,3%)
Revije (smrklja.si, mladina.com, mladina.si, delorevije, pilplus.com, maturantska)	10 (1,9%)
Spletne svetovalnice oz. strani s svetovalno vsebino (spolnost.com, midva.com, tosemjaz.net, nasvet.com, sos.si)	10 (1,9%)
Šport (green-dragons.com, jordan capri.com, eurosport.com, sportni portal, ranc kaja in grom, delije.net)	9 (1,7%)
Avtomobilizem (avto.net, avtomania.com, honda, motoshow.com, sportcars)	8 (1,5%)
Študentske organizacije (strudenski servis, studenski klub, cmok, shark)	7 (1,4%)
Mobilna telefonija (planet, simobil, mobisux.com)	6 (1,2%)
TV oddaja, film (tvojproblem.com,...)	6 (1,2%)

Zasebni stiki (kupid, osebno.com, ona-on)	5 (1,0%)
Trgovine (bolha.com, salomon.si)	4 (0,8%)
Mesto (kam.org.com, kamnik.kom.org)	2 (0,4%)
Neopredeljeno (njen graunt, k-a-o-s, grdojebiti milijonar, zadeti.net)	15 (2,9%)

Najprej lahko ugotovimo, da mladostniki med 12. - 17. letom uporabljajo različne sklope spletnih strani, torej ne zgolj v en sam namen. Ugotovimo lahko, da mladostniki uporabljajo internet tako za druženje, zabavo kot za izobraževanje.

Rheigold leta 2003 ugotavlja, da so na izvorno mesto informacij prišli ljudje, zaradi česar se je njegova uporaba in vrednost še povečala. To se izkaže tudi v naši raziskavi, saj so v največji meri obiskane spletne strani, ki imajo možnost obojestranskega, množičnega komuniciranja. Mladostnikom so torej zanimive tiste spletne strani, kjer se lahko srečujejo z drugimi vrstniki, ljudmi.

Sledijo spletne strani, ki podpirajo zabavo v obliki računalniških iger, glasbe, prireditev ter spletne strani s pornografsko vsebino. Pri obiskovanju spletnih strani, kjer si lahko pridobijo informacije in vsebine namenjene za (formalno) izobraževanje lahko opazimo, da mladi poznajo dokaj malo spletnih strani, kjer si lahko pridobijo informacije vezane na šolsko tematiko.

Za primerjavo prilagamo še rezultate RIS (Raba Interneta v Slovenji, 2004) prvih deset najbolj obiskanih spletnih strani v marcu/aprilu 2004 glede na mesečni doseg med aktivnimi uporabniki interneta v Sloveniji so:

1. Najdi.si
2. Google
3. Matkurja
4. Yahoo
5. SiOL.net
6. TIS - Telefonski imenik Slovenije
7. 24ur.com
8. Email.si
9. Mobitel
10. Pinkponk

Opazimo lahko, da so v splošni slovenski rabi interneta najbolj obiskani spletni naslovi iskalnikov ter portalov, kar velja tudi za naše anketirance, torej mladostnike med 12. in 17. letom. Tudi ta podatek nas opozarja na nujnost razmišljanja razvoja ponudbe informacij in nasvetov za mlade v obliki portala oz. iskalnika.

Za nadaljni razvoj informativno svetovalne dejavnosti za mlade je omenjene podatke smiselno upoštevati pri razvoju multimedijskega nacionalnega portala za mlade in pri ostalih podobnih projektih. Če želimo v portal za mlade vključiti storitve preko mobilnih telefonov, je potrebno zagotoviti brezplačni dostop, ki ga navsezadnje predpisuje tudi Evropska listina za mladinsko informiranje. Pravtako pa je potrebno storitev razvijati in promovirati v smeri uporabnosti, hitre dostopnosti in zanesljivosti, da postane bolj uporabljena kot je.

Le tretjina mladostnikov internet uporablja vsak dan, bolj sta v uporabi računalnik ter mobilni telefon. Za anketirane mladostnike lahko trdimo, da niso zelo redni, vendar še vedno precej pogosti uporabniki interneta. Vendarle pa tisti, ki ga redno uporabljajo menijo, da ga znajo uporabljati. Zato je pomembno razmišljati v vsaj dveh smereh:

- Katere ostale medije (poleg interneta in mobilnega telefona) uporabiti za učinkovito informiranje tistih mladih, ki informacije ne pridobijo preko interneta? Vrstniško informiranje, vrstniško pomoč ter informiranje staršev nam ponujajo rezultati te raziskave.
- Ter kako mlade uporabnike interneta »privabiti« na svoje spletne strani?

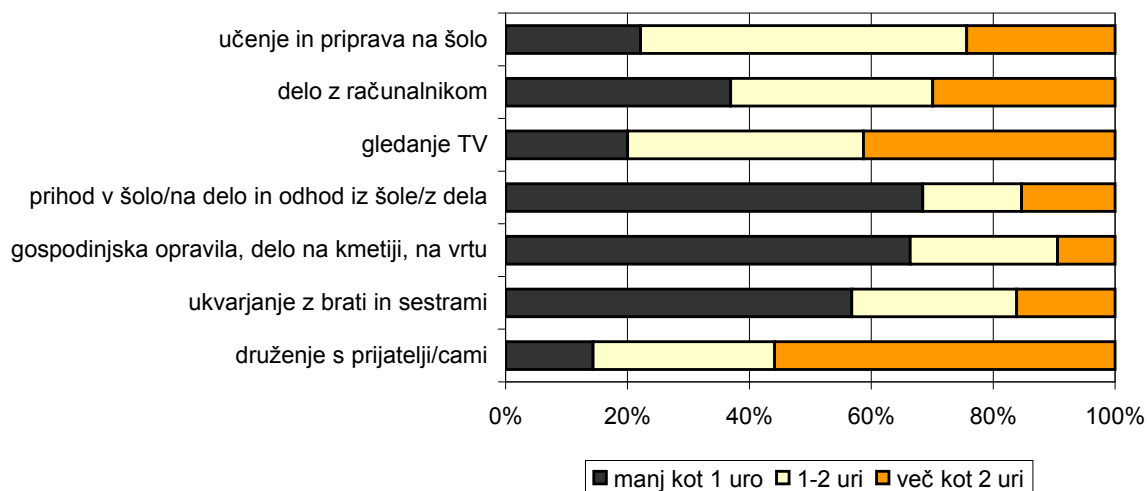
Med najbolj obiskanimi spletnimi stranmi anketiranih mladostnikov najdemo predvsem iskalnike, portale ter spletne strani, kjer je omogočeno »srečevanje« mladih. Glede na lastnosti spletnih strani, ki jih anketiranci obiskujejo, je smiselno razmišljati o razvoju informativno svetovalnega portala za mlade, kjer je omogočena komunikacija med njimi (mladimi) in kjer je moč najti tudi zabavne vsebine.

Najbolj omogočen dostop do interneta imajo mladostniki od doma, v šoli ocenjujejo, da je dostopnost manjša. Tudi zato (glede na rezultate) je potrebno razmišljati o bolj strukturiranem formalnem izobraževanju uporabe informacijsko komunikacijskih tehnologij.

4.4 PROSTI ČAS MLADIH IN PROJEKTI PROSTOVOLJNEGA DELA

Dijake in učence med 12. in 17. letom smo spraševali po načinu preživljanja časa.

Med naštetim, mladostniki največ časa porabijo za druženje s prijatelji, za gledanje televizije in delo na računalniku. 56 odstotkov jih porabi za druženje s prijatelji več kot 2 uri na teden, 41 odstotkov jih prav toliko časa porabi za gledanje televizije in 30 odstotkov za delo z računalnikom. Največ učencev in dijakov (54 odstotkov) porabi za učenje in pripravo na šolo med eno in dve uri dnevno, nadaljnjih 24 odstotkov pa več ko dve uri. Več kot 30 odstotkov se jih ne ukvarja z gospodinjskimi opravili, delom na kmetiji ali na vrtu in z brati in sestrami (glej Rezultate raziskave v prilogi, tabela na str. 6). Med tistimi, ki pa se s tem ukvarjajo jih je nekaj več kot 60 odstotkov, ki za to porabijo manj kot eno uro na dan za gospodinjska opravila, delo na kmetiji ali na vrtu. Tistih, ki to počnejo eno uro ali več, je približno 40 odstotkov.

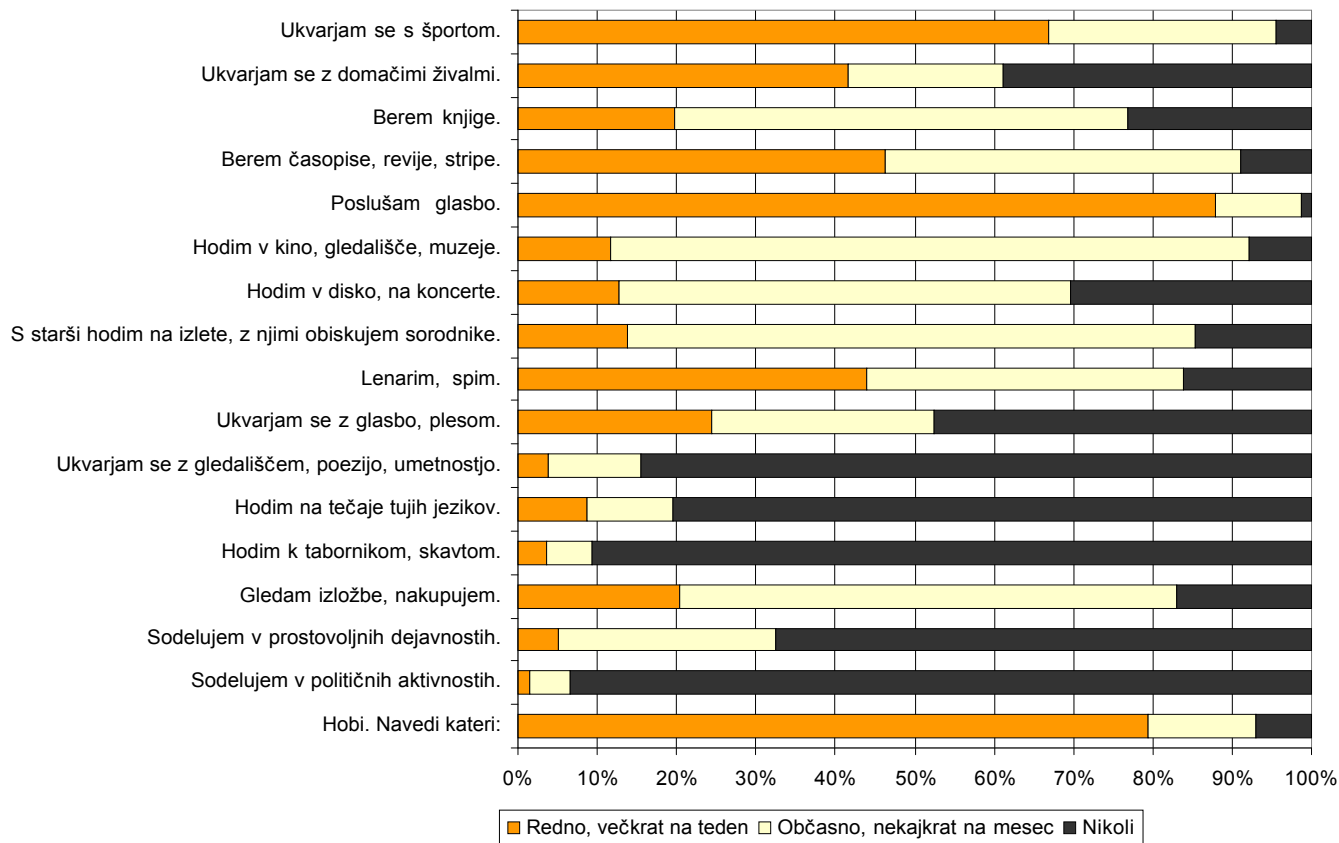
Graf 4.25: Pogostost ukvarjanja z dejavnostjo

Glede na spol anketiranih so statistično značilne razlike (merjene s hi-kvadrat testom) pri učenju in pripravi na šolo, kjer dekleta na teden porabijo malo več časa kot fantje, in pri delu z računalnikom, kjer so bolj aktivni fantje.

Najmanj časa za prihod v šolo potrebujejo osnovnošolci. To je razumljivo, saj so osnovne šole velikokrat v neposredni bližini doma učenca, medtem, ko se morajo srednješolci voziti v drug kraj ali vsaj v drug predel mesta. Največ časa za učenje in pripravo na šolo porabijo gimnazijci, najmanj pa dijaki poklicnih srednjih šol.

Osnovnošolci gledajo televizijo več kot njihovi vrstniki v srednjih šolah.

Zanimale so nas tudi dejavnosti mladostnikov izven šolskih obveznosti. Z namenom podbujati razvoj programov in aktivnosti za mladostnike, ki odražajo njihove potrebe, nas je zanimalo, katere so tiste dejavnosti, s katerimi se ukvarjajo.

Graf 4.26: Pogostost opravljanja posamezne dejavnosti

Poleg ukvarjanja s športom, branjem knjig, časopisov in revij, ter poslušanja glasbe, se mladostniki večkrat na teden ukvarjajo s svojimi hobiji. Med hobiji so bile največkrat našteje športne dejavnosti, ki so zaradi ponudbe tudi izredno različne. Med najpogostejše športe, s katerimi se ukvarjajo, so navedli nogomet, košarko, odbojko, rokomet, karate in jahanje. Manj razširjenih športi med mladostniki pa so športi kot sta rolanje in rolkanje. Navedli so še aerobiko, badbinton, baseball, biljard, boks, bordanje, bowling, downhill, dvigovanje uteži, fitnes, gimnastiko, golf, gorsko kolesarjenje, hojo v gore, hokej, judo, kolesarjenje, lokostrelstvo, motokros, namizni tenis, streljanje z zračno puško, igranje pikada, plavanje, plezanje, ribištvo, skok v višino, smučanje, tae kwon do tek in vaterpolo.

Poleg športa so mladostniki med hobiji največkrat navajali še ukvarjanje s plesom, računalnikom (tudi internet in izdelovanje predstavitvenih strani), igranje iger ter igranje glasbenega inštrumenta, kjer prevladujeta klavir in kitara.

Med ročnimi deli je popularno predvsem modelarstvo, ukvarjajo pa se tudi z rezbarjenjem in likovnim ustvarjanjem oz. delavnicami. Fante zanimajo tudi motorji. Manjkrat omenjene dejavnosti so še zbiranje znamk, verouk, balet, branje knjig, prerokovanje, manekenstvo, gasilske vaje in dopisovanje.

Iz svojih dejavnosti ne izključujejo obiska kina, gledališča ali muzeja in izletov v družbi staršev - te dejavnosti spadaja med nekaj mesečne in ne dnevne aktivnosti. Le nekaj vprašanih sodeluje v političnih aktivnosti. Malo pa se jih ukvarja s taborniki, skavti ali pa hodi na tečaje tujih jezikov.

44 odstotkov mladostnikov je omenilo, da lenarijo in spijo redno, nekajkrat na teden, nadaljnjih 40 to počne občasno, nekajkrat na mesec.

70 odstotkov vprašanih, ki hodi na koncerte in obiskuje diskoteke to počne vsaj nekajkrat na mesec. 42 odstotkov mladostnikov se redno ukvarja z domačimi živalmi, 82 odstotkov pa jih vsaj nekajkrat na mesec gleda izložbe ali nakupuje.

V kolikor naredimo primerjavo za zgornje dejavnosti po spolu opazimo, da se fantje nekoliko bolj redno kot dekleta ukvarjajo s športom. Statistično značilne razlike (izračunane s pomočjo hi-kvadrat) v prid dekletom se pojavijo pri ukvarjanju z domačimi živalmi, branju knjig, časopisov in revij, poslušanju glasbe, obiskovanju sorodnikov, ukvarjanju z glasbo in nakupovanju. Pri teh so dekleta bolj redne kot fantje.

Za osnovnošolce velja, da več kot drugi dve skupini berejo knjige, hodijo na obiske ob spremstvu staršev in nakupujejo oz. gledajo izložbe. Dijaki poklicnih šol so zelo neizrazita skupina - srednje ali celo ne ukvarjajo se z izvenšolskimi aktivnostmi, zato nikjer ne iztopajo. Edina aktivnost, ki je pri dijakih poklicnih šol, pogosteje omenjena, je obiskovanje diskotek.

Dodatno smo mladostnikom dali možnost, da navedejo, katere so tiste dejavnosti, s katerimi se ukvarjajo izven šolskega časa. Ločili smo redne od občasnih dejavnosti. Večina te dejavnosti enači z že zgoraj omenjenimi hobiji, kjer seveda prevladuje šport.

Aktivnosti, ki se jih redno udeležujejo:	%
šport	44,9
verouk/mladinski verouk	13,9
ples (afriški plesi, hip-hop, brake-dance, street dance, orientalski/trebušni plesi)	6,3
igranje glasbenega inštrumenta (klavir, prečna flavta, kitara, električni klavir)	5,1
gasilske vaje	5,1
Jeziki (angleščina, španščina, dodatni slovenščine, nemščina) - tečaj, krožek	4,5
taborniki	2,1
Petje/zbor	2,0
krožki (logika, astronomski, geografski)	1,8
računalništvo/igre/chat	1,7
druženje s prijatelji	1,7
skavti	1,3
ročna dela (izdelovanje zapestnic, likovno ustvarjanje, modelarstvo, rezbarjenje, šivilski krožek)	1,3
raziskovalna naloga	0,8
dramska šola/krožek	0,8
folklor	0,7
.....	Σ N = 710

Med redne izvešolske aktivnosti anketirancev se najvišje uvrščajo šport, verouk, ples, igranje glasbenega inštrumenta, gasilske vaje, učenje jezikov, sodelovanje pri tabornikih, pevski zbor ter različni krožki. Glede na to, da verouk in gasilske vaje pojavita med naštevanjem rednih izvenšolskim aktivnosti in ne med naštevanjem hobijev, lahko sklepamo, da mladostniki le teh ne dojemajo kot hobi, čeprav sežeta visoko na lestvici rednih aktivnosti.

Med športne aktivnosti so podobno kot pri hobijih največkrat navajali nogomet (tega je navedlo 51 oseb) sledita košarka (38 navedb) in odbojka (33 navedb). Več kot deset navedb imata še karate (14) in jahanje (12).

Navedeni so še športi: tenis, rolanje, fitnes, rokomet, plavanje, kolesarjenje, atletika in podobni. Podrobna tabela je dodana v prilogi.

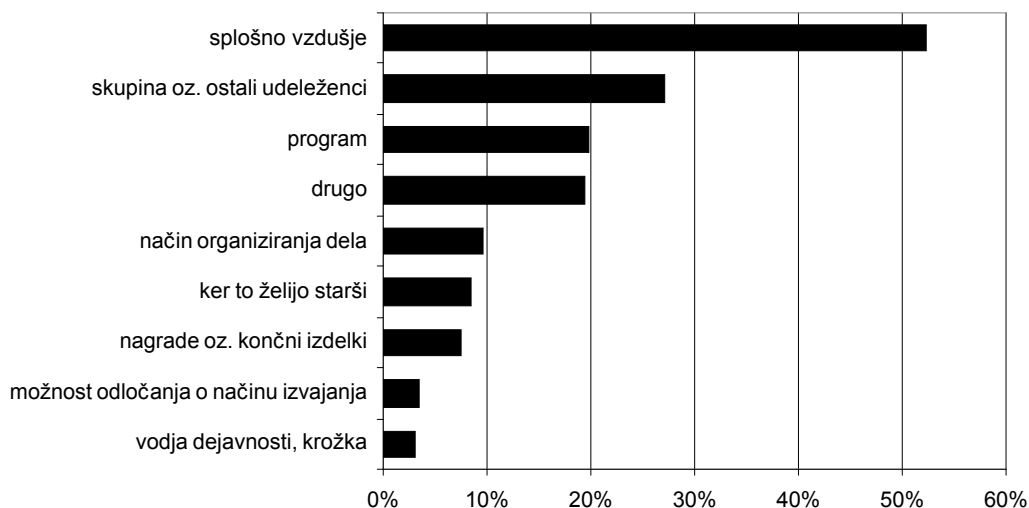
Nekaj mladostnikov je med redne prostočasne aktivnosti navedlo še udejstvovanje pri navijačicah, mažuretkah, nakupovanje, ukvarjanje z motorji in avtomobili, udeležbo in aktivnosti povezane z domačimi živalmi (kinološke prireditve, pasja šola, agility). Med navedbami najdemo tudi udejstvovanje v gospodinjih krožkih in tečajih sodobne priprave hrane. Med manjkrat navedne spadajo balet, prostovoljne dejavnosti, politične aktivnosti, manekenstvo in pomoč pri kulturno umetniških dejavnostih.

Aktivnosti, ki se jih občasno udeležujejo:	%
šport	46,1
krožki (dodatni pouk, logika, zgodovinski krožek, bralna značka)	8,8
verouk/obiskovanje cerkve	8,5
raziskovalne naloge	8,3
prostovoljne dejavnosti	4,8
gasilske vaje/ delo z reševalnimi psi	4,4
koncerti, prireditve	3,2
taborniki/skavti	1,8
igranje glasbenega inštrumenta (klavir, prečna flavta, kitara, električni klavir)/petje	1,6
izleti/potovanja	1,6
računalništvo/igre/krožek	1,4
angleški/nemški tecaj	1,2
Kino	1,2
.....	Σ N = 434

Med občasnimi dejavnostmi, se za razliko od rednih, na višjih mestih pojavijo različni krožki, raziskovalne naloge, prostovoljne dejavnosti, koncerti ter izleti oz. potovanja. Seznam vseh aktivnosti je dodan v prilogi.

Za informativno svetovalno dejavnost za mlade nas predstavljeni podatki, podobno kot pri vprašanjih o potrebah po informacijah, ponovno opozarjajo, da je potrebno okrepiti informacije s področja prijateljstva, športa, glasbe ter ukvarjanja z računalniki. To so namreč dejavnosti, s katerimi se mladostniki ukvarjajo v prostem času. Pri informacijah prijateljstva so lahko teme usmerjene v predstavljanje možnih aktivnosti, kako mladostniki lahko preživljajo prosti čas s svojimi prijatelji. Pri informacijah o športu je najprej potrebno zagotoviti informacije o možnih oblikah rekreativnega in profesionalnega ukvarjanja s športom, kasneje pa iskati tudi mladostnikom ugodne možnosti. Podobno velja za informacije navezujoč se na glasbo (tudi učenje določenega instrumenta) ter računalništvo.

Aketirance smo povprašali tudi po razlogih za vključitev v določene aktivnosti v prostem času. 52 odstotkov učencev in dijakov je zapisalo, da je splošno vzdušje tisto, ki jih motivira za vpis v določeno aktivnost. Kot razlog za vključitev v dejavnost nadaljnje navajajo skupino oz. ostale udeležence ter kot tretje sam program aktivnosti. Način dela, želja staršev, nagrade, vodja krožka ter možnost o soodločanju so za aketirance manj pomembni dejavniki za vključitev v neko pristočasno aktivnost.

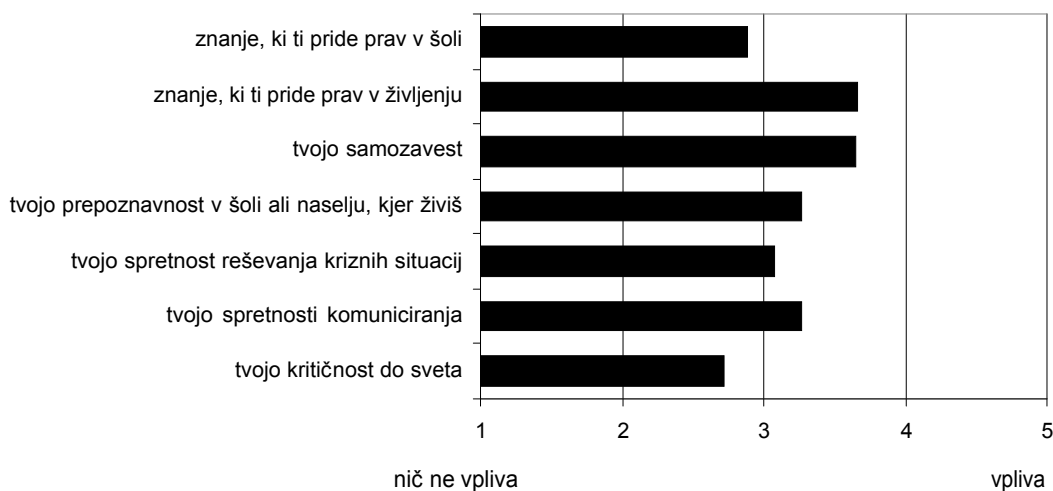
Graf 4.27: Razlogi za vključitev v pristočasno dejavnost

58 odstotkov mladostnikov je dejalo, da je za dejavnost, ki se je najbolj redno udeležujejo značilno, da so o njej dobro informirani, poznajo njeno vsebino, časovni potek in kaj se od njih pri dejavnosti pričakuje. Aktivna vključenost v izvedbo programa,

prilagajanje programa željam in vključenost v oblikovanje pravil je značilnost redne dejavnosti za 43 odstotkov mladostnikov, ki so na to vprašanje odgovorili. 35 odstotkov mladostnikov lahko pri dejavnostih izrazi svoje mnenje o programu, pravilih in času izvajanja, 18 odstotkov mladostnikov pa lahko odloča o poteku dejavnosti.

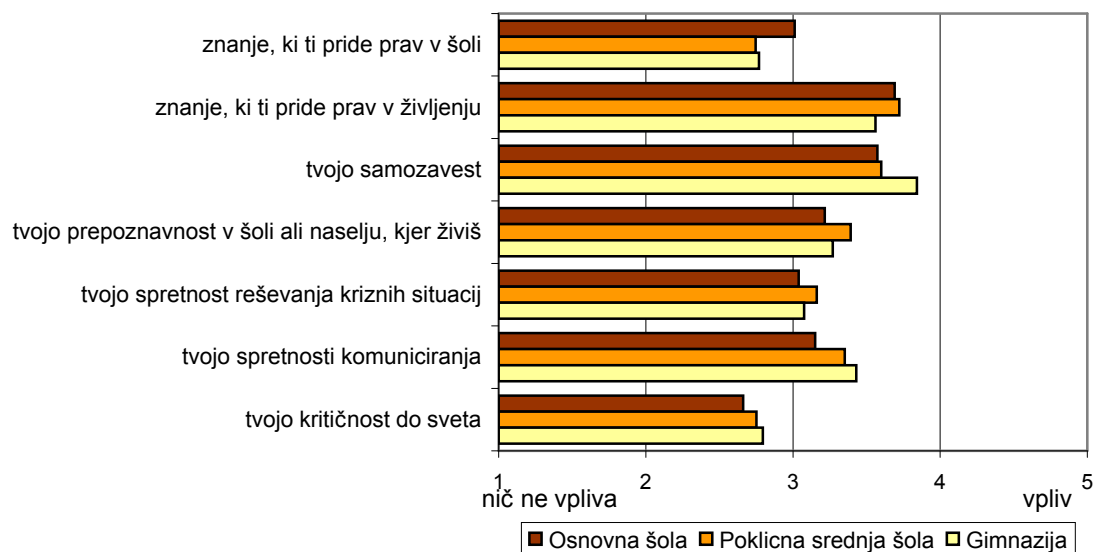
V uvodu smo omenili, da si participacijo mladostnikov različno interpretiramo. Nekateri razumejo participacijo mladostnikov že zgolj v tem, da sodelujejo v neki dejavnosti. V tem smislu bi za naše anketirance lahko trdili, da veliko participirajo v njim namenjenih aktivnostih. Hart (2003) sodelovanje mladostnikov v naprej pripravljene aktivnosti s stani odraslih postavi na nižjo obliko participacije in jih poimenuje kot manipulativna oblika sodelovanja, dekoracija oz. govoričenje (tokenism). Glede na rezultate bi za oblike sodelovanja naših anketirancev v prostočasnih aktivnostih rekli, da sodijo bolj v omenjene oblike sodelovanja kot v oblike sodelovanja, kjer imajo mladostniki vlogo soustvarjanja dejavnosti (pooblastitev in informiranost o možnostih sodelovanja, sodelovanje s posvetovanjem, možnost soodločanja iniciativ odraslih, možnost upoštevanje iniciativ in razvijanje projekta s strani mladih oz. možnost upoštevanja iniciativ mladih in pravica soodločanja odraslih).

V nadaljevanju nas je zanimala tudi samoocena anketirancev o vplivu teh dejavnosti na določene aspekte njihovega življenja in osebnosti. Dijaki in učenci ocenjujejo, da znanje, ki ga pridobijo v prostočasnih aktivnostih za šolo, na njih ne vpliva izrazito. Omenjene dejavnosti najbolj vplivajo na znanje, ki jim pride prav v življenju in na njihovo samozavest. Najmanj vpliva pa imajo te dejavnosti na njihovo kritičnost do sveta.

Graf 4.28: Vpliv sodelovanja v prostočasnih aktivnostih

Pri tem smo primerjali razlike med anketiranci glede na šolo, ki jo obiskujejo. Osnovnošolci prostočasnim dejavnostim pripisujejo večji pomen za pridobivanje znanja, ki jim pride prav v šoli kot ostali anketiranci. Gimnazijcem sodelovanje v prostočasnih dejavnostih bolj kot drugi ocenjujejo kot dejavnosti, ki pomembno vplivajo na njihovo samozavest in spretnost komuniciranja. Te razlike nam poda F test.

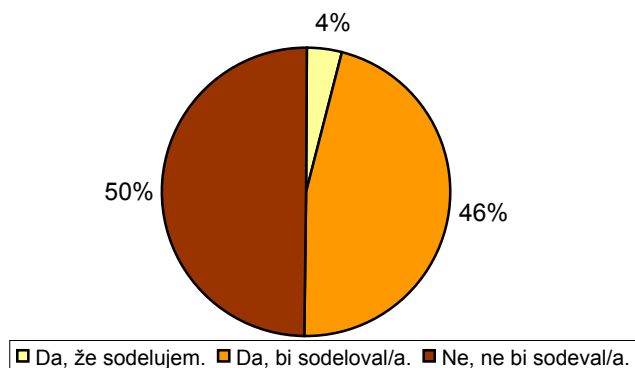

Graf 4.29: Vpliv sodelovanja v prostočasnih aktivnostih glede na šolo, ki jo anketiranci obiskujejo

Dekleta ocenjujejo vpliv prostočasne aktivnosti v povprečju višje kot fantje, vendar se vrednosti še vedno vrtijo okoli srednje vrednosti in niso zelo izrazite. Značilne razlike (t-

test) v prid dekletom pa se pojavijo pri znanju, ki jim pride prav v šoli, znanju, ki jih pride prav v življenju, prepoznavnosti v šoli ali naselju, kjer živijo in pri spretnosti reševanja kriznih situacij.

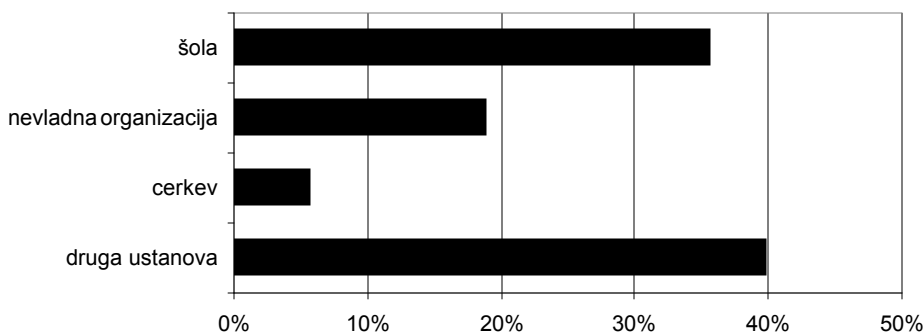
Projekti prostovoljnega dela

Graf 4.30: Sodelovanje v prostovoljnih dejavnostih

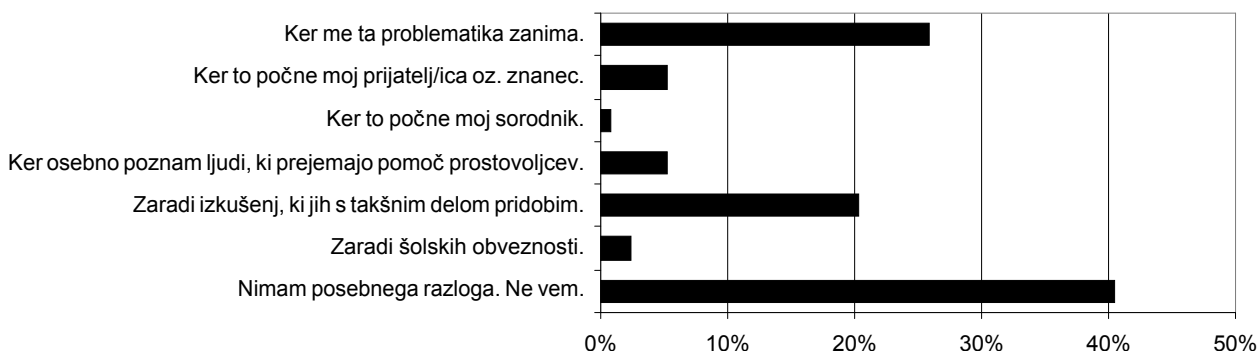
S prostovoljnimi deli se v ljubljanski občini z okolico ukvarja 4 odstotke mladostnikov med 12. in 17. letom. Težnja po sodelovanju v projektih prostovoljnega dela je visoka, saj 46 anketirancev izrazi to željo. Polovica anketirancev v projektih vključujoč prostovoljno delo ne želi sodelovati.

Zgolj za primerjavo navajamo rezultate ameriške raziskave s področja prostovoljnega dela. Ameriški podatki o prostovoljnem delu (ki je koncipirano nekoliko drugače kot v Sloveniji) kažejo višjo participacijo v prostovoljnem delu mladostnikov med 15. - 25. let, in sicer naj bi med temi leti v prostovoljnem delu sodelovalo 40,2 odstotkov mladostnikov, če izločimo politične aktivnosti vezane na prostovoljno delo pa 22,2 odstotka. Podrobnejši podatki so dosegljivi v prispevku Voluntarizem med mladimi (Lopaz, 2003). Odstotek prostovoljnega udejstvovanja mladih v Ameriki je kljub temu večji kot v Sloveniji oz. konkretno v ljubljanski občini z okolico.

Graf 4.31: Kdo organizira prostovoljno delo?

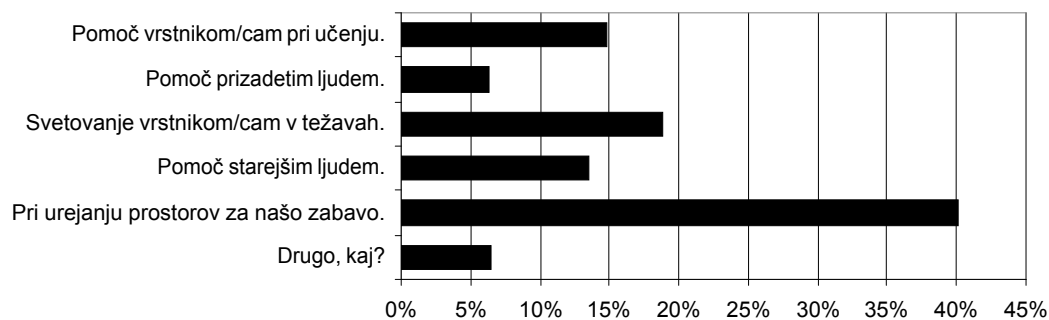
Mladostnike, ki že sodelujejo ali bi sodelovali smo povprašali, kdo organizira prostovoljno delo. V 36 odstotkih jih organizira šola, v 20 odstotkih nevladna organizacija, v 6 odstotkih cerkev. Med druge ustanove vprašani umeščajo dom za ostarele, gasilce, bivšo šolo, društvo za zaščito živali, klub ali pa sami oz. prijatelji.

Graf 4.32: Razlogi za sodelovanje v projektih prostovoljnega dela

40 odstotkov mladostnikov nima posebnega razloga, zaradi katerega se (oz. se bi) vključujejo v prostovoljno delo. 26 (bi) se za prostovoljno delo odloči zaradi tematike ter nadaljnjih 20 odstotkov zaradi izkušenj, ki jih pri tem pridobijo.

Anketirani učenci in dijaki, ki sodelujejo ali bi sodelovali v prostovoljni dejavnosti, največji interes izrazijo za urejanje prostorov za lastno zabavo, sledi svetovanje vrstnikom v težavah ter pomoč vrstnikom pri učenju.

Graf 4.33: S kakšno obliko prostovoljnega dela se želiš ukvarjati?

Izkaže se, da so si mladostniki medsebojno pomembni zaupniki (glej poglavje Zanimanje mladostnikov za informacije in njihova informiranost), viri informacij, hkrati pa so si tudi pripravljeni medsebojno pomagati. Če smo prej poudarili pomen vrstniškega informiranja, je tu pomembno poudariti pomen vrstniške pomoči. Glede na izražen interes po vrstniški pomoči, jo je smiselno razvijati v neformalnem delu z mladimi.

5 ZAKLJUČEK

V mladosti, kjer se poudarja izobraževanje, samooblikovanje, fleksibilnost ter kreativnost mladih ljudi, imajo informacije pomembno vlogo. Mladi morajo osvojiti številne kompetence, opraviti pomembne izbire in odločitve ter si sami izboriti izobraževalne in delovne poti oziroma kariere. Prvi korak k "osvajanju sveta odraslih" so informacije: informacije so osnova za osvajanje vedenja, znanj ter spretnosti. Hkrati pa dostop do kvalitetnih informacij odpira možnosti vključevanja in sodelovanja mladih na raznovrstnih področjih družbenega življenja. V sodobni družbi si morajo mladi informacije poiskati sami, pri tem pa jim je v oporo informativno svetovalna dejavnost. V poplavi informacij, ki jih generira tudi sama informacijska družba, je informativno-svetovalna dejavnost tisti člen, ki skuša mladim pomagati tako, da zanje zbira in posreduje pomembne oziroma aktualne informacije. V specifičnih situacijah, v katerih se znajdejo mladi, so informacije in nasveti osnova za njihovo nadaljnje odločanje in vedenje.

Lotili smo se raziskovanja potreb mladih po informacijah ter participaciji z namenom, da prepoznamo informativne vsebine aktualne za mlade ter medije pridobivanja informacij, ki so v neposredni povezavi z načinom življenja mladih. Na osnovi rezultatov se lahko v prihodnje oblikujejo konkretne smernice za razvoj informativno-svetovalne dejavnosti za mlade, predvsem v vsebinskem smislu.

Raziskava je bila izvedena po metodi samoizpolnjevalne ankete, ki je zajela 760 mladostnikov iz Ljubljane in okolice. Učenci zadnjih dveh razredov osnovne šole (ne glede na to ali gre za devetletni ali osemletni program) in dijaki prvih dveh letnikov srednje šole so v povprečju ene šolske ure izpolnjevali standardiziran vprašalnik na papirju z večino vprašanj zaprtega tipa. Vprašalnik vsebuje tri večje sklope vprašanj: sklop zanimanja, seznanjenosti ter dostopa do informacij, sklop informacijske pismenosti ter sklop preživljanja prostega časa z možnostjo aktivnega sodelovanja.

Zanimanje za informacije

V smislu informativno svetovalno dejavnosti za mlade so področja informacij, ki mlade zanimajo, pomemben vir pri načrtovanju zbiranja in posredovanja informacij. Čeprav se zbirajo informacije s čim širšega razpona področij, je pomembno vedeti, katere so tiste vsebine, ki mlade najbolj, srednje ali najmanj zanimajo. Ne glede na spol se med 12. in 17. let starimi mladostniki na najvišje mesto zanimanja uvrščajo informacije prijateljstva. Sledijo informacije s področja zabave, skrbi za svoj izgled, spolnosti in ljubezni ter s področja športa ter rekreacije. To so torej področja informacij, ki bi jih bilo smiselno v Ljubljani z okolico posredovati v čimbolj celostni in kvalitetni obliki. Pravtako bi bilo potrebno razvijati programe za mlade, ki bi izhajali iz omenjenih interesov. Menimo, da bi informativno-svetovalni centri za mlade morali poskrbeti

predvsem za dodatne informacije na področju prijateljstva, športa in rekreacije ter skrbi za izgled, saj ob pregledu spletnih strani informativno svetovalnih centrov za mlade v Sloveniji ocenjujemo, da so to slabše pokrita področja. V raziskavi smo ugotavljali zgolj področja zelenih informacij, ki pa še ne določajo vsebine le teh. Šele podrobnejša raziskava bi lahko pokazala vsebinski pomen informacij, ki si jih mladi želijo in se nanašajo na prijateljstvo. Najmanjše zanimanje mladostniki kažejo za informacije vezane na politiko in politične dogodke, umetnost in kulturo ter nacionalno preteklost in usodo lastnega naroda. To vsekakor ne pomeni, da bi morali te informacije opustiti. V razmislek pa gre predvsem, kako motivirati mladostnike za interes do omenjenih področjih. Osnovni korak k motivaciji je vsekakor posredovanje informacij, vendar menimo, da to ni dovolj. Posebej še takrat, ko mladostniki ne vidijo konkretne možnosti za lastno udeležbo ter možnosti za realizacijo svojih interesov. Omeniti velja, da tudi druge raziskave v Sloveniji govorijo o nizkem interesu za politiko in to ne glede na starost populacije.

Seznanjenost z informacijami

Anketirani mladostniki ocenjujejo, da so dobro seznanjeni z navedenimi področji informacij. Pozitivno je, da nam omenjeni rezultati govorijo o tem, da mladostniki v splošnem niso slabo informirani. Najbolje so seznanjeni z možnostmi preživljanja prostega časa. Splošno visoko seznanjenost kažejo na področjih zasvojenosti z drogami, spolnostjo (v zvezi z kontracepcijo ter spolno prenosljivimi boleznimi) ter nasiljem. Organizacije za pomoč v stiski (ki navadno nudijo pomoč tudi na zgoraj omenjena področja - spolnost, droge, nasilje,...) so mladostnikom manj znane. Na podlagi tega bi lahko rekli, da je za informativno-svetovalno dejavnost za mlade pomembno razmišljati v smeri priprave informativnih materialov, kjer bodo v ospredju predstavitve posameznih organizacij ter sezname kontaktnih naslovov in ne toliko sama vsebina informacij iz omenjenih področij. Za najbolj zelene dodatne informacije se izkažejo pogoji študija v tujini, za katere ocenjujejo tudi, da so o tem najmanj seznanjeni. Potrebe po dodatnih informacijah s tega področja nakazujejo tudi na motiviranost mladostnikov za študij v tujini. Omenimo še želji po informacijah o možnosti zaposlitve in pogojih pridobivanja štipendije.

Mladostnikom najširši vir informacij predstavljajo starši, internet ter šolski psihologi. Informacije, ki bi jih iskali pri šolski svetovalni službi ter učitelju, so vezane izključno na izobraževalne vsebine. Informacije, ki bi jih mladi iskali pri starših so raznovrstne, kar velja tudi za informacije iskane na internetu. Informacij o prostem času ne bi najprej iskali na internetu, pač pa pri prijateljih. Vrstniki so pomembni prenosniki informacij, vendar v dokaj ozkem izboru različnih tipov informacij. Vrstniško informiranje se izkaže kot pomemben neformalni medij, preko katerega mladostniki prihajajo do informacij. S pregledom dobrih praks ter primerno definirano metodologijo dela bi bilo smiselno razmišljati, kako vrstniško informiranje vplesti v informativno-svetovalno prakso oz. v

delo z mladimi na sploh. Mladostniki prepoznajo svetovalnice za mlade predvsem skozi dejavnost zavzemanja za njihove pravice, manj pa za pomoč v stiski, ki je vezana na spolnost, droge, zdravje, šolske težave, ipd. V razvoju informativno-svetovalne dejavnosti za mlade je smiselno poleg vrstniškega informiranja razmišljati tudi o ojačitvi informativnih vsebin za starše, šolske psihologe ter na internet, saj se na te vire pogosto obračajo.

Informacijska pismenost

Med anketiranimi mladostniki je uporaba računalnika in mobilnega telefona dokaj pogosta. Skoraj polovica mladostnikov med 12. in 17. letom osebni računalnik uporablja vsak dan in nadaljnja tretjina anketirancev nekajkrat tedensko. Mobilni telefon vsak dan uporablja 89,7 odstotkov anketiranih. Dobra tretjina internet uporablja vsak dan.

Mobilni telefon je najbolj uporabljena sodobna komunikacijska tehnologija med mladostniki, vendar slabo izkoriščena glede na možnosti, ki jih ponuja. 61 odstotkov anketiranih vsak dan poleg pogovora uporablja mobilni telefon za pošiljanje SMS sporočil, ostale dejavnosti na dnevni uporabi ne dosežejo 20 odstotkov.

Samoocena spretnosti uporabe računalnika in interneta pri naših anketirancih je visoka: 80 odstotkov anketiranih zna poslati elektronsko pošto, odgovoriti nanjo, deskati po internetu, uporabljati chat, pošiljati SMS po elektronski pošti ali internetu ter presneti si datoteke z interneta. Približno 60 odstotkov anketiranih zna pošiljati e-pošto s pripenko, dodajati strani med priljubljene povezave, poslati e-voščilnico ter uporabiti poštni seznam. Polovica anketirancev je samoukov, ostalim so pomagali prijatelji ali sorodniki. Manj kot 10 odstotkov se je uporabe računalnika in interneta naučilo v računalniškem tečaju ali krožku ali od učitelja. Na eni strani se priporoča spodbujanje k učenju za informacijsko družbo, na drugi strani pa mladostniki nakazujejo, da nimajo dovolj prepoznavno urejenih osnovnih formalnih pogojev za učenje za informacijsko družbo (šola, računalniški pouk,...) in se teh veščin praviloma učijo sami.

Le 8 odstotkov anketirancev v šoli naleti na vedno prost računalnik z dostopom do interneta, več kot tretjina anketirancev te možnosti nima, nekaj manj kot polovica pa pravi, da je računalnik z dostopom na internet v šoli včasih zaseden, včasih prost. Zato nas ne preseneti, da kar 77 odstotkov mladostnikov, do interneta dostopa od doma. Vendarle pa drugi viri nakazujejo na visoko stopnjo opremljenosti slovenskih zavodov z informacijsko tehnologijo. Predvidevamo, da mladostniki v šoli sicer imajo dostop do računalnika z dostopom na internet, vendar tega ne vedo ali pa ne potrebujejo uporabljati, saj imajo tak računalnik po večini tudi doma. Promocija informativno-svetovalne dejavnosti med mladimi bi morala bolj intenzivno vsebovati tudi informacije o možnosti brezplačnega dostopa do interneta, saj se navadno informativno-svetovalni centri za mlade nahajajo ne daleč stran od šol, kar bi lahko le te razbremenilo.

Mladostniki uporabljajo internet tako v izobraževalne namene kot za zabavo in razvedrilo. Več kot polovica se vsaj nekajkrat mesečno odpravi na internet z namenom reševanja domačih nalog ter pisanja seminarskih nalog, podobno pa velja za pregled kino sporeda ter za igranje iger preko interneta. Razpravnih desk se redkeje udeležujejo, pravtako pa ni pogosta navada iskanje pomoči v stiski preko interneta. Ugotavljamo, da mladostniki slabo poznajo spletne strani namenjene prav njim. Med tistimi, ki te strani poznajo, je 17,2 odstotka takšnih, ki strani obiskujejo vsaj mesečno. Najbolj obiskane spletne strani so različni iskalniki, klepetalnice ter spletne strani, kjer je omogočeno tekmovanje in ocenjevanje med vrstniki. Sledijo spletne strani, ki podpirajo zabavo v obliki računalniških iger, glasbe, prireditvev ter spletne strani s pornografsko vsebino. V največji meri so obiskane spletne strani, ki imajo možnost obojestranskega, množičnega komuniciranja. Omenjene rezultate je smiselno upoštevati pri razvoju nacionalnega portala za mlade.

Prosti čas z možnostjo aktivnega sodelovanja

Mladostniki največ časa porabijo za druženje s prijatelji, za gledanje televizije in za delo na računalniku. Poleg ukvarjanja s športom, branjem knjig, časopisov in revij, ter poslušanja glasbe, se mladostniki večkrat na teden ukvarjajo s svojimi hobiji. Med hobijo so bile največkrat naštetje športne dejavnosti, ki so zaradi ponudbe tudi izredno različne. Med najpogostejše športe so navedli nogomet, košarko, odbojko, rokomet, karate in jahanje. Poleg športa so mladostniki med hobiji največkrat navajali še ukvarjanje s plesom, računalnikom (tudi internet in izdelovanje predstavitev strani), igranje iger ter igranje glasbenega inštrumenta, kjer prevladujeta klavir in kitara. Med redne prostočasne /izvenšolske aktivnosti anketirancev se najvišje uvrščajo šport, verouk, ples, igranje glasbenega inštrumenta, gasilske vaje, učenje jezikov, sodelovanje pri tabornikih, pevski zbor ter različni krožki. Glede na to, da se verouk in gasilske vaje pojavita med naštevanjem rednih izvenšolskim aktivnosti in ne med naštevanjem hobijev, lahko sklepamo, da mladostniki le teh ne dojemajo kot hobi, čeprav sežeta visoko na lestvici rednih aktivnosti.

Za informativno svetovalno dejavnost za mlade nas predstavljeni podatki, podobno kot pri vprašanjih o potrebah po informacijah, ponovno opozarjajo, da je potrebno okrepiti informacije s področja prijateljstva, športa, glasbe ter ukvarjanja z računalniki. To so namreč dejavnosti, s katerimi se mladostniki ukvarjajo v prostem času. Pri informacijah prijateljstva so teme lahko usmerjene v predstavljanje možnih aktivnosti, kjer lahko preživljajo prosti čas s svojimi prijatelji. Pri informacijah o športu je potrebno zagotoviti informacije o možnih oblikah rekreativnega in profesionalnega ukvarjanja s športom kot tudi mladostnikom ugodne možnosti. Podobno velja za informacije navezujoč se na glasbo (tudi učenje določenega instrumenta) ter računalništvo. S prostovoljnim delom se v ljubljanski občini z okolico ukvarja le 4 odstotke mladostnikov med 12. in 17. letom. Težnja po sodelovanju v projektih prostovoljega dela je visoka, saj ta interes izrazi

skoraj polovica anketiranih. Visok interes kažejo za pomoč svojim vrstnikom. V informativno svetovalne vsebine za mlade bi bilo smiselno, poleg že omenjenih vsebin, pogosteje vključevati tudi informacije o projektih prostovoljnega dela, še posebej tiste, ki so vezane na vrstniško pomoč.

Za redne dejavnosti mladostnikov je značilno, da so v manj kot polovici primerov lahko aktivno vključeni v izvedbo programa, da imajo možnost prilagajanja programa svojim željam ter da so vključeni v oblikovanje pravil. Le tretjina mladostnikov lahko pri dejavnostih izrazi svoje mnenje o programu, pravilih in času izvajanja. 18 odstotkov mladostnikov pa lahko odloča o poteku dejavnosti. Sodelovanje mladostnikov v naprej pripravljeni aktivnosti s stani odraslih, kjer mladostniki nimajo večjega vpliva na izvedbo programa sodi med nižje oblike participacije, kar je v povprečju značilno za aktivnosti naših anketirancev. Menimo, da je participacijo mladih potrebno v večji meri promovirati med izvajalci mladinskih programov, z jasno predstavitvijo pomena participacije ter predstavitvijo možnih oblik dela, ki jo participacija mladih omogoča. Kljub temu pa mladostniki ocenjujejo, da omenjene dejavnosti vplivajo na znanje, ki jim pride prav v življenju in na njihovo samozavest.

Omenjene rezultate je moč uporabiti pri nadaljnem razvoju informativno-svetovalne dejavnosti za mlade v Sloveniji, še posebej na območju Ljubljane in še posebej v pripravi nacionalnega mladinskega portala ter vsebinske ponudbe na njem kot tudi v informativno svetovalnih centrih in točkah. Nekaj rezultatov kaže na prilagoditev metod dela z mladimi, predvsem v smislu vrstniške pomoči in informiranja, hkrati pa opozarjajo na pomen staršev, šolskega psihologa ter interneta pri pridobivanju informacij. Rezultati nakazujejo tudi na potrebo po sistemskem uvajanju učenja za informacijsko družbo v izobraževalni sistem. V kolikor obstaja možnost, je smiselno v prihodnosti razmišljati o podobnih raziskavah na različnih območjih Slovenije med različno populacijo mladih, saj le tako lahko dejansko prepoznavamo potrebe mladih po informacijah in participaciji ter uspešno razvijamo informativno-svetovalno dejavnost za mlade.

6 LITERATURA IN VIRI

ADP - Arhiv družboslovnih podatkov [<http://www.adp.fdv.uni-lj.si/>; 8.11.2004]

BLATNIK, S. (2004): Življenje v informacijski družbi. Predavanje na seminarju Mladi v informacijski družbi. 5.-6.2004. Bled.

BOUBKOBZA, E. (1998): Key to participation. A practioners guide. Strasbourg: Council of Europe Publishing.

FERLIGOJ, A. (1995): Osnove statistike na prosojnicah. Ljubljana.

GILLIS, J.R. (1999): Mladina in zgodovina. Šentilj: Založba Aristotej

GOLUBOVIC, Z. (1982): Worker Participation and Dealienation of Labor Relations. Socioloski pregled, 16 (3), s. 1-10.

GRIFFITHS, M. (1996): Computer games playing in children and adolescence: a review of the literature, v Gill, T. (ur.). Electronic children: How children are responding to the information revolution. London: National Children's Bureau.

HART, R. (2003): Hart's Ladder of Participation, Children's Participation: From Tokenism to Citizenship, UNICEF. [http://www.mcs.bc.ca/ya_ladd.htm; 22.12. 2003].

HEALY, J. (1998): Failure to connect: how computers affect our children's mind - for better and worse. New York: Simon & schuster.

HORVAT, L., MAGAJNA, L. (1987): Razvojna psihologija. Ljubljana: Državna založba Slovenije.

JERIČEK, H. (2000): Uporaba in razširjenost interneta in znaki zasvojenosti z njim med dijaki tretjih letnikov ljubljanskih šol. Ljubljana: Pedagoška fakulteta v Ljubljana. [Magistrsko delo]

JERIČEK, H. (2001): Zasvojenost z internetom - sedanost ali prihodnost? Socialna pedagogika, let. 5, št. 2, s. 141-168.

JONES. STEVEN G. (1997): The internet and it's social landscape. V: Steven G. Jones (ur.), Virtual culture: identity & communication in cybersociety. London, Thousand Oaks, New Delhi: Sage publications.

KALTON, G. IN VEHOVAR, V. (2001): Vzorčenje v anketah. Fakulteta za družbene vede. Ljubljana.

KATZ, Y.B. (1996): The rights of kids in the digital age, Wired, 4.07:120-3, s.166-170.

KLUGE, C. (1999): Načrtovanje individualne pomoči kot participativni postopek na področju mladim. Socialna pedagogika, let.3, št.1., s.36-46.

KOBOLT, A. (1997): Teoretične osnove socialnopedagoških intervencij. Socialna pedagogika, let.1, št.1., s. 7-26.

KOBOLT, A. (1997): Teoretične osnove socialnopedagoških intervencij - 2. del. Socialna pedagogika, let.1, št.2., s. 5-23.

KOŠMELJ, B. in ostali (2002): Statistični terminološki slovar. Statistično društvo Slovenije: Študentska založba. Ljubljana.

LOPEZ, M. H. (2003, 2004): Volunteering among young people. The Center for Information & Research on Civic Learning & Engagement. [http://www.civicyouth.org/PopUps/FactSheets/FS_Volunteering2.pdf; 8.11.2004]

LOZAR MANFREDA, K. (2001): RIS 2000/2001 - šolski zavodi. Fakulteta za družbene vede. Ljubljana.

MEDVEŠEK, M. in ostali (2003): Koncept informiranja in svetovanja za mlade v Sloveniji. Ljubljana: MŠZŠ, Urad RS za mladino.

MIHELJAK, V. in ostali (2002): Mladina, 2000. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede. Center za socialno psihologijo.

MŠZŠ/b: Seznam osnovnih šol po občinah, 2004. [http://www.mszs.si/slo/solstvo/os/doc/seznam_os_dec03.doc; 26.11.2004]

MŠZŠ/b: Seznam srednjih šol po občinah, 2004. [http://www.mszs.si/slo/solstvo/ss/pdf/seznam_ss1.doc; 26.11.2004]

Ministrstvo za informacijsko družbo (2004): Mladi v Sloveniji navdušeni nad internetom. [<http://mid.gov.si/>, 11.12.2004]

MARGOLE, A. (2003): Kam z mularijo? Šentilj: Založba Aristelj.

MUNGRA in ostali (1997): Young, active - serious, but also funny: youth participation on local level in European perspective. Rotterdam: Municipality of Rotterdam.

Nacionalni razvojni program za izboljšanje položaja otrok v Republiki Sloveniji za obdobje 2003-2013. Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, Svet za otroke, Slovenski odbor za Unicef.

NIXON, H. (1998): Fun and games are serious business, v J. Sefton - Green (ur.), Digital Diversions: Youth Culture in the age of multimedia. London: UCL Press. s. 21-42.

Nova spodbuda za evropsko mladino: Bela knjiga Evropske komisije (2002). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport, Urad RS za mladino.

PAPERT, S. (1996): The children's machine: rethinking school in the age of the computer. New York: Basic.

PRAPROTNIK, T. (2003): Skupnost, identiteta in komunikacija v virtualnih skupnostih. Ljubljana: ISH.

RAZPOTNIK, Š. (2004): Socialno pedagoška diagnostika: delo z negotovostjo. Socialna pedagogika, Let. 8., št. 3., s. 253-274.

RHEINGOLD, H. (2003): The Virtual community: Homesteading on the electric frontier. Reading MA: Addison - Welsey.

RHEINGOLD, H. (2004): Ne-vidne množice, horizontalne združbe, trenutne skupnosti in mobilna plemena. Ljubljana: Vale Novak.

RIS - Raziskava interneta v Sloveniji
[<http://www.ris.org/main/rubrika2/readrub2.php?m2w=&sid=2>; 10.5. 2004]

ROGELJ, R. (2003): Statistika 2. Ekonomska fakulteta. Ljubljana.

SULER, J. (2001): The Online disinhibition effect.
[<http://www.rider.edu/~suler/psycyber/disinhbit.html>; 22.12.2003]

Svet Evrope: Priporočilo št. R (90) 7 Odbora ministrov državam članicam glede informacij in svetovanja mladim v Evropi, 1990.

ULE, M. (1997): Temelji socialne psihologije. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

ULE., M. (1997): Oblikovanje življenjskega sveta mladih. Socialna pedagogika, let. 1, št. 1, s. 27-36.

ULE, M., RENER, T., MENCIN ČEPLAK, M., TIVADAR, B. (2000): Socialna ranljivost mladih. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo znanost in šport, Urad Republike Slovenije za mladino, Šentilj: Aristej.

Statistični urad Republike Slovenije (2004): Statistične informacije. Transport in komunikacije. [http://www.stat.si/pub_statinf1.asp?podrocje=22; 10.12.2004]

SUGERMAN, L. (1993): Life-span development, Concepts, theories and interventions. London: Routledge.

TAPSCOTT, D. (1997): Growing up digital: the rise of the net generation. New York: McGraw - Hill.

TOBIN, J. (1998): An American Otaku (or a boy's virtual life on the net), v J. Sefton - Green (ur.), Digital Diversions: Youth Culture in the age of multimedia. London: UCL Press. s. 106-127.

TOŠ, N. (2004): Politbarometer 11/2004. Center za raziskovanje javnega mnenja. Ljubljana.[<http://www.uvi.si/slo/javno-mnenje/pdf/november-2004.pdf>; 21.12.2004]

PRILOGE